

Přihlaste se k odebírání knihovny L. N. Tolstého, jež přináší soubor náboženských, etických a umělecky-tendencí spisů velikého myslitele ruského L. N. Tolstého, jakož i neznámá dosud vzpomínková a kritická díla, osvětlující jeho mohutnou osobnost.

Dosud vyšlo:

- Sv. 1.—2. L. N. Tolstoj: **Co máme tedy dělati?** (1884—1886) brož. Kč 20.—, váz. Kč 28.—.
- Sv. 3.—5. V. F. Bulgakov: **Tolstoj poslední rok svého života.** Brož. Kč 30.—, váz. Kč 36.—.
- Sv. 6.—7. L. N. Tolstoj: **Zpověd. V co věřím? Úvahy náboženské.** Brož. Kč 20.—, váz. Kč 26.—.
- Sv. 8. D. P. Makovičský: **Jasnopoljanské zápisky.** Brož. 10 Kč, váz. Kč 14.—.
- Sv. 9. L. N. Tolstoj: **Mrávní požadavky.** Brož. Kč 10.—, váz. Kč 14.—.
- Sv. 10. L. N. Tolstoj: **Křesťanské učení.** Brož. Kč 10.—, váz. Kč 14.—.
- Sv. 11. L. N. Tolstoj: **Dvě vzpomínky.** Brož. Kč 10.—, váz. Kč 14.—.
- Sv. 12.—13. L. N. Tolstoj: **Deník.** Brož. Kč 20.—, váz. Kč 26.—.
- Sv. 14.—15. L. N. Tolstoj: **O umění a Shakespearovi.** Brož. Kč 20.—, váz. Kč 26.—.

Chystá se:

- Sv. 16.—17. **Československé vzpomínky na Jasnou Poljanu.** Napsali T. G. Masaryk, D. Makovičský, A. Škarvan, K. Velemínský. Brož. Kč 20.—, váz. Kč 26.—.
- Sv. 18. L. N. Tolstoj: **Sociální otázky.** Brož. Kč 10.—, váz. Kč 14.—.
- Sv. 19. L. N. Tolstoj: **O životě.** Brož. Kč 10.—, váz. Kč 14.—.
- Sv. 20.—21. L. N. Tolstoj: **Království boží ve Vás.** Brož. Kč 20.—, váz. Kč 26.—.

Jednotlivé svazky vycházejí ve lhůtách třinedělních.

Subskribenti, kteří přihlásí se k pravidelnému odebírání této knihovny a předplatí si vždy aspoň 5 svazků najednou, platí za svazek brožovaný místo Kč 10.— pouze Kč 6.—, za vázaný místo Kč 14.— pouze Kč 10.—, za dvojsvazky vázané jen Kč 18.—, za trojsvazky vázané Kč 24.—.

Mimo sbírku vyšlo:

V. F. Bulgakov: **Ve šlépějích Tolstého.** Cena Kč 6.—.

Objednávky přijímá každý knihkupec nebo přímo

nakladatel B. KOČÍ, knihkupec

v Praze I., Masarykovo nábřeží č. 14.

III. ročník
Jos. B. Nežárecký:

č. 6752/III

11-E-214

ÚVAHY KŘESŤANSKÉHO KOMUNISTY.

1924.

NAKLADATEL B. KOČÍ, KNIHKUPEC V PRAZE,
MASARYKOVO NÁBŘEŽÍ 14.

Všem lidem myslícím věnováno.

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND 0450
Č. inv.:

KNIHTISKARNA JOSEF PAČL, STRAKONICE.

Bez názvu.

I.

»Naplnění buďte duchem.«
Efez. 5, 18.

V dnešní snaze po národní a společenské očistě zapomínáme rádi na věc nejdůležitější: aby se spíše hledělo k zamezení příčin zla, než k odstranění následků. V paedagogice je to alespoň základním pravidlem a vychovatel, který neodstraní před svěřencem svým příčinu k zlému, měl by dle zákona logiky po vykonaném ne-dobřím činu svého svěřence — trestati sám sebe. Neboť způsobiti, aby zlo se stalo a pachatele pak potrestati, je velice pohodlné.

Tato pohodlnost je pro století XX. zjevem charakteristickým. Dnešní průměrný člověk je pohodlný i k myšlení, tím spíše k činu. To, že mnoho se nyní vykoná, neznamená ještě, že by vykonáno bylo poctivě a v potu tváři. Všeobecně pak vyhledává se to, co slouží osobnímu prospěchu a vlastnímu komfortu. Celá řada otázek všeobecně prospěšných, volajících po akutním řešení pro dobro veškerenstva, bývá pomíjeno z té prosté příčiny, že obírání se

jimi vyžaduje jisté námahy a sebezapření — — obé je sice pěkné, ale nemoderní.

A právě tato snaha po pohodlí a obava před nemoderní citovostí je příčinou, že většina našich podniků hyne buď marasmem, nebo nepochopením, anebo i zločinností.

Vedoucí místa nejsou obsazena lidmi, jimž by konání dobra bylo čestnou povinností, kteří by do práce svěřené vkládali ducha. Zpravidla pracuje se ne pro věc samu, ale pro zaopatření osob vedoucích. A pak se divíme, že ti, jimž nejvíce bylo důvěřováno, buď po celou dobu nás klamali, nebo v rozhodné chvíli věc opustili.

Jak tu pomoci?

Odstraňte příčinu! Potírejte již jednou důsledně ten neblahý názor, že člověk je na světě jen pro své pohodlí, jen pro ukojení tělesných potřeb. Pěstujte znovu v sobě ducha lidskosti, bratrství, lásky Kristovy. »Duchem choďte a žádosti těla nevykonáte!« V tom tkví moudrost životní.

Někdy bývá dobře, jít do školy k těm starým, dnes prý nemoderním lidem a o názorech jejich přemýšlet. Takový Komenský na př. mnohemu může nás naučiti. Pozoruje neřády, kteříž se ve všech stavích sbíhají, a to skrže společné nevěry, fortele, obmysly a šalby všelijaké, vyhledává příčin toho a dává nejpřednější vinu Obžerství, Lakotnosti, Lichvě, Chlípnosti, Pýše, Ukruťenství, Lenosti. Zahálce.*) — Ohlédněme se kol sebe a v sebe, neshledáme-li příčinu našich různých pohrom osobních i národních v řadě zde jmenované?

A pak přejme si navzájem: »Naplnění buďte duchem!« Neboť bez duchovního nadšení dobré věci neprospějeme.

K. J. 5. VI. 1914.

*) Komenský: Labyrint světa, XXXII.

Znáte ty jarní březnové mlhy, v nichž tak těžko se dýchá lidem slabým a neduživým, a kdy i zdravému je tak nevolno a nejisto? A jaké katastrofy tyto mlhy často působí!

A přec ani mlhy nejsou zde bez příčiny. Také jim vyměřen určitý cíl a vidí-li v nich stará pranostika lidu jakousi souvislost s letními obrozujícími bouřemi, jimiž ozon se čistí a příroda se vzpružuje, pak jistě není to bez významu.

Celý svět byl kdysi velikou mlhovinou. Tma byla nad propastí, v mlze skryto bylo všechno to, co dnes radost působí našim čivům, co obšťastňuje naši duši. I světovládná myšlenka lidského ducha skryta byla v mlhách. — A přišly bouře, mocné převraty Vesmíru, mlhovina se třásla pod údery neznámé moci, hutněla, krystalovala a pojednou zrodil se nový svět, svět plný krásy a života. A dosud ve Vesmíru tvoří se z mlhovin nové světy.

Před pěti sty lety ležel duch lidský v mlhách. Těžký příkrov tmy rozkládal se nad Zemí a lidstvo pod ním úpelo. Vše krásné a čisté bylo zakryto a nad světem triumfovala vášeň a poroba. Až v poslední hodině před svítáním, jež byla nejtmařejší, vzniká reformace a silou své podstaty mlhu proráží. Bouře reformační otřásají zpuchřelými systémy, staré budovy se boří a z mlhy středověku vzrůstá nové lidstvo, svobodné a schopné dále se vyvíjet. Na půdě reformační tvoří se nová kultura, z ní vzrůstají i zdravé plody sociální péče a humanity. Počátku této nové epochy lidstva právě letos vzpomínáme. Hus to byl, který svými ideami mlhy středověku počal rozptylovat.

Jaké gigantické útvary vykazoval na př. současný světový obchod a průmysl před válkou! Jednotlivec se tu ztrácel, malé existence zanikaly, velké vítězily. Banky shromažďovaly v tresorech svých obrovské hromady zlata, aby vrhaly je tam či onam na vázky konjunktury. Trusty, syndikáty a kartely sdružovaly určitá odvětví, aby určovaly ceny a zničily osamocené. Velké podniky vyrábějí všechny potřeby denního života a znemožňují život malovýrobců. Mohutné domy obchodní shromažďují v sobě zboží všeho druhu a tísní maloobchodníka. Svazy dělníků i zaměstnavatelů podvazují svobodnou vůli jednotlivce a stojí příkře proti sobě. Jako prostředky boje jsou stávky a výluky, moc pěsti a kapitálu. Národové neustále se sbližovali, země byla jim těsná, dráha, telegraf, telefon a vzduchoplavba význam hranic snižovala. Tak dozrával čas k přerodu.

A není tu nyní bezvýznamno, že jubileum Husovo spadá v dobu tak pohnutou! Před pěti sty léty boj za svobodu ducha a kulturní vývoj jednotlivce, dnes boj za svobodu národů a sociální zlepšení jedince. Neboť tolik smíme od dnešní krvavé války čekat, že národové vyjdou z ní osvobozeni a posílení, nepřirozené uplatňování a organisování moci bude omezeno a právo jednotlivce na život zdůrazněno.

K. J. 10. XI. 1915.

IV.

Světlem převalila se větrná smršť, smetla spuchřelé krovky, rozmetala několik porušených zdív — a vynesla na povrch země smetl. Je všude, kam se jen podíváte: na horách i v údolích, na rovinách i na pahorcích, dráždí vaše čivy, znepokojuje váš cit. Lidem znajícím své životní

určení nelze dnes jinak, než jíti přes toto smetl za svojí práci, brodit se opatrně jeho závějeji, anebo čekati stranou až přijde Kdosi, aby je smetl a uvrhl na oheň k spálení. Nestačí na jeho odstranění pouhá lidská síla.

Mnoho jsme si slibovali od onoho vířivého sloupu, měli ho za vítr pročistující i ty nejtajnější schrany lidského srdce, a zatím se ukázalo, že poměry naše se nezměnily. Pravda, přechod z poroby ku svobodě neuskuteční se přes noc a ve škole demokracie učíme se teprve prvním písmenkám abecedy. Ale co si přinášíme sebou do nových poměrů politických, ona neblahá politika mandátů a sinekur, která vybějela se kdysi bojem o nemoženskou pokladnu a obecní představenstva, dnes pak postoupila k vysoké diplomacii a obzor svých požadavků rozšířila, není právě začátkem nejslibnějším. Zase jedná se tu pouze o kruh vyvolenců a lid ostatní vyjde naprázdno, zase jsou tu zájmy strany, representované politickou hierarchií, důležitější než zájmy tisíců a milionů lidu. Těm hodí se čas od času kus hubeného sousta, o něž se mohou rváti, jinak ale je úděl jejich stejný, jako byl před sty a tisíci lety, kdy svištěl nad nimi bič otrokáře nebo hůl drábova, a co si jednotlivec nezbuduje sám, jiný mu k tomu nepomůže. Draho přijde mu podívaná na žurnalistické turnaje.

Republikán Rousseau napsal, že lidé nejsou nepřátely od přírody, a že ani nejsilnější člověk není nikdy dosti silným k tomu, aby uchoval navždy své panství, nepřemění-li sílu svou v právo a poslušnost v povinnost. Ano, všechno úsilí politické a vymoženosti revoluce jsou domem stavěným na písku nebo dílem slaměným, které shoří v ohni zkušební, nejsou-li opřeny o mravní ideál Kristův, nevyhází-li z obrozených srdcí, vědomých si vzájemných povinností všech vůči všem. Někdo se tomu

snad usměje, ale nám skutečnost potvrzuje, že nelze mluvit o právu tam, kde pomíjí se povinnost, a že pravá svoboda je dítkem rovnosti, která prýší z pravého Bratrství. O tom nutno dnes světu mluvit a psát, aby zaceleny byly jizvy nenávisti.

Č. H. 2. I. 1919.

V.

Jen tak mimochodem: Na posledním sjezdu českoslovanské sociálně-demokratické strany dělnické byla po referátu posl. Šmerala a Pika přijata resoluce, v níž se vysvětluje politika strany za války a mimo jiné se praví: »— když soudruzi jasně postřehovali, že tato válka se protáhne na celou řadu let — nebylo vedoucí jejich myšlenkou nic jiného, nežli poctivá snaha zachovati stranu a převést ji a s ní celý národ bez zbytečných obětí na životech a statech až do doby, kdy moc militarismu se bude hroutit, aby soustředěnými silami bylo pak bezpečně možno zasaditi mu smrtící ránu«. — Ono jasnovidectví o trvání války nechceme kritizovati; uznáváme i, že tu byla opravdu snaha po zachování strany, když všechny ostatní strany prožívaly tuhou persekuci, a potvrzujeme, co i sjezd kajičně konstatoval, že se v opatrnosti šlo trochu daleko a že taktika strany za války nesmí být taktikou v míru. Máme ale jiný názor o těch zbytečných obětech na životech a statech, a nevěříme, že touto taktikou byla sazena smrtící rána militarismu. Četli jsme, co dávno před válkou napsal Francouz E. Rod: — »půjdou bez odporu, pokojně a klidně, jako berani na jatky, ale věduce kam jdou, věduce, že opouštějí svoje ženy a děti, které tu budou hladověti, půjdou s bázní — nechápajíce, že

jsou síla, že moc byla v jejich rukou, kdyby jenom mohli a uměli se smluviti a upevniti zdravý rozum a bratrství na místo planých pletich diplomatů. Četli jsme, co napsal Maupassant: »Vládnouti jinými možno jenom pro jejich blaho. A ten kdo vládne, povinen je vyhýbat se válce. Kdyby jenom národové to pochopili, kdyby soudili mocnosti, vedoucí je k vraždění, kdyby zdráhali se jíti na smrt bez potřeby, kdyby užívali zbraně dávané jim proti těm, kteří jim ji dali — tak by válka zanikla —«.

Zdalo se nám s Viktorem Hugem, že »lidé počínají chápati, že zvětšení zločinu nemůže býti jeho zmenšením, že nazveme-li vraždu zločinem, nemůže býti vražda mnohých polehčující okolností, že považujeme-li krádež za ohavnost, nemůže býti vpád do zemí předmětem oslavování.« Politický socialism německý, Marxův, tak rád se obíral těmito francouzskými republikány a po způsobu Němců liboval si ve velkých slovech a velkých gestech. Dnes se řekne lidem, že tato slova a gesta, za něž se po léta bili, jsou chybou, a abychom se vyhnuli zbytečným obětem a strádání, museli jsme jíti do války, která se protáhla na celou řadu let . . . My známe jinou taktiku: »Všichni, kteří meč berou, od meče zahynou. Jestliže kdo do vězení povede, do vězení půjde, zabije-li kdo mečem, mečem zabit bude.« To je zákon příčin a následků, jemuž rozuměl i Kristus. Ale ovšem, my máme své strany, které tomu rozumí zase jinak. —

To jen tak mimochodem, ale měli by si toho lidé všimnouti.

Č. H. 16. I. 1919.

V Apokalypse čteme zajímavá slova: Bylo město jedno, nazvané Babylon, přibyték to ďáblů a všeho nečistého, a z vína hněvu smilstva jeho pili všichni národové, králové zemští smilnili s ním a kupci zemští ze zboží rozkoší jeho bohatli. Když hříchové města toho dosáhly až k nebi, tu hlas boží volal z něho spravedlivé a dovolil, aby mu lid, dosud utiskovaný, dvojnásob odplatil, jako sám kdysi dostával. A tak padl Babylon ten velký a v jeden den přišly rány jeho, smrt, pláč a hlad, a ohněm byl spálen. Tu plakali nad ním králové země a kvileli i kupci zemští a nikdo nechtěl více kupovati drahých věcí rozkoše. V ohni pak v jednu hodinu zhylnula všechna ta velká bohatství a zatím, co jedni volali: Běda! Běda! radovali se druzí, že pomstěni byli nad ním a že trápeními jeho nebudou více v blud uváděni národové.

Podobenství? Proroctví? Obé. A co již bylo na světě pokolení a co bíd bylo jim snášeti, vždy byla jim tato slova útěchou, že spravedlivý je řád světa a že nemůže dlouho vládnouti na zemi zlo. Práví a spravedliví jsou soudové Toho, který odsoudil nevěstku tu velkou, kteráž byla porušila zemi smilstvem svým, a pomstil krve služebníků svých z ruky její. Viděli nebe otevřené, a aj, tam kůň bílý, a Ten, kterýž seděl na něm, sloul Věrný a Pravý, a an spravedlivě soudí a bojuje. Jeho oči jsou jako plamen ohně a na hlavě jeho korun množství, odín pak je rouchem, pokropeným krví. Z úst jeho meč ostrý vychází, aby jim bil národy. Nebo On — a nikdo jiný — bude je spravovati prutem železným, On porazí zemské šelmy, těla králů a silných dá dravcům na pospas a do jezera ohni-

vého uvrhne i proroka falešného, který divy svými lid klamal.

Dnes, kdy na všech stranách to bouří, zdá se nám, že vidíme zase šelmu země a krále i vojska jejich, ani se sjeli, aby bojovali s Tím, kterýž seděl na tom koni a s rytířstvem Jeho oděným kmentem bílým a čistým. Vidíme, jak padá Babylon lidské zvůle, národní a společenské ne-spravedlnosti, jež byla kdysi dobrá jen králům zemským a vydríduchům, vidíme, jak lid bezděčně splácí dvojnásobně těm, kteří ho kdysi trápivali. Vidíme, jak i mnozí falešní prorokové počínají se chvětí a hledají ochrany před mečem Pravdy, vycházejícím z úst Věrného, jehož roucho skropeno je krví svatých a zmordovaných na zemi. Ti, kteří klaněli se kdysi obrazu šelmy, vládnoucí jejich těly a obrazu falešného proroka, který vládl jejich dušemi, jsou za živa uvrženi do jezera ohnivého, králové i hejtmanové, silní i slabí, svobodní i služebníci, malí i velcí — — Naposledy má tam uvržen býti i drak, had ten starý, kterýž jest ďábel a satan — aby nesvodil více národů.

Ano, podobenství. Ale kdo pochopí dnes jeho význam a pravdu, kterou nám chce říci? Kdo si uvědomí, že odehrává se dnes cosi, co odehrávalo se již kolikráte a co odehrávati se bude i v budoucnu vždy s větší ukrutností — dokud ponесou lidé na čele znamení šelmy a falešného proroka, dokud roucha jejich nebudou bílá jak padlý sníh, dokud budou strašliví, nevěrní, ohyzdní vražedníci, smilníci, čarodějové, modláři i lháři, jichž díl je právě v jezeře ohnivém, kde to vře, páli, usmrcuje — jako dnes na zemi?

Ale nezoufáme! Čekáme nové země a nového nebe, neboť první země a první nebe pomine, a ani moře ohnivého již nebude. — Místo Babylonu bude zde Jerusalelm,

místo města zmatení bude město pokoje, v němž přebývatí bude radost a spravedlnost. Tam setře Bůh všelikou slzu s očí a smrti již více nebude, ani křiku, kvílení a bolesti. —

Č. H. 30. I. 1919.

VII.

»Zanechme všech dobrodružných podniků a konsolidujme se«, doba je vážná a mnohé nebezpečí hrozí ještě mladé naší republice. Tak jsme četli v dopisu jednoho z našich delegátů v Paříži. Všechno dostaneme od mírové konference, jenom buďme pořádní. —

Souhlasíme úplně. V době mírové směli jsme si dopřátí všelijaký luxus. Mohli jsme se ku př. učeně přítí, jaká je výživa v bílé housce s máslem a jaká v půl kilogramu telecího masa — dnes bychom vzali obé bez rozsuzování —, je-li lepší homoeopathie nebo alopathie — dnes umíráme při obou podvýživou —, měli jsme plno stran politických — ale ani jedna z nich nepomohla k naší svobodě sama, svojí podstatou, a měli jsme konečně plno směrů náboženských, z nichž každý sám o sobě byl samospasitelným a spasení naše učinil závislým na svém učení a svátostech. Dnes bychom nejraději se vším tím se vyřádali, poněvadž máme plno příčin věřiti, že jsme byli voděni za nos — — z komárů činěni velbloudi, jen aby byl život komplikovaný a my potřebovali v něm duchovních pastýřů. Byli jsme ovce, dobré k stříhání vlny.

Kdyby Kristus přišel nyní mezi nás a slyšel všechny naše stesky, řekl by asi: »Hleďte nejprve království Božího a jeho spravedlnosti a vše ostatní bude vám pak přidáno«. My ovšem bychom raději měli nejprve to »vše

ostatní« a pak teprve ono království boží, ale ono přec jen zůstane pravdou, že »království boží« je podmínkou pořádku a štěstí. Je nutno toto království boží hledat. Ono není vymezeno hranicemi národnostními, ani útvary státními, ani třídami společenskými, ani učením církví. Kristus pravil, že kdyby někdo řekl, království boží je zde nebo onde, abychom mu nevěřili, poněvadž království boží je v nás samých. A to je právě ono konsolidování se, soustředění v sobě a zanechání všeho dobrodružství. Na tom záleží, aby lidé jednou cítili se býti občany nebeského království zde na zemi, a dle toho spolu i žili. Aby se považovali za děti Boží, bratry a sestry, kteří vše mají společně, milují se navzájem, jeden druhému neubližuje. Aby poznali prázdnotu učení všech těch dobrodruhů, kteří přišli k nim s různými hesly a učením, ale jejichž cíle byly sobecké. Aby nad učením a obřady viděli onu živou skutečnost, která teprve dává pravý obsah jejich životu a plní je štěstím, poněvadž je založena na spravedlnosti všech ku všem.

Venku probudilo se jaro a příroda volá k práci. Je nutno i v této přírodě viděti dech boží, část jeho království. On dává déšť na spravedlivé i nespravedlivé, jeho dary jsou pro všechny lidi. A co bylo kdy zlého na světě, vždy za tím stál zlý člověk, s porušenou myslí, vylčený z řady království božího. Porušování zákonů přírodních je horším, než přestupky příkázání církevních a proto nedobře dělají ti, kteří jednájí proti hlasu božímu v lidech. Lidstvo touží po jednotě, třeba se krvavě rozdělávalo, ono touží po dobrém, třeba rozsévalo zlo. Jen změna smýšlení je nutná, hledání království božího: Jen vstoupit na tuto cestu, zvykat si na život čistý a klidný, bez dráždivého přepínání sil a nervů, mítí odvalu k podání smírné ruky. —

V tom je moudrost životní: Volat lidi k smíru, vyrovnávat protivy, učit je lásce a snášenlivosti, konsolidovat je, — a ne vydávat dobrodružná hesla: Já jsem Kristův, ty Appolův, on Petrův — — jsme různého ducha! — —
Duch Boží je duch jednoty! Č. H. 24. IV. 1919.

VIII.

Politické poměry v naší republice se vyjasňují. Nová vláda, silně socialistická, má nejlepší vůli řešiti životní otázky našeho lidu demokraticky, aby poslouženo tím bylo hlavně širokým vrstvám lidovým, poněvadž o oněch hořejších deset tisíc je tak jako tak již dobře postaráno. A tak by s vyjasněnými poměry politickými mohlo dojít i k vyjasnění poměrů hospodářských, kdyby ovšem dobrá vůle vlády podporována byla onou armádou úřednictva, která je výkonným orgánem vládních plánů. Zde ale jsme u bolavého místa naší veřejné správy: mluví se o tom šeptem i hlasitě za větrem, tu a tam odváží se kdosi i cosi o tom napsat — — jisté je, že náš aparát úřední nefunguje ani tak, jako za starého Rakouska. Tam se alespoň každý ouřada bál svého představeného, u nás nebojí se od sluby počínaje nahoru nikdo. Vžilo se přesvědčení, že jsme republikány a těm je ovšem vše dovoleno. Jsou pravda i dnes mezi úřednictvem dobří lidé, ale tím hůře pro ně. Na ty se nakládá práce do roztrhání, zatím co různí hejskové dají se vydržovati na účet republiky.

Poslední oslava Husova vyzněla v přesvědčení, že je nutno jako on býti lidmi poctivými a svědomitými. Mluvil jsem nedávno se starým váženým obchodníkem, který mi pravil: »Je to smutné, ale je to pravda, my teď okrádáme

vědomě jeden druhého«. Nevěřím to sice o něm, ale věřím to o mnohých. Je až ku podivu, s jakou chladnokrevností dovede se vychváleti dnes věc bezcenná, jaké ceny se žádají, aby prodavač necítil tíhu války. Je ku podivu, jak bezmyšlenkovitě čekáme na pomoc z ciziny, aniž bychom sami přiložili ruce k dílu, jak tupě žijeme dnes bez veškerého zájmu o dobro společnosti. Ani ty různé pomocné akce neobejdou se bez rušivých případů a trpí pak následkem toho i podnik založený vskutku na lásce k bližnímu. Náš člověk je tak ve svém nitru pokažen, že usuzuje podle sebe nedovede si ani představit, že by pohnutkou jednání jiného mohly býti jiné cíle, než sobecké. Nemocí dneška je chamtivost a samolibost; vše ostatní jsou ojedinelé vlašťovky, které, zdá se, jara neudělají.

»Je něco nezdravého v státě Dánském!« volá Hamlet ve své tragedii. Kdy u nás dojde s vyjasněním politickým k ozdravení společenskému? Tisícové chápou, že mělo by k němu dojít a hledají cesty, po nichž však nikdy k němu nedojdou. Opouštějíce pramen vody živé, kopají si cisterny děravé, do nichž časem nateče sice trochu dešťové vody, ale voda ta buď rychle vyprchá anebo zbahní. Řekneme-li, že cestou k nápravě je pouze Kristus, není to nábožná fráze. My jsme se s Kristem ještě nevypořádali, ano my jsme se nevypořádali ani s jeho ctitelem, Husem. Nám byl církvi Kristus skreslen, ale to přec neznamená, že bychom neměli zrevidovati svůj osobní poměr k němu a porovnatí dnešní společenské požadavky s jeho zásadami. Jen tak poznáme své sobectví a cestu z něho ven, a ozdravíme pak nejen svoji veřejnou správu, nýbrž napravíme brzy i své bídné poměry hospodářské a sociální.

Č. H. 17. VII. 1919.

IX.

Národní shromáždění projednávalo zákon o politické a občanské výchově ve školách a debata s tím spojená ukázala znovu, jak je nutno promluvit jednou otevřené slovo ve věci církevně-náboženské. Všichni jsme přesvědčení, že dnešní poměry nemohou zůstat a je jen litovati, že hned při převratu nebyla otázka náboženská vyřešena jedním rázem. Tenkrát i nejzarytější Říman byl by věc považoval za samozřejmou a reformy byly by bývaly provedeny hladce. Dnes je situace naše horší a ohledy, které jsme brali na různé strany, časem budou se museti stupňovati. Klerikálové, po převratu překvapení a tiší jako okropěčkové, mají nyní rohy a zuby a naši zákonodárci budou mítí pernou práci, aby požadované reformy provedeny byly bez zmatků a vážnějších otřesů.

Jedná se nyní o zavedení takového systému mravní výchovy ve školách, aby nahrazena jím byla dosavadní výchova nábožensko-mravní a škola osvobozena tak trvale od vlivu církvi. Tím cítí se však dotčena církev katolická a její poslanci prosadili, že resoluce školského výboru: »Ministerstvu školství se ukládá: 1. Aby činilo přípravy, aby byla zavedena občanská nauka jakožto zvláštní předmět do škol a 2. Aby uvedlo ji ve spojitost s celou soustavou mravní výchovy, jaká bude zavedena po odstranění náboženství ze škol, jakož aby se zavčas postaralo o vydání zvláštní učebnice pro tento předmět —« byla v bodu 2. odkázána školskému výboru k přepracování. Ministerstvo školství má přirozeně ideálem školu beznáboženskou a k jejímu uskutečnění pracuje zvolna, ale systematicky. Případ jmenovaný však ukázal, že půjde zde o kulturní boj a je otázkou, pak-li bojem tím věci prospějeme.

Hledíme-li na vývoj lidské kultury, smíme věřiti, že přijde jednou doba, kdy nebude zde třeba organizovaného náboženství, jako nebude třeba organizovaného socialismu. Lidé budou tak vyspělými, že nebude jim třeba zvěstovati zákon Kristův a učiti je plánům Prozřetelnosti, an zákon Boží napsaný bude v srdci a svědomí a nebude třeba jeho vykladačů. Dnes ovšem jsou doby jiné a uvolňování náboženství znamená i uvolňování všeobecné mravnosti. Po zkušenostech, jichž jsme došli hlavně nyní za války musíme zdůrazňovati, že není možná mravnost bez nábož. základu a má-li moderní škola vychovávat občany bezúhonné a obětavé, nemůže tak činit na podkladě pouhého racionalismu a hmotařství. Bez náboženského nadšení nebude k tomu mítí ani dobrých učitelů, kteří by žáků byli vzorem nejen co se týče papírových vědomostí, ale hlavně v tom bezúhonném, mravném životě, bez něhož se společnost lidská rozpadá v anarchii. Chceme-li ale náboženskou výchovu dítěte, nemáme před očima dnešní způsoby církevní. Ať se dítě učí zásadám náboženských myslitelů, ať pozná hlavně zásady Kristovy a vliv jejich na život národů, ať pozná velikány dějin a pramen jejich síly, aby tak nepřímou bylo nuceno o všem přemýšleti a dostalo se pod vliv vznešených myšlenek. Takové vyučování předpokládá ovšem vyspělého učitele, bez stranické výchovy, který by nepracoval pro svoji církev, nýbrž pro vzdělání svých žáků. Těch učitelů zatím nemáme, ale mohli bychom je mítí při řádném vyřešení naší nábožensko-církevní otázky. O tom však jindy. —

Č. H. 24. VII. 1919.

Krajiny kol dokola bělají se klasy. Zkušení hospodáři, jejichž zásadou je mluvit pravdu, ujišťují, že nepamatují tak krásné úrody, jako máme letos a nevyskytne-li se tu opět řada prospěchářů, lze bez obavy hleděti vstříc budoucnosti. Bude-li spolu s úrodou země i dělník ochoten řádně a poctivě pracovat a spokojí-li se zaměstnavatel jen takovým ziskem, aby mohl býti živ, měli bychom nejhorší doby překonány.

A to je nám jakousi náhradou za ta mnohá utrpení uplynulých pěti let válečných. Vzpomínáme dnes na počátky války právě před pěti léty, na to nadšení mobilisační, na ty ověčené vozy a vlaky narukujících vojnů. Nebylo tu stínů a slzí, nebylo obav, jako na výlet šli naši lidé, a ženy naše většinou byly rády, že se na čas zbaví mužů-tyranů. Bylo to takové. Nebylo v našich rodinách onoho jasu, který by poutem lásky vázal všechny členy dohromady; naši mužové vysedávali volné chvíle po hospodách u karet, doma byli vlastně jen hosty a málo co bylo jim vhod. A naše ženy neuměly vždy učinit mužům domov tak příjemným a milým, aby z něho neutíkali do začouzených místností hostinských. Tam pak, kde nebylo žádné pravé lásky, snadno byla pouta manželská válkou roztržena a mnohý muž dosud dělá se raději nevěstným, jen aby nemusel se vrátit do starých poměrů. Utrpení, jímž bylo nám proto procházeti za války, nemuselo býti, kdyby rodiny naše byly žily v tom pravém ovzduší přátelství. A blížíme-li se dnes ku konci tohoto jen námi samými zaviněného zla, smíme za to děkovati jen dobrotivé Prozřetelnosti, která nenakládá s námi vždy, jak bychom si zasloužili.

Stojíme tedy před novou, pěknou úrodou a tu lidem biblickým nelze nevpomenout židovského milostivého léta, jak o něm vypráví III. Mojžíšova kap. 25. Každý padesátý rok měl býti posvěcen a vyhlášena svoboda všem obyvatelům zaslíbené země. Jeden každý měl navrátiti se k statku svému a k čeledi své, majetek získaný měl býti vrácen celku, aby všichni měli, a země neměla býti prodávána v manství. Úroda země patřila všem a nesměla býti prodávána; a třeba bylo zakázáno léta milostivého síti a žítí, což samo vzrostlo, ani sbíratí vína opuštěných vinic, nikdo nemusel se ptáti, co budeme jísti, jestliže nebudeme síti, ani shromažďovati užitků svých, poněvadž Hospodin dal tolik požeňání před tím, že stačilo to i na léto milostivé.

Takové léto milostivé bylo u Židů každý sedmý rok, ale rok padesátý byl k tomu zvláště předurčen. Byl v tom náběh k společnosti socialistické a zákonodárce Mojžíš projevil zde opravdu božského ducha rovnosti a bratrství! Šlo o veliké vyrovnání protiv, aby kdo jakkoliv před tím zbohatl a jiný vedle něho proto schudl, navrátil společnosti to, co mu vlastně nepatří, poněvadž dle zákona Božího nikdo nemá práva přivlastňovati si ze všeobecného majetku více, než potřebuje k uhájení vlastního života. — Páně je země a plnost její, a my jsme zde pouze šafáři; nazí jsme na svět přišli a nazí můžeme z něho odejítí, poněvadž za hrobem je majetek vlastně břemenem.

Kristus přišel a vyhlásil všeobecné milostivé léto. Co platilo u Židů dle Mojžíše každý sedmý rok, to dle Krista má zde býti neustále! Je milostivé léto a má nám býti svaté; se všelikého pole dovoluje On jísti užitky jeho. Pochopí dnešní svět hluboký význam tohoto učení? Bude pak možnou ona hladová bída, když kol do kola plno Božího požeňání?

Č. H. 7. VIII. 1919.

XI.

Politické přesuny posledních dnů ukázaly jasně, jak by bylo bláhovým domnívat se, že dnešní úprava národnostněpolitická je něčím definitivním. Naopak my vidíme čím dále tím více, že žijeme v samém provisoriu, že mění se formy vládní i hranice národní, a my musíme z toho usuzovat, že ani naše dnešní stanovisko není tak určitým a skálopevným, aby nemohlo být třeba přes noc změněno. A je proto tím více nutno být na stráži, neodávat se sladké nečinnosti; nemyslet, že nehrozí živelní nebezpečí; je dokonce trestuhodno úmyslně přehlížeti všechny zjevy dneška v domněnce, že nemůže se nám již nic státi, že jsme již tak pevní, že žádná reakční vlna nemůže nám uškoditi.

»Kdo se domnívá, že stojí, hleďž aby nepadl«, — radí apoštol. A to platí nejenom v duchovním životě jednotlivce, to má svůj význam i v životě celého národa. Zdálo se nám před válkou, že myšlenka idee mezinárodního bratrství je zde tak vyspělá, že nikomu nepodaří se svět znepřáteliti. Zdálo se nám, že jsme na takovém stupni kultury, že dávno umřely v nás všechny pocity a vášně zvířecí. Měli jsme tolik přátel v Slovanstvu, že klidně spoléhati jsme mohli na jejich pomoc, — a zatím ukázala nám válka, jak dovede se dnešní lidstvo rozéšťvati, jak nicotnou byla všechna kultura, jak právě hrubé násilí vítězilo nad jemností ducha, jak propukaly mocně v nás pudy nízké, sobecké, — a naši přátelé v Slovanstvu jsou tak zaměstnáni sami sebou a svými vlastními zájmy, že zase stojíme zde sami, bojujíce o svoji budoucnost. —

A je to tak dobře. To nejpevnější je vždy to, co sami mohli jsme si vydobýti, co prožili jsme a získali krví svého

života a ohněm nadšení. Tato národní samostatnost, národní individualita, nemusí býti na úkor mezinárodní vzájemnosti, ale je nutná hlavně tam, kde přílišné spoléhání na pomoc cizí snadno ochromiti může vnitřní národní vývoj. Také národnost je statkem duchovním a lze ji pěstovati stejným způsobem, jako pěstujeme svůj vlastní život. Jsou národové, kteří byli kdysi malými, ale vlastní ukázněností bez cizí pomoci stali se směřodátnými na jevišti světa. Jsou ale i národové, kteří neustále žebraťi musí o pomoc cizí ne snad, že by ji potřebovali pro přechodnou dobu, ale že z pohodlí a lenivosti dávají přednost žebrotě před poctivou prací. My jsme v druhé skupině těchto národů a že na tom nevidíme nic špatného je jen proto, poněvadž celý náš duchovní život založen je na opoře cizí. My nenaučili se mluvit s Bohem sami, ale potřebujeme k tomu kněze, my nenaučili se dosud míti vlastní myšlenkový svět, ale bez rozsuzování přejímáme bezhlavě někdy názory jiných, my neumíme ani sami sobě vládnouti a spokojíme se nejvýše hrubou nadvýšeností zbohatlého analfabeta, zatím co jiní pracují houževnatě na své budoucnosti.

Je nutno promyslet slova básníkovy: »Věřme jen sobě, své práci a pili, věřme jen svatému nadšení v nás!« — ale to nadšení musí v nás opravdu býti. Člověk Bohu odaný má v sobě ono nadšení, poněvadž věřiti Bohu znamená vlastně věřiti sobě, ne snad svému tělu fysickému, které je ovlivňováno svým okolím, ale onomu tělu duchovnímu, jehož obsahem je božství. Pak ani ty nejsilnější nárazy vnějška neohrozí naše nitro. —

Č. H. 14. VIII. 1919.

XII.

Vláda československé republiky zabírá pro sebe některé kláštery a mnichové i mnišky stěhují se za hranice. Proti tomu ozývá se přirozeně značný odpor katolických kruhů; kláštery byly od jakživa baštami katolicismu a padne-li taková pevnost, snadno lze zabratí ostatní území.

Zabírání a rušení klášterů vládou není věci novou. U nás naposledy rakouský císař Josef II. postupoval v tom směru neohroženě a celá řada klášterů byla jím přeměněna v skladiště erární, v kasárna, anebo pronajata účelům obchodním a průmyslovým. Josef II. byl rozhodným zástupcem osvíceného despotismu; zatím co na jedné straně rušil černou moc Říma a omezoval práva šlechty, aby tím více posílil moc vlastní vlády, zrušuje na druhé straně nevolnictví, podporuje svobodu tisku a náboženství, šíří vědy, umění a živnosti. Byl proti všem výsadám stavovským, ať si je osoboval kterýkoliv neněmecký národ, anebo šlechta a církve, a hnutí jim v život vyvolané, tak zvaný »josefinismus«, provádělo již zásady demokratické, osvětové a lidumilné. A tak potírání privilegií několika jednotlivců vedlo k osvobození milionů a útisk národní byl značně zmírněn možností vzdělání a posilováním národního citění.

Něco podobného, ovšem daleko dokonalejšího, mělo by býti cílem dnešních reforem církevních, hlavně zabírání klášterů. Každý zrušený klášter znamená krok k zeslabení vlivu Říma a každá vystěhovavší se řehole je ulehčením našemu kulturnímu životu. Člověk pokrokový nebude se proto nikdy vzpíratí takovému pročistění naší společnosti a vládní snahy budou jím podporovány bez ohledu na jeho politickou a církevní příslušnost.

Jinou otázkou však jest, co stane se s takto zabranými klášterními objekty. Kláštery až dosud zabrané jsou přeměňovány v budovy úřední a tu bychom skoro měli douhat, že je těch úradů až dost. Chápeme, že nová vláda, převzavši na svá bedra část administrativy dosud vídeňské, musí své úřady někde umístiti. Ale řekne-li se nám, že máme už teď víc úřednictva, než ho mělo staré Rakousko, musí to vyvolati náš podiv. A podiv ten se stupňuje, porovnáme-li výkonnost úředního aparátu starorakouského s novým aparátem našim. K tomu pak se ozývají hlasy, aby našim legionářům byla dávána místa v státní službě — opravdu jde z toho hlava kolem, bude-li mítí republika dosti klášterů pro tyto nové úředníky a nebude-li konec konců u nás víc úředníků než poplatníků.

My bychom se na věc dívali jinak: Válka vyvolala u nás potřebu zvláštní péče o ty, kteří válkou byli poškození. Nemyslím tím jenom invalidy, vdovy a sirotky po padlých, ale i takové, jichž vnitřní život, mravní bytost byla porušena zlými vlivy ovzduší válečného. Najdete je hlavně mezi zanedbanými dětmi, najdete je mezi naší dorůstající mládeží, najdete je mezi zralými muži a ženami a mezi starci a stařenami. Josefinismus podporoval lidumilné snahy zednářů, zakládal humanitní ústavy, šířil osvětu místo černých stínů vlivu církevního, na nás je, mírniti bídu našeho lidu, vychovávatí láskou mravně ohrožené, aby v nich byla dobrá naděje naší budoucnosti, hojiti rány válkou způsobené. A to máme za důležitější, než rozmnožovati aparát úřední a proto si myslíme, že je přední povinností vlády přeměňovati kláštery v podniky sociální péče. Opomeneme-li to, budeme snad brzy úřady z nich stěhovati a cely klášterní přeměňovati v cely vězeňské. Neboť nevšímati si dnešního mravního stavu, znamená dáti růsti velké zločinnosti. Č. H. 21. VII. 1919.

XIII.

Počátek školního roku oživí znovu otázku vyučování náboženství ve škole. Jde zásadně o rozhodnutí, má-li být ve škole vyučováno náboženství ve formě dosavadní, či má-li náboženství z osnovy školní zmizeti a býti nahrazeno vyučováním laické morálky. Naši lidé pokrokoví jsou ovšem s odpovědí hotovi velice brzy a zavrhuji vyučování náboženství ve škole šmahem. Pohlédneme-li na věc vážně, nebude se nám však jevit tak jednoduchou.

Nechť k vyučování náboženství pramení jednak ze všeobecné nechuti k náboženství, vlastně k církvím, vůbec, jednak je výsledkem zkušenosti, že předmět vyučovací stojí v přímém odporu k ostatním předmětům, neboť jinak ku př. učí žáka učitel fyziky a přírodopisu, jinak učitel náboženství. Dovedeme rozuměti oběma těmito směry a nijak je neomlouváme. Oba jsou založeny na střízlivé skutečnosti a zkušenosti, a jsou proto oprávněnější než sebe lepší ideové theorie. Co se dnes v hodině náboženství žákům podávalo, a máme tu na mysli jak vyučování náboženství katolickému tak evangelickému, pokud je uděloval učitel nekriticky, nemohlo působiti a také nepůsobilo nikterak na mravní vývoj dítěte k dokonalosti, nýbrž vedlo žáka buď k lhostejnosti oproti náboženství vůbec, anebo činilo z něho pokrytce. Celá soustava náboženská byla až dosud založena na legendárních povídkách, jimž věřilo se potud, pokud se věřilo na vránu a čápa. První pohlednutí v skutečný život muselo však v duši žákově vzbuditi úsměšný pocit pohrdání.

Jde-li nám nyní o pravdivý, nekomplikovaný názor životní, odstraníme z něho takto podávané náboženství. Ale my musíme místo toho budovati v duši dětské životní názor nový, opřený stejně o vztahy duchovní, jak bylo

prvním úkolem náboženství. Neboť jedině náboženstvím lze určití smysl života a dáti mu pevný cíl, jedině duchovnost zachrání nás před utonutím v hmotářském sobectví. Ale této duchovnosti nelze vyučovati na základě pevných pravidel, jako vyučujeme počtům, gramatice atd. Pro obor duševní neplatí vždy pojmy hmotné. Jen jedna podobnost je zde s vyučovacími předměty jinými: jako učitel počtů musí býti matematikem a učitel filosofie filosofem, tak učitel náboženství musí býti osobností náboženskou. Žák musí vycítiti, že látku svoji prožil, stojí za ní celým srdcem, je jí proniknut tak, že stala se mu druhou přirozeností. Takový učitel pak musí míti před očima cíl: povznést zvolna od stupně k stupni své žáky, obrnit je oproti mravním svodům svého okolí, ale ne učiniti z nich poslušné otroky nějaké církve a naučiti je nějakým větám. K tomu ovšem musí býti člověkem všestranným, který zná pojem náboženství dokonale, ne jen z jedné strany a který dovede učít děti dle jejich vlastní individuality.

Morálka nahradila by náboženství tehdy, kdyby jako ono chápala člověka celého pod zorným úhlem věčnosti a byla podávána učiteli opravdu mravností proniknutými. Jde zde o předmět vážnější než všechny ostatní, poněvadž vyžaduje pravého pochopení. Ponechejme na školách náboženství, ale buďme opatrní při výběru učitelů, jimž svěřujeme duši svého dítěte. — Č. H. 28. VIII. 1919.

XIV.

Různé protižidovské projevy a demonstrace jsou ukázkou, že není všechno v pořádku v našem poměru k Židům.

V lidu samém je znatelnou živá nenávisť, živěná k tomu i kruhy klerikálními, vláda sama nezdá se však míti dostatečnou ochotu poslechnouti hlasu ulice a Židy persekuvovati.

Je otázkou, který proud je správnější. Máme souhlasiti s židovskými pogromy, či máme ponechati věci tak, jak jsou a dovoliti tím dále onen hospodářský útisk, pod nímž jsme trpěli před válkou a za války. Neboť tolik jest jisté, nevyspořádáme-li se s Židy nyní, neurovnáme-li dnes ono napjetí, mezi námi a Semity, nedojde k němu vůbec, anebo se vybijí směrem tak hrozným, že s vinníkem trpěti bude i nevinný a věci samé poslouženo nebude.

Bylo již několikrát poukazováno na vzájemný poměr Židovstva k národům ostatním, ale ne vždy byl vycítěn ten pravý stav, aby dle něho souzeno bylo další.

Jistě byli nám Židé za války kamenem úrazu a skálou pohoršení, a my dovedeme chápati všecken ten utajovaný odpor a touhu po pomstě. Nesmíme však zapomínati, že jsme si Židy k stavu tomu sami vychovali a že židovský charakter byl vypěstován staletou persekucí národa židovského. (Viz Židé v minulosti a přítomnosti, nákl. Fr. Švejdy v Praze VIII., za 2 Kč). Stojí za přemýšlení, zda kdy který národ zažil tolik pronásledování a při tom podržel svůj zvláštní ráz, ano přese vše to mohl národy ostatní hospodářsky ovládnouti. Chtítí dnes k této persekuci přidávati nové pronásledování, znamená posilovati jen onen národní vzdor, z něhož pramení síla celého Židovstva. I kdybychom opakovati chtěli hrůzy inkvisice, jež kdysi proti Židům pracovala, nedocílili bychom výsledku jiného, než byl tehdá.

Staletým útlakem vychováno bylo Židovstvo k dnešní hmotné převaze nad námi. Tato hmotná převaha je však

výsledkem houževnatosti, pracovitosti, šetrnosti a obezřelosti, a tyto vlastnosti jsou opět výsledkem onoho velkého útisku a opovržení, jemuž Židé byli vystaveni. Je-li nám nyní převaha tato nepříjemnou, pak nezbyvá nám jiného, než stejnými vlastnostmi dopracovati se k hmotné převaze ještě větší. Býti více houževnatými, pracovitými, šetrnými a obezřelými než jsou Židé, a krok za krokem opanovávatí jejich posici finanční, hospodářskou a obchodní. Bude to sice cesta pomalá, ale povede k jistějšímu výsledku, než všechno naše plané láteření antisemitské, které je ovšem pohodlnější, než úsilovná práce.

Nechceme býti obhájci Židů a jsme proto, aby nepoctivost trestána byla stejně mezi nimi jako mezi námi. Ale jaký je v tom smysl, na ulici a ve schůzích Židům nadávati, a v krámě od nich kupovati proto, že mají zboží levnější a větší výběr, an se spokojí menším ziskem a dovedou si najíti vhodné nákupní prameny? Jaký je v tom smysl býti antisemitou, a ponechati v ruce Žida celý náš výrobní a prodejní aparát, poněvadž není mezi námi tolik lidí, kteří by obezřelostí a vytrvalostí sami mohli jej řídit? Kde je tak vyspělý smysl pro věci sociální, pro všesvětovost, nezapírající národnost vlastní, pro strážlivý život rodinný, pro šetrnost a hospodárnost, jako právě u Židů?

A tak ne pogromy, aby při nich »rabovati« mohli zločtilí demagogové, nýbrž poctivý život, který by časem vládu věcí sám v ruce naše mohl převzít!

Č. H. 4. IX. 1919.

Harmonie naší národní bujnosti zdá se býti trochu ohrožena; aspoň zprávy ze Slovenska nezní nijak příznivě a náš poměr k bratřím pod Tatrami kalí se dříve, než jsme snad čekali. Opravdu, nad Tatrou se blýská a budou-li k tomu i hromy bítí, pak už nepomůže nám ani výmluva na »směšného« presidenta rad Janouška, anebo na zrádce Hlinku. To snad už přesvědčí naše blaseované politiky, že poměr náš k Slovensku není zdravý.

Je už v naší mělké národní povaze, že jdeme do všeho jako na výlet. Slavné řeči a jásavé fanfáry nemusejí však býti vždy dobrou politikou. A dnes dokonce jsou už lidé takoví, že mají svoji hlavu a nedají se kulatiti pěknými slovy, nebo dokonce umluvití.

Svoji hlavu má i Slovák. A na to jsme my zapoměli. Naši lidé šli na Slovensko ne vždy s planoucími ideály, ale spíše s dobrodružnými cíly: Slovensko mělo býti dojnou kravou. Nešlo vždy o poctivou výměnu práce za zboží, ale více o vykořistění za každou cenu, a to nejen o vykořistění hmotné, ale i o vykořistění duchovní, a to poslední dle všeho rozhodlo. Slovák snesl Maďara, který mu bral půdu a jazyk, ale který mu ponechával jeho sporé statky duševní. Teď ale bratr Čech přišel mu tam stejně hospodařiti, jako kdysi hospodařil Maďar, ale bral mu k tomu i to málo, co povznášelo dosud člověka — Slovák nad dobytče, bral mu z duše jeho dětskou víru, jeho náboženství, zděděné od otců a opatrované jako něco, co Maďar vzítí nemůže.

Nedivíme se našim lidem, že Slovák je teď nenávidí. Dovedeme si je představití, ty osvícené mladé muže, vzdělané a vychované předválečným monistickým modernismem, jak s posměšnou grimasou, cigaretu v ústech, pivo

v jedné a holku v druhé ruce zpívali svůj kuplet, zatím co se Slovák modlil. A jak mu hráli divadlo a přednášeli o všem možném, aby »ubohého« bratra Slováka vzdělali, a on zatím, vychovaný tvrdým životem, brzy prohlédl toto plané vzdělání, tu prázdnotu ducha, a hrozil se s ní spojené bezcharakternosti a lstivosti. Za takovou kulturu on děkuje a jestli mu Češi přinesli se svobodou jako požadavek válečné daně, aby svůj pokoj duše obětoval jejich životnímu názoru, pak se nedivme, že obrátil se k nim zády.

Ukázali jsme již jednou, že právě k vůli Slovensku musíme otázky náboženské řešit jinak, než jsme dosud zvyklí. Jsme nasáklí lehkým francouzským názorem a pijeme dle něho hřích jako vodu. Bojem proti klerikalismu rozumíme boj proti náboženství vůbec a v tom duchu hlavně naše škola a osvětové spolky vychovaly nám dvě generace. Dnes vidíme toho výsledky a onen všeobecný mravní úpadek marně přičítáme vlivům války, poněvadž je znát i u těch, jimž válka byla štěstím. Bylo-li nám však lhostejným, že výchova taková připravovala nám stejný osud, jako Francouzům, kteří mimo svoji zdvořilost nemají na světě ničeho, není to lhostejným Slovákům, kteří se naučili pohrdati pomíjitelnými věcmi hmotnými, aby tím více si vážili věčných duševních.

Když byla poražena mariánská socha v Praze, slyšeli jsme první hlasy odporu. Tenkrát bylo na místě objasniti mužně pravý stav věci a říci otevřené slovo o věcech náboženských. Místo toho však četli jsme kulaté vládní prohlášení, že vláda lituje a s činem nesouhlasí, ale mezi řádky četl ka dý pravdu, že vláda toho nelituje a s činem tím souhlasí. Tak jsme se začali učit diplomacii u věci, kde bylo na místě jasné slovo. A Slovensko vidělo nejen pád mariánského sloupu, ale vidělo dále celý ten

nepřímý postup proti náboženskému zřízení, pozorovalo ducha našich osvícených ministrů a začalo se lekati o své duchovní statky. A ovšem kněžstvo slovenské mělo pak snadnou práci s obhájením zase svých statků kněžských, o něž mohlo se právem obávat dle zkušeností svých spolubratří v Čechách.

Hra na schovávanou, prováděná v naší kulturní politice, vymstí se nám na Slovensku. Nepomohla opatrnost starých pánů, nehýbati otázkou náboženskou k vůli Slovensku, když mladí pánové celým svým chováním byli protináboženští. Zde mělo se jednati s otevřeným hledím: jasně osvětliti vliv Říma a klerikalismu, odůvodniti nutné s nimi vyrovnání, jak je lid sám začal v listopadu 1918 na Staroměstském rynku v Praze, a pak úsilovným organizováním jednotné české církve, duchovně založené a skýtaající duševní pokrm těm, kteří bez něho býti nemohou. Tomu byli by porozuměli i Slováci a nemuselo dojíti k bouři pod Tatrami. A snad na to dosud není pozdě.

Č. H. 18. IX. 1919.

XVI.

Dostali jsme se do slepé uličky a můžeme býti zvědaví, jak se z ní vymotáme. Jsme v koncích se svojí morálkou, jsme v koncích s politikou. Hráli jsme si s ohněm a máme nyní připálené prsty.

Vždycky jsme zde zdůrazňovali, že bez zdravého mravního základu nebude u nás dobře. Ovšem naši politikové byli jiného názoru: Dle nich stačí na pořádek zákon a četník. A dnes vidíme, že nestačí. Sami ti, kteří zákony dělají, zklamali, a strážcové zákonů ukázali se podvodníky.

Hospodaři dnes každý do své kapsy a hledí jen k tomu, aby nebyl chycen. Lidé nebojí se hříchu, nýbrž prozrazení. A tak se všechno pěkně přikrývá a když přec jen kdesi něco se objeví, tož se ztropí rámus dle osvědčené praktiky zlodějů, kteří křičí: Chyťte ho! — A zatím co se veřejnost baví chyceným, krade se vesele na jiné straně dál.

Je pravda, tak je tomu i v jiných zemích, ne jen u nás. Ale nemyslíme, že by tomu tak muselo být a že by to bylo zdravo. Jsme inteligentním národem; máme v sobě schopnosti tvořící, jsme lidem pilným. Ale jedno nám chybí: osobní samostatnost. — A tak naše tvořivost a pilnost uplatní se jenom pod cizím komandem. Důtky a karabáč v ruce otrokáře vytvoří u nás divy; pro život samostatný a hlavně k poroučení zdá se, že se Čech narodil. Na to musí k nám přijít cizinec.

Byly doby, kdy tomu tak nebylo. Byli jsme samostatní a tvořili jsme sami svůj život. Ale zlenivěli jsme brzy ve své pohodlnosti a jiní čiperní a výbojní lidé, uchvátili nitky našeho osudu. Tedy ona pohodlnost je zde překážkou samostatnosti. A tvrdíme zase, že pohodlnost tato je nejen částí slovanské povahy, ale živena i románským romantismem. Tvrdá opravdovost severská je nám otopornou a cizou, za to změkčilý západ nás vábí. A dle toho vypadá i náš veřejný život a směr našich myšlenek.

Jsme vždycky ochotni podporovat věc zlou, jen když vidíme, že bude tím někomu uškozeno. Dlouholetý útisk vychoval v nás jistý druh škodolibé potměšilosti a ta dá spíše za pravdu čipernému zlosynu, než člověku dobrému. V životu duchovním jsme to nepřivedli dál, než k divadlu a kabaretu. Poslouchat francouzskou operetu, dráždit čivy nahotou a kriminalismem — to je nám kulturou. A konečně i naše náboženství se spokojuje trpným

přihlížením k církevním obřadům. Heslem dne se stalo:
»Nic nedělat a při poměrně malé námaze dobře se mít.«

Při tom pak se divíme, že to vážne v průmyslu, výrobě, administrativě atd., hromadíme úřad na úřad, zákon na zákon, návrh na návrh a zapomínáme, že úřad sám není kouzelným proutkem, že zákon je bezcenným cárem a návrh jalovým povídáním, nemáme-li zde opravdové lidi, kteří by zapomínali na sebe a obětovali se pro celek. Lidé nám schází, abychom se dostali ven z této slepé uličky a nebudeme-li mítí tyto opravdové lidi sami ve svých řadách, ovládne nás brzy cizinec, ať již knutou politickou, sociální anebo hospodářskou.

Č. H. 27. XI. 1919.

Vilém II.

H a a g, 10. pros. — V návalu trudno-
myslnosti chtěl se císař Vilém zastře-
liti. Císař je úplně zdrcen. —

H a a g, 12. pros. — Císařovna Augusta
Viktoria trpí těžkým stihomamem, cítí
se odevšad pronásledována a celé ho-
diny pláče strachy.

Osobnost každého jednotlivce lze prý usuzovati dle jeho života duševního. Vilém II., kdysi císař Němců, kteří dle Bismarka nebojí se nikoho než Boha, byl by dle této formule osobností dobrou, poněvadž nábožensky založenou. Ještě v druhém roce války, kdy byl již celým světem nenáviděn, viděli v něm Němci ztělesnění své národní individuality a svého boha, který stojí v bezprostředním spojení s Bohem na nebesích. Ano, právě ona nenávisť celého světa činila Němcům císaře zvlášť milým; věřilo se, že je jim záviděn proto, že jest celým mužem, otcem svého lidu, který třeba chyboval, stojí cele na půdě povolání, určeného mu Bohem, jemuž jedině cítí se zodpovědným a v jehož milostivé vedení pevně věří.

Německý lid byl proniknut hnutím evangelia, jež stalo se mu druhou přirozeností. A hlavně za Viléma II. mohly se tu uplatniti všechny směry, od nejnaivnějšího pietismu

až po nejkritičtější liberalism. Převahu měl směr církevně orthodoxní a císař uměl se mu přizpůsobiti. Je známo, že byl čtenářem bible, která provázela jej na všech jeho cestách a v níž místa zvlášť vynikající byla podtrhována různými barvami. Je známo, že byl příznivcem práce církevně-sociální, a že rád řečnil na církevních schůzích, anebo alespoň udával thema, na něž kazatelům bylo kázati. Jeho první rozkaz vojsku, když jako devětadvacetiletý vládu nastoupil, zněl: »Povolán na trůn svých otců, převzal jsem vládu v pohledu ku Králi všech králů a slíbil Bohu, že dle vzoru mých otců budu mému národu knížetem spravedlivým a mírným, že pěstovati budu zbožnost a bázeň boží, chrániti mír, šířiti dobro své země, že chudým a stísněným budu pomocníkem a říši své věrným strážcem.«

A k zahájení říšské rady ve dvorní kapli volil za tekst kázání: »Milostí Boží jsem to, co jsem,« a ve své první trůnní řeči prohlásil, že v »zahraniční politice je rozhodnut žiti v míru s každým, pokud na něm to záleží.«

Když r. 1914 slaveno bylo v Německu okázale pětadvacetiletí jeho vlády, byl všeobecně slaven jako kníže míru a pokoje, jako všestranně znalý vládce a cílevědomý charakter, který si jde svojí cestou ku blahu své země i přes různé náhledy svých přátel nebo nepřátel. Se stejnou rozhodností přiznává se i k zásadám evangelia a »pevná víra v jeho věčné pravdy je mu jedinou nadějí v životě i v smrti.« Pravitel: »Kdo nestaví svůj život na základnu náboženství je ztracen. Proto chci i já nejenom mluvit, ale i slavnostně slíbiti, že celou říši, celý národ, mé vojsko, symbolicky zastoupené mým štábem, mne i můj dům stavím pod kříž a pod ochranu toho, o němž apoštol Petr řekl: Není v žádném jiném spasení a není jiného jména pod nebem daného lidem, skrze kteréž

bychom mohli spaseni býti, — kterýž sám o sobě řekl, že nebe a země pomínou, ale slova má nikoliv nepomínou.«

Generálnímu superintendentu evang. církve prohlásil kdysi, že často a rád čítá v bibli, jež leží na jeho nočním stolku a v níž si označuje skvostné myšlenky. »Nemohu pochopiti, že je tolik lidí, kteří se tak málo zabývají Slovem božím. Při všem myšlení a konání předkládám si vždy otázku, co asi praví k tomu bible. V hodinách bázně a úzkosti sahám po tomto pokladu útěchy.«

»Blaze ti zemi, že máš tak šlechetného knížete,« volalo se r. 1914. »Německo má panovníka, na něhož může býti hrdο. Celý jeho život otáčí se kol myšlenek božích, všechna jeho práce je konána v pohledu na Krista. Všechno ostatní je mu vedlejším — pouhou marností.« Také světovou válku rozpoutal v pohledu na »jeho« Spasitele a národ věřil s ním, že je to cesta, na níž postavil je Bůh. »Když našeho národa nejvyšší paní svého chotě i své syny posílá ven v pole, pak je tu svatá páska od trůnu do každé chýše a my víme, že naše císařovna váže tuto pásku na srdce živého Boha.« Tak psalo se za války.

Čítávali jsme podobné zprávy o náboženském založení Viléma II., viděli jsme i úctu, jíž se těšil hlavně v církevních kruzích Německa. Mohli jsme to porovnat s náboženským životem císařů rakouských, jejich zbožností projevující se denním posloucháním mši, častým zpovídáním, účastí na církevních průvodech a stykem s kruhy klerikálními. Ale museli jsme si říci: Je přec jen rozdíl mezi zbožností katolickou a evangelickou, musí jinak na osobnost působiti vliv bible a jinak vliv obřadů. Porovnávali jsme vše s životem našich otců, kterým evangelium znamenalo čistý, mravný a pokojný život, všeobecné bratrství a lásku k bližnímu, která nikomu

zle nečiní. Věřili jsme Kristu, že jsou blahoslavení tiší, spravedliví a milosrdní, a že pokojní slouti budou syny Božími. A nemohli jsme si proto nikterak v hlavě srovnati, odkud ten rozdíl mezi tímto duchem evangelia a oním nazíráním naň národem německým, jak jen je možno, že německý voják, který večer v zákopě se posiluje biblí, může ráno vládnouti smrtící zbraní. —

Tak že si to představoval Kristus?

Dnes je shrouceno Německo, je shroucen Vilém II. i jeho žena. Nepomohly modlitby, nepomohl ani přísný život dle zásad biblických. A tu vidíme, že bylo přec jen něco nezdravého v systému německého protestantismu, něco podobného sardinskému banditovi, který s dýkou v rukávě jde na lup, ale dříve slíbí mariánské sošce, že koupí jí nový šperk a dá na několik mší, pak-li se mu loupež zdaří, nebo ruskému mužíkovi, který se pokřížuje a zabije bohatého kupce, nad jeho tělem pro spásu duše se pomodlí a pak ho obere; něco totiž, co vsugeruje lidem přesvědčení o synovství Božím, o dobré cestě spasení, co vkládá jim v ústa i opravdu myšlená slova o lásce k Bohu, o životě v zásadách Kristových, o vlivu bible, do níž se ponořují jako v studnici vody živé, mluví o očišťující krvi drahého Spasitele a o posvěcení Duchem svatým — a při tom mohou býti lupiči, zbabělí, vrahy, násilníky a zbabělými padouchy. »V neštěstí zbabělí, v štěstí ani božského, ani lidského práva pamětlivi nejsou,« psal o starých Germánech Tacius před 1900 lety. A ani 400 let vlivu reformace je nezměnilo. Vilém II. se k ní otevřeně hlásil. Č. H. 16. I. 1919.

Svaz národů.

Vedoucí osobnosti mírového jednání udávají jako konečný cíl svého snažení svaz národů. A skutečně se zdá, že jen tento program je způsobilým přinésti trvalý mír; je zajímavo, že i hnutí socialistické chce svým způsobem k němu pracovati, a že konečně i náboženství ve své ryzi podstatě má jej svým cílem.

Politicky odpovídá svaz národů přirozeným právům lidstva. Národ je vedle rodiny jedině možným tělesem, jehož oprávněnost lze odůvodniti všemi směry. Jako rodina má i národ míti všechny podmínky nutné k jeho zdravému a samostatnému vývoji. A jenom národ má tvořiti i stát, aby zamezeno bylo nepříjemnostem, vznikajícím nutně třením různých národních povah. Svaz takovýchto politicky samostatných národů, po př. národních států, je hospodářskou nutností a jeho zdravé utváření podmínkou pokoje a blahobytu.

Socialisticky pracovala k sjednocení lidstva internacionála a dnes bolševism. Osudnou chybou jejich však bylo a je, že národem rozumějí jen třídy pracující, a oproti ostatním stavějí se nepřátelsky. Vyplývá to sice z určení socialismu, který je úsilím, směřujícím za reformaci pro dobro lidstva, že všimá si přirozeně třídy dosud utiskované. Ale to neznamená, že by i ostatní vrstvy společenské neměly své otázky sociální, a že by neměly práva na šťastný život. A proto nemůže socialism uspokojiti

dokonale a svaz národů nelze založiti na doktríně, která má na mysli jen moc a prospěch jedné třídy lidu. Ano, úsilí toto může býti lidstvu neštěstím a příčinou značného utrpení, jako neštěstím byla politická touha všeneckeá anebo papežská. V tomto směru vidíme mnoho podobného mezi socialismem politickým, tvořícím »jednotu lidstva« revolucemi, a mezi starým papežstvím, pracujícím k »jednotě« inkvisicí.

Zbývá nám tudíž zase jen náboženství, jako mravní úsilí po obrodě lidstva, jež může dáti svazu národů pravý základ a trvalý smysl. Svým monotheismem je schopno vytvořiti na zemi rodinu boží, rovné bratry a sestry. Tento monotheism je obsahem všech náboženství světa, i náboženství asijských, až na některé pohanské zbytky národů divokých. Vždy znovu a znovu upozorňovali tu reformátoři, že první podmínkou štěstí člověka je uznání Boha svým otcem a takovým zařízením svého života, aby v blízním svém viděl svého bratra, který má stejné právo na život a jehož štěstí a blahé je i mým vlastním štěstím, jeho nepokoj mým nepokojem. Základem příkázání je láska, která nikomu zle nečiní.

Lidé ale nechápali přirozených práv člověka, brali mu jeho osobní svobodu, podmaňovali si celé národy. Dnes je doba přerodu a národové spějí k svobodě. Ale lidé nechápali ani účel náboženství a místo něho zřídili církve, které se navzájem potíraly a tím i lidstvo mezi sebou nepřátelily. Obřady a učení bylo prohlášeno náboženstvím a lidé se pro ně bili až na krev. Nebyly sice poměry o nic lepší, změnil-li člověk víru a naučil se jiným obřadům, ale porušení chápavosti bylo už tak dokonalé, že to nikdo ani nepozoroval. Teprve dnes vidíme, že církevní náboženství nemohlo zabránit rozpoutání zla, ano že v mnohém bylo mu nápomocno a je proto proti církvím všeobecný odpor.

Aby se náboženství stalo platným činitelem v lidstvu, musí se samo obroditi. Báchorky a legendy, kterým se věřilo v starých dobách, musejí z něho zmizeti, význam obřadů a svátostí nesmí býti přeceňován. Tak dospějeme k pravému obsahu náboženství, jak je pro nás určil Kristus dle evangelií. Cit i rozum najde v něm dostatečné uspokojení, náš názor na pravdu, právo a mravnost bude opřen o zcela jiný základ. K své lepší budoucnosti nepůjdeme násilným reformováním jiných, nýbrž duševní reformou nás samých. A osobnosti mravně silné budou nejlepší zárukou dobré společnosti, která nikoho nebude utiskovat a zdravým vývojem bude spěti k dokonalosti.

Je proto potěšitelným, že pokrokové kruhy církevní uznávají podřadnost svých článků víry a formalit a hledají spojení na základě duchovního obsahu náboženského a sociálních potřeb přítomné doby. A spojují se nejen různé církve evangelické na celém světě, nýbrž dojde k jednotě i mezi směry nejkrajnějšími. Také český národ bude postaven před otázku sjednocení náboženského. Před půl tisíciletím dal k tomu popud Hus, opřev se papežství, jež jednotou náboženskou rozumělo popření svobody svědomí a uznání jednoho principu římsko-katolického. Je na nás, abychom v díle Husově a Českých bratřích pokračovali. A máme za to, že nemusí býti dnes těžkým zhostiti se břímě formalit a dogmat, jimiž jsme se dosud dělili, a na místo nich postaviti nový útvar společenský, který by mohl ponechati některé neškodné zvláštnosti, ale ve své podstatě lidstvo smiřoval a rány zla zcelil.

Tím bude dáno mravní posvěcení Svazu národů.

Je však dnešní lidstvo schopno tohoto dalekosáhlého činu? Je schopno podříditi osobní zájmy velkolepé myšlenky všeobecného blaha? Nevidíme spíše, jak mnozí národové

slepě nastupují v šlépěje těch, kteří kdysi byli jim barbary a utlačovateli? Co platno, získáme-li dnes okamžitý prospěch vykoupení krví našich mladých lidí, vložíme-li ale s ním současně v náš národní život zárodek zla, které časem se vymstí budoucím pokolením? Jsme opět tak malicherní, že děláme politiku pro dnešek a nevidíme dále, než potud, co máme před očima. A proto je v lidu nespokojenost, proto lid chápe, že podává se mu a oslavuje něco nehotového, něco, co se rozběhlo za svobodou a demokracií, ale zůstalo státi na poloviční cestě, poněvadž důsledků tohoto nutného a přirozeného náběhu se kdosi leká — A pro tohoto »kdosi« má zůstatí při starém?

Jistě je v moci lidu, aby sám provedl si reformy. Ale, probůh, jen ne hromaděním bídy na bídu, zla na zlo. Je tak jednoduchým, dáti nový směr běhu události. Buďme v prvé řadě všichni mravní a celí lidé, kteří dovedou své zájmy řešiti v pohledu na celek. Nemysleme, že bude všem dobře, bude-li nám dobře, a nemysleme, že násilí zjedná nápravu. Máme již tolik zkušeností, že tomu tak není. Jednejme však dle zásad pravdy a učme se nepodporovati zlou věc svým souhlasem. Jsme nespokojeni s církvemi? Proč tedy přihlížíme církevním formám? Proč raději neprohlásíme rozhodně, že je nechceme, že přejeme si jiné náboženství, čisté, demokratické a sociální? A jakmile tuto hydru porazíme, padne s ním i onen tajemný »kdosi«, jemuž se nový řád nelíbí. Ten kdosi jsme my sami, naše sobectví a slabost.

Svaz národů předpokládá, že patřiti k němu budou lidé celí, silní, opravdoví a všesvětoví. Politika stranická nepovede však nikdy k trvalému míru. — —

N. L. Leden 1919.

Věčný mír.

Věčným mírem nazval umělec svůj pomník, určený na památné bojiště u Slavkova. Napoleonské jubileum vyvolalo ostatně mnoho vzpomínek a pomníků, opěvujících ideu věčného míru. Ještě neoschla ale spoj, tmelící kvádry kamene, ba ani tiskařská čern, velebící mír, a rozpoutala se válka horší válek napoleonských.

A jak daleko jsme dnes?

Je za námi smutná zkušenost dlouhých let války, smutné vzpomínky na strádání doma i v poli, hrozné výstřelky poválečné horečky — ale nevím, je-li v nás už záruka věčného míru.

Věčný mír!

Několik století před Kristem toužil prorok židovský po době, kdy »národové zkují meče své v motyky a oštěpy své v srpy a nebudou se více učiti boji«. A po něm Kristus přináší své vznešené učení lásky i k nepřítelům a na miliony a miliardy lidí stálo již pod jeho praporem. Ale mímili to doopravdy s tímto učením?

Ještě válka, horší všech válek na zemi, na moři a ve vzduchu. Je to rozbouřené nitro člověka. Tam, kde člověk jako tygr prahne po krvi jiných, tam, kde ssaje mízu životní svých bližních a krok za krokem zabírá jejich vlastnictví, tam je překážka věčného míru.

My nemůžeme věřit ve zdar mírových konferencí, ve vyslyšení organisovaných modliteb za mír, ani v úspěch jednání diplomatických, dokud je v lidech tento zdroj válek. Budeme se sice na čas opíjeti touhou po míru, budeme stavěti pomníky a konati schůze, budeme k zabezpečení míru vydržovati velkou armádu, ale konec konců budeme se zase brodití krví a zmírati hladem. Jsou zde lidé a společenské útvary, jimž je válka podmínkou existence a jsou zde lidské duše, jež nebude nesnadno přeměnití v duše zvířecí.

Ve svém novoročním projevu řekl náš president, že pokládá válku za veliké zlo, avšak obranu za povinnost. Přáli bychom si, aby toto přesvědčení bylo v lidech celého světa. Jak pracovati ale k tomu, aby se tak stalo?

Je jen jedna cesta, která však nebyla dosud prakticky využita, ač theoreticky je známa. Vysoko na pomníku postavil umělec kříž, tento symbol věčné Lásky a obětavosti. Ano, pod křížem je nám učiti se Lásce, kříž může nás všechny smířiti. Nemyslíme kříž hmotný, pouhý obraz, ale význam jeho v duševním životě. Naše vlastní duše musí se ztotožnití s Kristem, který až na kříž šel ve své velikosti. Jako On musíme se sklonití před věčným Otcem, který žádá, abychom se milovali, odpouštěli si, pomáhali si k životu a ne se vraždili. A v této lásce musíme býti ochotni přinášeti třeba oběti. Naše k zvířecím choutkám nakloněné nitro musí býti obrozeno, aby bylo zárukou věčného míru.

N. V. I. 1922.

Záruka světového míru.

Zdá se, že nevyjdeme z obav válečných. Začalo to před deseti lety a ještě se to nevybouřilo. Pět let uplynulo od podepsání míru a dnes nás ujišťují státníci, že jsme od míru dál, než jsme byli tenkrát. A při tom budeme si zase povídati onu pěknou »pohádku« o knížeti míru, který před 1900 lety se narodil v Betlémě: chudičký, pokorný, trpělivý, usmívavý, laskavý. Ano, je to jen pohádka dnes a my bychom si přáli, abychom ji raději nebyli slychali a nemučili se proto vzpomínkou, že je to jen pohádka a žádná skutečnost.

»Chceš-li mír, připravuj válku«, řekl jakýsi chytrácký diplomat. Že lhal, o tom důkaz dávají nám zkušenosti poslední doby. Připravovala se válka a stálo to ohromné oběti finanční, podvázali jsme si tím celou průmyslovou výrobu a znemožnili každou jinou činnost, ale mír jsme si neudrželi, naopak, přišla válka, která vedle nových obětí hmotných a utrpení duševních zmařila na miliony nadějných životů. A prožili jsme tuto hroznou válku a těšili se, že už bude poslední, a zatím vidíme, že to zase není pravda.

Mír, založený na bodácích, není mírem. Pravdou jsou slova Kristova: »Kdo meč bere, mečem zahyne.« Pravdu měl Chelčický, který trpce vyčítal Husitům, že pěstují

násilí. Politika msty a odvety je špatnou politikou a ti, kteří ji pěstují, nemají práva, hlásiti se do řad knížete míru, narozeného v Betlémě. Ten viděl jasně, že jsou to jen armády kostlivců, které násilím dobývají jakýchkoli výhod, že již předem je odsouzena k smrti každá myšlenka a idea, která jen za pomoci krvavého násilí byla stvořena a bráněna. Ani nejkrásnější slova a zásady nezakryjí skutečnost, že každá válka je zlem, jak to kdysi řekl náš president. A pakli je pravdou, že je válka zlem, je naší mravní povinností, pracovati proti válce a ne ji připravovati a to i za cenu hmotných ztrát a ústupků.

Kdo připravuje válku?

Je dnes mnoho příčin, které pro válku pracují. Jsou to v prvé řadě ti špatní lidé, kteří spoléhají na hmotný zisk, který jim válka slibuje, lidé, jimž válka je řemeslem a zlatým dolem pro jejich kapsy. Dále jsou to ti, kteří žijí v soule a kolem sebe šíří nenávisť a zlobu vůči lidem jiné národnosti, víry, stavu nebo zaměstnání. Ti všichni budou na první zavolání ochotni postaviti se proti jiným lidem a třeba je i zabít — a to jen z toho jediného důvodu, že jsou jiní, než oni. A konečně jsou takoví lidé, kteří se vyšinuli z mravních povinností k lidem ostatním, kteří zapřeli v sobě všechny city pro pravdu, spravedlnost a slušnost, aby jako zvířata žili jen dle svých zvířecích pudů, hledající požitky pro vlastní osobu a drze šlapající po štěstí a spokojenosti jiných.

To jsou praví původcové válek a příčiny armád kostlivců. Zapomněli se sami nad sebou, ztratili duši a jejich vnitřní peklo snadno se spřátelí se zevním peklem válečné vrahy.

Jsme ve vánoční době. Nad hlavami našimi nesou se milé zvuky vánočních melodií. V kostelích zní budou radostné a živé písně vánoční, kol rodinných krbů shro-

máždění budou šťastní lidé. I ten nejhrubší člověk vzpomene si na blahou chvíli svého dětství a snad i slza zalaskne se mu v oku, jako odraz slunečního paprsku z dávných dob — — —

Proč bychom neměli právě v takovéto vážné chvíli vážně uvažovati o příčinách válek a hledati jiné cesty k zajištění míru, než jak dosud činivali chytráctí diplomati? Neměli bychom jednou doopravdy uvěřiti poselství Knížete Pokoje, narozeného v Betlémě a jíti za Ním nejen dle jména, ale doopravdy? Co nám prospějí krásná hesla o svobodě a demokracii, o rovnosti a bratrství, když ta svoboda a demokracie zde není pro všechny lidi a rovnost s bratrstvím je dosud jen krásnou, ale lichou frází?

Záruka světového míru je ne v armádách a zbrojení, ale v klidné práci pro mezinárodní snášenlivost, pro posílení duševních a ne hmotných statků národa, v životě dle zásad Ježíšových. »Pokoj na zemi lidem —« bude tenkrát, až národové dle slov starozákonního proroka »Zkujjí meče své v motyky a oštěpy své v srpy a nebudou se více učiti boji«.

N. V. XII. 1923.

Analogie dějin.

Rekli bychom, že je Vesmír spoután určitými zákony a jako stroj točí se stále stejným tempem. Ale i člověk má stále stejné sklony a nálady, a tak zapadá jako ozubeným kolem život jeho v běh Vesmíru. — Nic nového pod sluncem, vše, co zdá se nám býti zvláštním, bylo tu celou svojí podstatou již jednou, či dvakrát anebo vícekrát — — kdož to ví.

Všimněme si jen dějinného vývoje života duševního. Z primitivismu dostal se vývojem člověk k vzdělanosti, z primitivního náboženství dospívá k uceleným kultům. Asi 1000 let před Kristem má již každý vzdělaný národ své bohy, a náboženský kult jeho stojí na výši doby. Indové, Číňané, Egypťané, Řekové, Židé a Peršané, každý z nich má svoji bohoslužbu, dogma, kněze a chrámy. Ale již za 500 let poté má každý tento kult své filosofy, reformátory, kteří nad současným kultem, zevním, tuší a hledají něco bytelnějšího, vyššího, universálního.

V době Kristově dochází vlivem této kritisující filosofie k rozkladu. Na jedné straně stoupenci a ochránci kultu, řekněme pohanského, vystupňovali své idee hmotářské ku krajní formálnosti, na druhé straně filosofové vždy více své idee zduchovňují. Formálnost zaniká, poněvadž nemá mravního základu, je hmotná a proto po-

míjející, duchovnost vyhraňuje se v nové hnutí. Vzniká křesťanství. Jeho cíle jsou naprosto duchovní, jeho bohoslužba je kult srdce. Umírající pohanství brání se novému směru, dochází k pronásledování, krvavým obětem. Časem se však ulámou oboustranné hroty, protivy příliš se dotýkaly a za 500 let není tu ani pohanství, ani křesťanství, nýbrž církve.

A to je druhý děj. Kdysi mělo moc pohanství, jeho kněží měli světskou vládu a tato moc představena byla panstvíchtivým Římem, tak je tu 1000 let po Kristu církev, římsko-katolická, řecko-katolická, mohamedánská atd., která má tutéž moc a v níž papežství představuje panstvíchtivost staré římské říše.

Opět pak opakuje se starý postup. Jako kdysi pohanství, ulpí i církevnictví na formálnostech, ale tu již vznikají v něm reformátoři, kteří hledají a mají idee duchovní. Člověk není tu proto, aby obřadem a učením církve vyplňoval svůj život, aby žil v strachu a poddanosti k Bohu a vrchnosti, nýbrž svobodně má přistupovati k Bohu, jako jeho dítě. Ale tato idea nehodí se církvi a proto pronásleduje její stoupence stejně, jako kdysi staré pohanství pronásledovalo první křesťany. Jen že boj je prudší, účastňuje se na něm více lidí a používá se rafinovanějších způsobů, proto i obětí je více. Inkvizice a protireformace vedená papežstvím je tu nejhrošším, jako kdysi starý neronský Řím byl nejhrošším, poněvadž oba cítí, že hlavně jejich světovládné panství je ohroženo. Půl tisíciletí trval tento boj, časem ale se protivy otupily, ostří ulámalo a koncem druhého tisíciletí není tu ani církevnictví ani reformace, nýbrž socialism.

A to je třetí děj. Také socialism vznikl obrazně v přítímí starých pagod a pyramid jako pohanství, anebo v temných katakombách, jako církevnictví. Ale vyšel z nich ven

a zatoužil po moci. Jako křesťanství měl i socialism své utopisty s názory duchovními a společenských reformem hleděl dosíci obrodou lidstva. Pak ale se mu zdála tato cesta pomalou a místo vývoje nastoupil proto dráhu výboje, zcela po způsobu starého církevnictví. Ano, má i svoji církev papežskou, jež ideami svými chce ovládnouti celý svět a nazývá je »vládou všech«. A jako papežství, brání se i socialism; dochází k boji nejen třídnímu (v církvi dogmatickému), ale i k násilnému, kdy revoluce a dnes bolševism je jen obdobou inkvisice a protireformace. A poněvadž opětne súčasněno je na tomto boji větší množství lidí a poněvadž i způsoby jeho jsou rafinovanější, můžeme očekávat, že jeho oběti převýší počtem oběti Neronovy i oběti inkvisice a protireformace.

Pozorujeme-li tuto analogii dějin, dojdeme k závěru, že ani socialism není poslední etapou ve vývoji lidstva. Je jen episodou, jako bylo episodou pohanství a církevnictví, a zanikne stejně, jako zanikly tyto.

Co však zrodí se ze socialismu? Těžko prorokovati. Nikdo netušil, že z idylického života prvních křesťanů vyroste neblahé církevnictví, nikdo nevěděl, že svobodomyšlné zásady reformace budou půdou socialismu. Pravda, i církev měla svůj význam a přispěla nemálo k vývoji lidstva, a stejně má svůj význam i socialism. Ale to dobré, co jimi bylo způsobeno, netkvělo v jejich formě, nýbrž v duchu zásad, z nichž povstaly. Silou církve bylo křesťanství, silou socialismu jsou zásady reformace. A tyto opět mají své kořeny v křesťanství, jež přizpůsobily jen své době. Z toho lze usuzovati, že i budoucí hnutí vyrostou ze stejné půdy, jež je základem všesvětové duševní inteligence.

V prastarých knihách původních náboženství staroasijských čteme, že člověk stvořen byl co dokonalý, šťastný

tvor k obrazu božím, ale že vlivem zlého ducha světa zatoužil po poznání dobrého a zlého, a poznal tak s hrůzou, že je nahý, nedokonalý. Něco podobného čteme ostatně i v první knize Bible. A to je psychologie lidstva: Teprve poznáním zla a dobra stává se člověk nespokojen a vidí svoji nedokonalost. Pohlédne-li však vzhůru, překoná-li tělesnost, formu, duchovností, dojde klidu, poněvadž je obrazem Boha. Nikdy nebudou lidé šťastni, dokud ulpívati budou na věcech pomíjitelých, systémech, na organisovaném násilí a hmotě; a proto první křesťané, reformátoři a socialističtí utopisté žádali vnitřní obrodu, poněvadž tou docházeli všeho ostatního. Mezi prvními křesťany a mezi členy reformačních sborů nebylo sociální otázky, poněvadž vládl tam duch boží, duch lásky, spravedlnosti a bratrství, z něhož plynula rovnost. Dokonce i první pohanství oduševňovala lidstvo, a teprve vládyčtivost byla příčinou zlého.

Jsme nyní tam, kde bylo pohanství v době Kristově a církevnictví před reformací. Prožíváme třetí boj v dějinách duševního vývoje lidstva, boj měšťáckého — řekněme — názoru církevního s názorem socialistickým. Ve 100 letech bude tento boj dobojován. S posledním panovníkem padne i papežství, vláda nad vládami, poněvadž se stane zbytečnou, a s ním rozpadne se i církevnictví, jako se rozpadlo pohanství. Na jeho místo přichází socialism, ale již nyní pozorujeme, že z něho a v něm tvoří se nový proud, založený na starém křesťanství, proud náboženský, ale necírkevní. Svě ideje čerpá z Krista, ale chápe i potřeby dneška. Jistě střetne se se socialismem revolučním a bude mít své mučedníky. Bude však i síměm pro příští lepší dobu a svým stoupencům zajistí již nyní vnitřní vyrovnání a spokojenost.

S. 15. III. 1919.

Moderní náboženství.

Ze vřavy současné války bude náš národní účet uznán aspoň dvěma položkami: posílením národního sebevědomí (mohl bych to nazvat i jinak) — a zvýšeným zájmem o čisté náboženství. Ukázalo se, že náboženství má nejenom podat uspokojení našim duším, ale že má i ovládnout celý náš život společenský, aby nemohly se v něm nadále opakovati zjevy tak hanebné, jako je dnešní válka se všemi svými symptomy, hlavně ovšem sobeckostí a lichvářstvím.

Úsilí o čisté náboženství jeví se zatím jen u myslící inteligence; obrovská většina lidu je dnes cele zaujata starostmi o chléb vezdejší a pro věci duchovní má jen potud zájem, pokud v okamžitém přívalu zla bezradně spíná ruce k nebesům. Ale to jen na okamžik; v srdci cítí obrovskou prázdnotu, vzniklou tolikerym zklamáním a až jednou zase bude postavena před možnost náboženského projevu, zahrne jistě vše, co v době největší úzkosti a žalu bezmocně mlčelo, anebo dokonce šíření zla pomáhalo.

Je proto právě na inteligenci, aby prodělala v sobě nutný přerod náboženský, a pro novou dobu byla tak připravena, aby státi se mohla vůdcem svého národa. Jestli moderní úsilí náboženské rozvinulo u nás tolik

náboženské filosofie, pak nesmíme se spokojovati pouhým kritickým pojmáním četných směrů filosofických, nýbrž utvořiti z nich náboženství nové, moderní, odpovídající duchu doby a přijatelné všem dnešním lidem.

Mluvíme-li o novém, moderním náboženství, nemám tím rozhodně na mysli nějaký nový náboženský útvar, lišící se naprosto od všech dnešních náboženských systémů. Nám i mnoha pokolením po nás stačí ještě staré náboženství Ježíšovo, a to tím více, poněvadž nebylo ještě plně doceněno a pravdy v něm obsažené zazáří nám v plném jasu, jakmile zbavíme je všeho toho, čím učení lidé různými církevními sněmy, bullami, katechismy a filosofiemi je vykládali. Čili: je potřebí odstraniti z křesťanství všechno učení se zřejmou známkou pomíjitelnosti, všechno, co zdálo se sice býti »kdysi« velice důležitým — »dnes« ale můžeme žítí bez toho a co dokonce neodpovídá dnešním našim poznatkům. —

Dnes ví již každý polointeligent, že náboženství není nic hotového, neměnícího se, nýbrž že se vyvíjelo stejně jako věda a technika, že bylo jiné v minulosti a že bude zcela jiné v budoucích generacích. Katolicismus i protestantismus, buddhismus, islam i židovstvo stojí v ustavičném stupni vývoje a ani hradby ghetta by vývoji tomu nezabránily. A přec jen theologie jedná tak, jakoby učení církevní bylo něco definitivního a žádá respektování náзору, který odpovídal snad duchu staro- a středověku, ale pro nás je při nejmenším naivním a dětinným. Jak jinak nazvati učení o ráji, andělích a ďáblech, nebi, peklu, očistci, zázracích a svátostech? Ovšem pro ty, kteří hledají v náboženství mysticism, dá se tímto učením značná potrava fantasií a citu. Ale mysticism náboženský, třeba by s oblibou byl vyhledáván, může naléztí oprávnění

v době přeplněné požitky a sladkou lenivostí, jako lahůdka za normálních dob mírových, dnes však svádí s cest praktického rozumu v oblast nejistých pojmů nadpozemských a ve všeobecném snažení po zdravém jádru života je brzdou a překážkou, nehledě ani k jeho škodlivosti na nervové ústrojí lidstva. Jsme proti krvavé a detektivní literatuře, bojujeme proti sensačním slepeninám filmovým a na poli náboženském pěstujeme citovost neméně nebezpečnou, vedoucí až k náboženskému šílenství. Člověk není jenom bytostí citovou a má-li náboženství mít význam pro jeho život, musí na všechny jeho schopnosti působiti stejným vlivem. Nelze vyloučiti z náboženství mythus; ale tento nemá zde znamenati více, než báseň v literatuře a nesmí proto státi se jediným předmětem a obsahem náboženského snažení, jak tomu je v katolicismu a v některých ortodoxních sektách protestantských.

Moderní náboženství musí v prvé řadě objasniti širokým vrstvám lidovým pojem »Boha« a pojem »člověka«. Dnes již málo lidí věří v Boha antropomorfního, s jeho lidskými vlastnostmi a náladami. Necítí však potřebu, nebo neznají ani vytvořiti si v mysli Boha vlastního a tak žijí v pravdě bez Boha na světě. Jim jako jednotlivcům to ovšem nepřekáží, ano zjednáva jim to jakousi svobodu v jednání a staví mimo mravní zákon; ale pro společnost znamená tento život anarchii a potrefi stejně vinníky i nevinné.

My poznáme tuto anarchii již v názoru na hřích. Dnes slovo »hřích« je tak směšné, že pro svoji osobu je ani nevyslovuji. A žádný div; hříchem je, trápení mouhu a šlehnouti bičem jankovitého koně, ale hříchem není pracovati s chladnokrevnou rafinovaností na vraždění milionů lidí a velkovýrobě vdov a sirotků. Hříchem je, podati své tělo v láse zhyřalému muži, ale hříchem není, ploditi děti

bez pocitu zodpovědnosti a šířiti při tom mor pohlavních nemocí. Hříchem je, požádati z hladu drobtů se stolu boháčova, ale hříchem není, vyhladovovati bezohlednou politikou hospodářskou celé kraje. Hříchem je každá nepatrná lež, ale hříchem není řeč diplomatů, zakrývající zúmyslně k něčí škodě skutečný stav věcí. A tak dále. Katechismové učení o hříchu je proto tak ubohé a při tom pravému náboženství tak škodlivé, že je s podivením, že se dosud udrželo. Kristus neznal hříchu a učení o trestu za hřích je jen částí oné budovy dogmatismu, jež živí a chrání kněžskou kastu. Jiného významu nemá. A přec jen Kristus vedl k tomu, aby lidstvo žilo dobře, navzájem si neubližovalo a dal v tom příklad sám na sobě. V jeho životě je jeho význam a »hřích« bude překonaným stanoviskem, až Kristus přestane nám býti obětí a stane se nám vzorem.

V duchu Kristově mají duchovní býti učitelé tohoto Ježíšovského života, ale to neznamená, že mají nám povinnosti k Bohu a člověku škatulkovati dle přihrádek a tříditi hřích jako mouku na různé jakosti. Pojem dobra a zla je v nás vštípen od přirození tak dokonale, že připomínání jeho vzbudí snad větší dráždivost k zlému, rozhodně však nezabrání od jeho vykonání. Hřích stává se tak »vášní« a to je jediný možný název toho, co jsme dle staré terminologie zvali hříchem. A proti takovéto vášni pracovati, musí býti jedním z požadavků činnosti moderního náboženství; činnost tato nesmí však býti jen negativní, ale spíše pozitivní a musí objektivně upravovat poměry lidské společnosti, aby vzrůst vášně byl v ní zbytečným. Zde právě přichází k platnosti sociální směr náboženství: vytvořit na zemi společnost národů, respektujících svá vzájemná práva, a tyto národy jako svazky šťastných jednotlivců, kde každý je si vědom svých práv

i povinností, žije, aby dával život jiným, nepotřebuje pro sebe více, než stačí k životu a neubírá tak možnost lidského života jiným, neutiskuje a sám nedá se utiskovat, poněvadž je si vědom, že je synem božím. Jen tak přichází »člověk« k pravé důstojnosti.

Tuto obrodu společnosti nevykoná jedinec ze své síly vlastní energií a proto nutno usilovati o zdravou společnost, jež by jí měla za předmět a cíl svého snažení. Až utichne rozruch války a my vpravovati se budeme v nové poměry jako jednotlivci i národ, pak bude na čase míti před očima budovu moderního náboženství, a získati pro ni i širý dav lidu. Z dnešní filosofie náboženské stane se věda náboženská, která upraví v hlavních rysech některé otázky náboženské tak, aby bez znásilňování svědomí anebo pokryteckého souhlasu mohly přijaty býti všemi třídami národa. Hlavní ale nebude náboženské učení, nýbrž náboženský život. Časem snad i pro slovo »náboženský« najdeme jiný výraz, aby ani zde dnešní lid se neurážel. Neboť na tom záleží, aby k pravdě námi hláсанé přistupovali lidé rádi a bez předsudků, aby pod jménem »náboženský« neměli na mysli onu budovu církevní se všemi přídatky a formalitami, jež během let byly v ní vypěstovány, dnes ale drží se jen násilnými vlivy. O farizejích pravil Kristus, že svými ustanoveními brání lidem vejíti do království božího.

Moderní náboženství má býti pro lid a ne pro několik zasvěcenců, jako kdysi prastará náboženství východní. Také věda byla kdysi majetkem klášterů, dnes však daleko svobodněji a plněji vyvíjí se bez nich. Náboženství, hájené dosud jako božská výsada kněží a povolované nanejvýše jako neškodná hříčka několika filosofům, musí státi se obecným majetkem všeho lidu. V katolicismu

učinil k tomu počátek Hus, a od té doby řada jiných osobností připravovala půdu k dnešnímu duchovnímu převratu. Bylo by marným, oživovati u nás náboženství stará, trochu opravená. Ze základu učení Kristova musí vyjít náš moderní směr tak, jak vlastně již děle provívá mezi námi a jak bude i pochopen dnešním lidstvem. Chceme-li, aby pak lid byl zasažen obrodným vlivem Kristova učení, musíme dokázati, že toto učení je v souhlase s duší národa, že má v sobě smysl pro demokracii, chápe požadavky sociální a svým kultem nestaví se proti zdravému rozumu. Království boží na zemi je totožné se socialistickým státem budoucnosti, a tak mnohé žádá jen jiného názvu, aby chápáno bylo i moderním člověkem.

Zdánlivá hostejnost lidu k věcem duchovním je pouze povrchní a týče se jedině zevní formy dosavadních náboženství. Povrchní jsou i vychloubačné řeči posměvačů a materialistů. Dnešní průměrný člověk hovoří sice nerad o náboženství, ale o jeho potřebě je jistě dobře přesvědčen a nutnost lepšího pořádku ve společnosti uznává se všeobecně. Jde jen o to, nalézt cestu k tomuto lidu. Moderní náboženství musí zde vtěleno býti v společnost činnou, užitečnou, získávající přívržence. Dnešní naše ostýchavost tkví ve skrytém přesvědčení, že dosavadní formy našeho náboženství nehodí se vlastně do přítomnosti, že jsou políčkem rozumu a pravdě, něčím nemoderním. A přec jen i o náboženství musí se mluvit, psát, debatovat, na jevišti hrát a ve schůzích přednášet. Přejichod z jednoho názoru životního k novému děje se zpravidla tak, že nejprve několik nadšenců přijme jej za pravdu, osvojí si jej vnitřní zkušeností a dle něho zařídí i svůj život. Kruh přátel nové pravdy se šíří všelikým způsobem, až tato pravda stane se všeobecně známou, takže rázem přijmou ji i takoví, kteří dříve proti ní sta-

věli se odmítavě nebo bez zájmu. Naposledy stane se pravda majetkem i těch, kteří nemohou ji plně pochopiti.

Stejný postup lze očekávati i v současné snaze po duchovním obrození našeho národa. Nejprve nutno sjednati různé filosofické směry a najíti onen modus vivendi, v němž by při zachování určitého svérázu vytvořena byla všem přijatelná forma náboženská. Místo hledání a hájení toho, co lid rozdvouje, je potřebí zdůrazniti, co nás spojuje, neboť to právě je onen božský prvek, vložený v lůno naší duše, zvaný církevně »duchem svatým«. Jakmile pak učiníme tento první krok k jednotě, nebude již těžkým upravit poměr další, neboť pod vlivem tohoto ducha Božího snadno vybaví se nám z temna čistá pravda. Tak dospějeme nové dráhy náboženské, na níž postupem poznávati budeme celý plán Boží ve Vesmíru, a tím dáme i nový obsah svému životu, poněvadž odvrátíme svůj zrak od věcí pomíjitelných k věcem věčným. Dovedeme-li pak s touto hřivnou správně těžiti, bude-li světlo naše na svícnu a my sami solí země, pak bude naše náboženství moderním, poněvadž hojiti bude neduh dneška a národ přijme je jako své vlastní, k zabezpečení svého štěstí a spokojenosti.

S. 15. X. 1918.

Modlitba.

Motto: Modlit, nebo nemodlit?

Jedna z několika záhad náboženských. Kdo by se aspoň jednou byl nemodlil, kdo aspoň jednou nevěřil, že jeho modlitba byla vyslyšena a kdo z nás několikrát nebyl již zklamán, když se modlil, doufal, a ono přec to přišlo jinak! A co je odpůrců proti modlitbě, odpůrců vášnivých, jimž pouhé pomýšlení na modlitbu bouří krev a kteří jsou rychle rozhodnutí prohlásiti zpátečníkem každého, kdo řekne, že se modlí.

Chápeme tento odpor. On souvisí úzce s naším názorem na náboženství vůbec. Náboženství, toť dle učení církve služba Bohu, mocnému, silnému, sídlícímu na nebesích, a modlitba, toť část této bohoslužby, povznášející mysl naší k Bohu. Je to názor, který jsme s mnoha jinými převzali z pohanství a židovství, který má sice skrytý tajemný význam, jemuž ale dnes přikládáme zcela jiný smysl, než měl původně. A tak jen z nepochopení mohla se státi modlitba něčím, proti čemu se moderní duch vzpírá a co nemůže uznati takovým, jak se to žádá.

V pradávných dobách byla modlitba opravdu povznesením mysle k Neznámému, který svojí silou zasahoval

v běh dějin i v běh života lidského, a jehož hleděli si proto lidé i národové nakloniti, aby jim byl přízniv, jim žehnal, zlé od nich odvracel a protivníky jejich poročil. Tak modlil se David a proroci židovští, a ovšem i jiní tehdejší národové, tak ale modlíme se ještě dnes a věříme, že právě nás musí Bůh, je-li jaký, slyšet a vyslyšet. Vedle těchto určitých modliteb máme pak slavnostní, všeobecné modlitby církevní, katolicism pak činí modlitbu trestným prostředkem, ukládaje určitý počet jako odčinění za naše nebo cizí provinění. Za současné války hrála pak modlitba zvláštní úlohu; co tu bylo národů, každý z nich modlil se k svému bohu, aby dal mu vítězství a druhý národ aby zničil, trestal, a kolik bylo na válce účastněných rodin, které se modlily, aby smrt a bída ušetrila jejich kruh — ano, smutné, že nikdo nepochopil, že ve válce rozhodují vlivy makatelné, fysické, že jen jedna strana může vyhrát a že ochranou před smrtí a bídou je jen — vůbec neválet.

Není správným a škodí náboženství, že činí se modlitba jakýmsi kouzelným proutkem, že modlitbě se přičítá zázračná moc. Této chyby dopouštějí se nejenom lidé pobožnůstkářští, kteří hromadí bezmyšlenkovitě modlitbu na modlitbu, ale i takoví, kteří nejsou daleko Pravdy a modlitbou opravdu povznášejí mysl svoji k Bohu. Jedni i druzí bývají někdy zklamáni a utěšují se tím, že nebylo by jim posloužilo k dobrému, kdyby je Bůh byl lýval vyslyšel. To ovšem je fatalism, který odvádí časem od Boha vůbec, a vůči němu smí filosof důvodně vytknouti, že není třeba se modliti, jedná-li Bůh bez ohledu na naše přání. — Dáme příklad: Matka se modlila, aby jí bylo zachováno umírající dítě. Je vyslyšena, ale dítě zhyne později ko vrah na šibenici. A tu matka lituje,

že byla tehdy vyslyšena. — Chápete brutalitu tohoto případu, tak často zastanci modlitby udávaného? Dovedli byste milovati takového Boha? A zemřeli nyní za války oni mladí lidé proto, že by později snad byli se stali lupiči, a jsou všichni, kteří zde zbyli, spravedlivými? — Jiný případ: Pro jakýsi náboženský účel potřebovali peněz. Byl jim právě předložen účet a pokladna byla prázdná. Modlili se a tu přináší listonoš peněžní poukázku. — Myslíte, že by onu poukázku nebyl přinesl, kdyby se byli nemodlili? Ta byla přec aspoň den před tím dána na poštu. A tak mohli bychom hlavně z praxe »věřících« udati mnoho případů jako důkaz, jak se na modlitbu pohlížeti nemá. Satyricky vystihl již Havlíček psychologii modlitebníků ve Křtu sv. Vladimíra: Sám se nechce žádný starat, za všechno se modlí, jakoby měl každý boha jen pro své pohodlí. — Za současné války stala se modlitba profanací, znehodnocením náboženství. — Po-
hledme na věc přímo. Ke komu se modlíme? K Bohu. (O svatých atd. vůbec nemluvíme, poněvadž samo učení katolické si zde odporuje: jen Bůh je vševědoucí a všudy-přítomný, aby mohl nás slyšeti a jak tedy může nás slyšeti třeba Marie nebo jiný svatý, k němuž se modlí lidé v Evropě, Asii, Americe atd. — což i ti jsou, jako Bůh, všudypřítomní a vševědoucí? To snad nebude tvrditi žádný katolík, a přec jen dle toho jedná.) Tím, že modlíme se k Bohu, který je obsahem a duchem celého vesmíru, činíme se jeho částicemi, stotožňujeme se s ním, myšlenky naše splývají s myšlenkovou vlnou celého světa. Bůh je universálním, neobmezuje se ani vůlí určitého národa, ani obřady určité církve. Kristus řekl kdysi ženě Samaritance, že Bůh je duch, a kteří se jemu modlí, v duchu a pravdě mohou tak činiti, ne ale vázati se obřady židovskými v Jerusalemě, nebo pohanskými v Samaří. A splý-

váme-li tak s Bohem bezprostředně, zladíme-li nitro své v souzvuk s Ním, je nám blaze a my jsme vyslyšeni, to jest uspokojeni vědomím, že plány Jeho jsou dobré a my jsme v bezpečí. V tom je příčina kouzla pravé, oduševnělé modlitby. Dle vyspělosti naší osobnosti bude ovšem vnitřní naše založení různé. Dítě vezme tu na pomoc celou svoji obrazotvornost a vytvoří si v mysli osobu Boží a s anděly, kteří budou míti podobu dobrých lidí, s nimiž se kdy v životě setkalo. Lid méně vzdělaný bude k podpoře této obrazotvornosti potřebovat obraz, sochu, ale čím více se tu předmět zbožňování blíží podobě lidské, tím více budeme mu přisuzovati i lidské vlastnosti, a tím větší bude i naše zklamání, nebudeme-li vyslyšáni dle našeho přání. Teprve vyspělý duch lidský umí se modlití v duchu a pravdě.

Tedy ne odříkávání naučených nebo čtených modliteb je pravou modlitbou, ani vpravení se do povznesené nálady, nýbrž splynutí ducha našeho s duchem božím. A tu je přirozeno, že takovouto modlitbou nelze poručit ani předem určit, ona musí vyplynouti z vnitřní naší potřeby. Jako ná oženství vůbec, je i modlitba osobní věcí každého jednotlivce a v pravdě děje se jen tehdy, odpovídá-li celému našemu duševnímu založení. Může to býti pak jak modlitba tichá, již nikdo neslyší, třeba pouhý vzdech stísněného srdce, strachujícího se o blaho své, neb osoby jemu drahé, může to ale býti i modlitba hlasitá, jež svým tonem přesvědčivým strhne i posluchače v stejnou náladu. To je vlastně účel veřejných modliteb.

Otázka byla: modlit nebo nemodlit? Já pravím: nemodlit, jedná-li se o sobecké, osobní zájmy, jde-li o škodu jiného, čekáme-li od své modlitby zázračné zasáhnutí v běh života. Jak ubohé bývají tu někdy vychvalované

důkazy, že modlitba byla vyslyšána, co je v nich samolibosti, převrácených skutečností. — Za to ale modlit se tam, kde jedná se o uklidnění rozbouřeného našeho nitra, kdy je lépe mlčeti a dáti se pod vliv božího ducha, a modlití se opravdově a zaníceně, kdy jedná se o zachránění bližních, o projevení boží pravdy, jejíž síla uchvátíla by pak celé okolí.

To je význam modlitby v duchu a pravdě.

Náboženství všedního života.

Až do války bylo moderním mluvití proti náboženství. Válkou se poměry změnila a dnes opět je moderním, všimati si duchovních proudů našeho života. Ukázalo se, že nevystačíme na dlouho s pouhým popíráním a nepřátelstvím vůči pojmům duchovním, ale že naopak musíme hledati příčiny, proč jsme byli vlastně odpůrci náboženství a nemá-li ono přec jen ceny.

Je nutno v prvé řadě dělati rozdíl mezi církví a náboženstvím. Ve svém původním stavu byla sice prvotní církev organizací duchovní, náboženskou a oba tyto pojmy se v ní kryly. Později stala se ale organizací politickou a tu ne všechno, co činila a věřila, bylo náboženstvím. Proto mluvíme-li dnes o náboženství, máme na mysli ne učení církve, třeba se někdy shodovalo, nýbrž duchovní podstatu člověka a jeho poměr k Bohu. A Bůh sám není nám zase pojmem hmotným, dogmaticky přesně vymezeným; Bůh jest duch, a abychom jej pochopili, k tomu náš tělesný rozum nestačí. Člověk sotva si dovede vytvořiti představu větší, než je sám. Spokojme se tím, že Bůh jest dokonalá Láska, Spravedlnost a Pravda, v jedno spojené.

Když si vymežíme přesně takovýto pojem »náboženství«, založeného na takovémto »Bohu«, můžeme teprve jíti dále a hledati význam toho pro život lidský. Neboť

náboženství není pro anděly, nýbrž pro lidi a nepotřebujeme je až v životě posmrtném, nýbrž v tomto. Byť se nám zdálo, že štěstí naše je určováno věcmi hmotnými, poznáváme přec jen stále, že máme tužby a snahy vyšší než hmota, že myslíme a cítíme duševně.

Člověk byl stvořen k obrazu Božímu a stalo se chybou, že si nyní člověk tvoří Boha k obrazu svému. Původní určení lidstva bylo, aby žilo v Lásce, Spravedlnosti a Pravdě, a dosud nejsme spokojeni, vidíme-li, že se nevyhovuje těmto požadavkům. To je nám důkazem, že chápeme smysl určení člověka. A proto náboženství znamená býti laskavým, spravedlivým a pravdivým a to za všech okolností.

A nyní si představme, že bychom tyto tři Boží prvky vnesli do svého soukromého i veřejného života, že by jimi byl ovlivňován náš obchod, průmysl, zemědělství, politika, diplomacie, žurnalistika. Dovedeme pochopit, co by to znamenalo za převrat?

Mnoho se mluví nyní o umění. Nejvyšším uměním je ale náboženství. Ono je uměním dobrým býti a dobře činiti, státi se spravedlivým, pravdy milovným, čistého srdce. A školou, kde se mu učíme, je celý svět: ten hrubý, drsný, všední svět s jeho starostmi, pokušením a bolestmi. Anglický jeden myslitel řekl: »Člověkem nábožným ve smyslu nejvyšším a nejkrásnějším možno se státi jen tomu, kdo uvykl stálému sebezapírání, vzdorování, pokušení, laskavosti, vlídnosti, pokoře, soucitu, účinné dobročinnosti — toho lze docílit jen skutečným a denním stykem s lidstvem.«

To je smysl filosofie našeho presidenta. Dle něho náboženství není vědou, ani věda náboženstvím, ani mravností, ani theologií, ani citem poddanosti, nýbrž přesvědčením, že svět má věčný smysl, o jehož uskutečnění pra-

cuje Prozřetelnost, to jest osobní Bůh, kterému člověk, jako bytost nesmrtelná, má pomáhati jako slabší přítel silnějším. Bůh jest, ale nepřiblížíme se mu jinak, než lidsky, prací mezi lidmi a pro ně.

Vidíme tedy, jak nesprávným je starý názor, jako by náboženství bylo jen věcí kněží a kostela. Právě tento náš svět je nejlepším polem k zasévání duchovních myšlenek, poněvadž z nich může nám zase vyrůst zde ztracený ráj. Není náboženstvím konání církevních obřadů, nýbrž správné konání našich světských povinností.

A toto správné konání povinností žádáme nejen od jednotlivce, ale i od celků. Počítáme-li na příklad se státem nebo s církví jako se společenskými jednotkami, máme právo žádati, aby i tyto jednotky konaly správně svoji povinnost. Byť by tyto útvary byly sebe nedokonalejší, my se jich nezbavíme. My je můžeme měnit, dělit, nové tvořit, ale počítat s nimi musíme a proto má být naša snaha, aby vnášely v život náš pravého ducha a měly tak dobrý význam.

Je ovšem otázkou, co dělat, abychom tohoto ideálního života dosáhli. Jako všemu ostatnímu, musíme se i náboženskému životu učit a to lépe a dokonaleji než všemu ostatnímu. Zase se stala chyba učením, že bychom se stávali náboženskými kouzlem nějakého církevního obřadu. Zkušenost nás učí, že tomu tak není. Snad nás obřad svojí posvátností přivede na chvíli do povznesené nálady, ale ta netvoří ještě trvalý život duchovní. Ani častým opakováním obřadu nestáváme se lepšími, neboť pak nám i posvátnost zevšední a nepůsobí. A tak nezbývá, než učit se žítí nábožensky, čili růsti v tom, jako roste dítě v poznávání vždy nových věcí. Musíme dům svého života stavěti od základů, ne od střechy, a tyto základy položit na skálu. Neznáme pak skály lepší, než je Kristus.

Z něho lze vytvořiti bezpečnou budovu duchovního blaha. Vnásíme-li Jeho zásady do světa, posvěcujeme Jeho přítomností celý svět a i nejvšednější věci změním v jasný plamen nadšení a lásky. Všechna naše práce bude jen prostředkem k vnitřnímu zdokonalení. Nemusíme o Jeho zásadách ani mluvit, což je ostatně to nejsnadnější, ale budeme je žítí a ony budou samovolně vyzářovati ze všech našich činů. Povznést se silou Kristovou nad veškerou ošemetnost a chytráctví dnešního světa, chránit se každé špatnosti a nepoctivosti, být soustředěným, střídáním a vlídným, to je pravé náboženství, jež ovlivní celý náš život. Přemýšletí stále o Bohu, Kristu a věčnosti uprostřed prací tohoto světa a nespouštění s myslí náboženské představy, učení a články víry — je ovšem nemožno. My musíme svoji práci konati v plném vědomí, má-li být řádná, ne jako v polospánku, kdy duch náš bloudí v nadzemských výšinách, ale při tom všem můžeme se stále řídit Kristovými pohnutkami, spravovati se Jeho zásadami, tedy žítí, dýchatí a jednatí v neviditelném ovzduší pravého náboženství. Jsou v moři spodní proudy, jež nezávisí od zmítání vod na povrchu. A právě takové klidné proudy mohou býti v hlubinách vašeho nitra, ve vaší duši a to i pod nepokojným povrchem vašeho života.

To je tedy pravá idea křesťanského života — nikoli zachovávání bohoslužebných ustanovení, ne okamžité vroucí nálady, ale tichá, stálá opravdovost uprostřed všednosti tohoto světa. Zachovati ducha Kristovy spokojenosti na všední dráze skromných povinností, udržeti laskavou mysl uprostřed starostí a trampot, konati všechny práce se vznešeným cílem na mysli vyzáduje ovšem více síly, než popírati život duchovní a užívati světského s nadáváním na jeho zlobu a bídu.

Je věc veliká položit život za vznešenou ideu, ale je věcí větší, pro vznešenou ideu žít a trpět, neseme-li denní kříž tíše a bez reptání.

A kdo touží po tom, oddati se takovému životu, musí počátek učiniti zasvěcením se Božím věcem skrze Krista. Abychom vnést mohli náboženství do svého všedního života, musíme v prvé řadě se náboženskými státi. Odložit zvyky starého života, změnit se, přestat zle činiti a učiti se dobře činiti, to jsou podmínky, jež nás učiní božskými. Bez nich bylo by všechno naše úsilí marné.

Dále musíme se učiti poznávati vůli Boží, jak nám byla Kristem zjevena. K tomu nám slouží Bible, jako jediný pramen poznání Božího plánu s člověkem a Boha samého. Víme, že Bible byla našim otcům knihou posvátnou a že náš národ vlastně zachránila, udržujíc národní sebevědomí a vychovávajíc první naše buditele.

Musíme dále poznávati Boha v přírodě, žít v souladu s Jeho zákony, neposkvřňovati chrám svého těla jich přestupováním. Žít dle přírody znamená žít v souladu s Nekoněčnem, v souhlase s Bohem. A konečně poslouvejme hlasu Božího, jak k nám mluví v našem svědomí. I ten nejhorší člověk může dnes slyšet Boží hlas a sám s Bohem svým rozmlouvat. V boji všedního života mějme své okamžiky samoty, kdy hledáme spojení s Bohem. To je modlitbou, byť i ústa při tom mlčela.

Když takto vnášeti budeme náboženství do svého všedního života, staneme se novými lidmi a náš vliv na společnost bude požehnaný. Naše duše bude prázdná od zlosti, hněvu, nenávisti a nespokojenost, zajde v nás pramen jedovatých vášní, za to ale bude naplněna mírem, který převyšuje všeliký rozum lidský. A pak bude nám radost žít!

N. V. VII. 1921.

Kacířské myšlenky pro praktický život.

Náboženství? — Ano, ale ne fňukání a plazení po kolenou. Kde je svoboda, o níž mluvil Kristus, Pavel, Hus a jiní? To má být náboženstvím, když si plním hlavu nesmysly a namlouvám si, že jim věřím? Anebo když házím po svém sousedu biblickými verši s přáním, abych ho jimi utloukl?

Vlastenectví? — Jistě, vždy a všude. Ale ne nenávisť k tomu, který má také nárok zase na své vlastenectví, jiného vydání. Tedy vlastenectví čistě osobní, pouze pro mne, při zavřených dveřích mého domova, ale na veřejnost bratrství všech! Tak to žádal Kristus, Pavel, Hus a jiní.

Posvátnost práce? — Přejde na to, jaké práce. Není každá práce posvátná. Ti, kteří vyráběli a vymýšleli věci k ničení životů a zdraví, nekonali práci posvátnou. Lépe by bylo bývalo, kdyby je byla ranila mrtvice. Jen ta práce má cenu, která prospívá všem lidem. Jiná je zlořečená. Tak soudil Kristus.

Dobročinnost? — Co to znamená? Jít s vysoko zdviženým nosem kolem žebráka a vhodit mu do klobouku peníz! Ale Kristus a Hus znali jinou dobročinnost: Ta-

kovou, která nechá třeba hlady umřít lenocha, ale pracuje nezištně a trpělivě na změně poměrů, aby nebylo žebráků a lidí nešťastných.

Humanita? — Toť lidskost a ta je zakotvena v učení Kristově. Ale jako nezná dnešní svět Krista, nezná ani humanity. Dnešní humanita je karikaturou lidskosti. Dobří, ale tiší lidé trpí nedostatkem, nemohou žít jako lidé, za to lidé nečistých rukou a nalomených páteří, ale s čelem drzým, honosí se blahobytem, mají víc než potřebují. A korunou všeho je, co napsal nedávno jeden krajinský list: Zabít člověka je zločinem, ale potrestat zločince — je nehumanním. — Slepá humanita. A povede-li slepý slepého, oba v jámu upadnou. Jeho dobrá vůle a námaha neprospěla.

Zločinnost? — Slabá stránka dnešní lidské společnosti. Pokud by mohla postihnout nás, bojíme se jí, když postihne jiného, mazlíme se s ní, aby se snad i na nás nerozhněvala. Je tu i jakési podvědomí vzájemnosti: Třetina lidstva jsou zločinci a druhá třetina, snad i více, byla by jimi také, kdyby okolnosti byly k tomu příznivější.

Alkoholism? — Hrozná věc. Ale konec konců příjemná a prospěšná: Alkoholik dochází ukojení své touhy, prodavač má zisk, stát jistý příjem, blázinec a vězení materiál a zločinec ochranu, byl-li dle zákona opilý. A proto žádný »výstřední abstinencismus«, který by znamenal katastrofu pro tyto sousedské, ustálené poměry.

Prostituce? — Morová rána civilisace a boj proti ní těžký, poněvadž pud pohlavní je dnes největším otrokářem lidstva. Jemu slouží chudý i bohatý, inteligent i sprosták. Jeho záliba přenáší se i na činnost ozdravnou: přednášky jsou vyhledávány ne pro poučení k dobrému,

ale pro líbivost předmětu. Domoviny pro nápravu prostitutek mají časté návštěvy osob, jež by sice nešly do bordelu, ale rády se podívají na nevěstku, která tam byla. Svět má požitky z bahna a čím víc je kalnější, tím víc se líbí.

Sociální spravedlnost? Ano, toužíme po ní. Ale nedejde se k ní cestou, po níž jdou dnes za ní lidé. Sociální spravedlnost nedá se odhlasovat parlamentem, ani poručit terorem. Ta musí vyrůst v srdci lidí. A to je zatím utopií. Dnešní člověk volá tak dlouho po sociální spravedlnosti, dokud nemá víc než jiní lidé kolem něho. Pak zaleze jako křeček do svého brlohu a prská na všechny, kteří by mu to chtěli vzít.

Člověk je dobrý. — Člověk? Chtěl bych tomu věřit. Ale pak bych musel přestat věřit, že tvorové, nazývající se lidmi, jsou opravdu lidmi. Kristus nevěřil, že člověk je dobrý. A já nemyslím, že se lidé od jeho dob mnoho změnili.

N. V. V. 1922.

Občanská mravouka.

Rada měst usnesla se poslední dobou o zavedení občanské mravouky do škol místo náboženství. Mravní obrození lidu je hlavním účelem práce Božích bojovníků a budiž nám proto dovoleno promluvit také o této věci.

Jsme proti vyučování náboženství ve škole, tak jak se mu dosud učilo. Myslíme, že náboženství nejsou počty nebo psaní, aby se dalo naučiti; náboženství je věcí srdce a musí se vychovávat. A žádáme-li od učitele počtů, aby znal aspoň hlavní pravidla svého předmětu, musíme žádat od vychovatele náboženského, aby byl náboženským.

První příčinou nechuti k náboženství je zkušenost, že jeho představitelé něčemu jinému učili a jinak žili. Theorie a praxe byla, až na čestné výjimky, rozdílnou. Dávají ale dnešní horovatelé pro občanskou mravouku záruku, že se nedopustí stejných chyb? My už dnes vidíme v různých osvětových a vzdělávacích kroužcích, že se na př. vykoná nádherná přednáška proti alkoholismu, kouření atd., a hned po ní si třeba i sám přednášející dá sklenici piva a zapálí si cigaretu. A obáváme se právem, že stejně to dopadne i s občanskou mravoukou. Ve škole bude zase slyšet: Buď mravný, odpouštěj, nebuď sobec, nepij líhovin, nekuř, netanči atd. a snad ještě týž večer uvidí, že ten, kdo mu to doporučoval, sám se dle toho neřídí.

Před zavedením občanské mravouky hledejte nejprve a vychovávejte si dokonale mravné vychovatele!

N. V. I. 1922.

Bezohlednost kuřáků.

Žijeme ve století demokracie. Hlásáme plným právem, že člověk už svým zrozením má právo na zdravý, šťastný a svobodný život. Nedovolujeme, aby osobní svoboda jednotlivce k těmto jeho přirozeným právům byla ohrožována a máme zákony proti rušitelům klidu, surovcům, nactiutrhačům, zlodějům a vrahům. Jsme tak kulturně vyspělí, že žádný z nás si již nedovolí plivati druhému do obličeje. Již neopatrné stoupnutí jinému na nohu vede nás instinktivně k prosbě za odpuštění.

A nyní si představte většinu našich kuřáků. Stojí vedle vás a pouští vám bezohledně kouř do obličeje; sedí s vámi v železničním voze a svým kouřem otravují vám tu vzduch; stojí za vámi v tlačnici a jako by nic, spálí vám šaty nebo vlasy. Je tak surovým, že i malé děti otravuje svým kouřem a dorůstající hochy svádí k stejnému otroctví, v jakém je sám. Pozve si vás jako občana k sobě do kanceláře kteréhokoliv úřadu a zatím co v oblacích kouře pomalu chytá myšlenky a dává je na papír, nechá vás čekat a kouřem se dusit. Vidí na všech stranách energický boj proti tuberkulose, ale zabraňuje vám a všem ostatním dýchatí čerstvý vzduch.

Taková je podobizna kuřáka naší doby. Před 500 lety znali kouření jen Indiáni, tento kdysi vynikající a slavný

národ. Jistě i kouření přispělo k jejich degeneraci — a hle, když oni jsou v úpadku, chytají se kouření i vynikající a slavní — běloši. Napřed kouřili ovšem jen dobrodruzi a najatí vojáci, rozumní lidé proti tomu bojovali, ale v posledních 300 letech se zlořád ten tak rozšířil, že jsme dnes na nejlepší cestě k podobné degeneraci, jaké propadli Indiáni.

Nejsme fanatiky a uznáváme, že i kouření má svůj význam tam, kde se člověk napřed nervově vysílil a potřebuje šlehnutí jedem nikotinu. Ale to je jeho soukromá záležitost. Máme dnes tolik svobody, že každý se smí beztrně třeba zabít — ale nikdo nemá práva degenerovat a zabíjet pomalu a jistě druhé. Máme právo na čistý vzduch a toto právo nedáme si vzít kuřáky. Ať si kouří dle libosti tam, kde nikoho neobtěžují, ale na místech veřejných, kde jsme povinni dbát předpisů veřejného zdravotnictví, nebudeme trpěti znečišťování vzduchu kouřem, pliváním a zápachem kuřáků. Proti jejich bezohlednosti stavíme požadavek slušnosti; jsme zvědaví, jak dokáží svoji vzdělanost a smysl pro demokracii.

N. V. Říjen, 1922.

Málo štěstí.

Jsme ve světě plném bolu a pláče. Je tak málo příčin k radosti, že až trudno je žít. Jakoby dusivý mrak ležel nad celým Vesmírem, ani to slunko nehřeje již tak, jako jindy, ba i ty hvězdy svítí temněji. Není žádných ideálů, jež by nás hmlaly k novému, plodnému životu. A když někdo přec, téměř násilím na vlastním životě hledá radost, je to radost planá, draho koupená a prchavá.

Hleďme ony zástupy lidu, hledající radosti a štěstí v zábavě. Sedí třeba dvě hodiny v biografu nebo v divadle, je rozechvěn k pláči neb smíchu tím, co před sebou vidí — a vyjde ven mrzutější a popudlivější, než byl před tím. Snad viděl pohádkový svět, nádherné komnaty a oděvy, krásné a odvážné činy, sotva ale vyšel do temné podzimní noci, provane jej chlad všednosti. Vidí, že svět je jiný ve skutečnosti, než jak se mu jevil na plátně a jevišti, a čím více se tam radoval, tím více cítí nyní celou tíhu nahé přítomnosti.

V začouzené hospodě snaží se jiný zapomenouti na bídu života. Jedna sklenice za druhou otupuje pomalu cit a vnímavost, člověku stává se všechno jedno. Prázdným hovorem o věcech, jimž třeba málo rozumí a které na každý pád svojí řečí nezmění, hledá zapomenutí na věci důležitější. Doma rodina trpí nouzi, on zde politisuje a to

s takovým rozčilením, jakoby na tom záviselo jejich štěstí. Ubíjí čas karbanem a sportem, místo aby prací a vzděláním rozmnožoval blahobyť. Hádá se o věci národnostní, náboženské a stavovské, ne však aby napravil, co se napravit dá, ale aby se hádal a zabil nudu.

A což ty naše domácnosti. Jak hrozný je někdy poměr mezi mužem a ženou, mezi rodiči a dětmi. Jaké to peklo nenávisti, zloby, zneuctívání, výčitek a hrubosti! Pryč jsou sny o blahém přístavu manželském. Touha po smyslné rozkoši byla brzo ukojena a nastává nyní nekonečná doba útrap, starostí, sebezapření, ale ne trpělivě snášených, nýbrž protivných, těžkých, ano osudných celé rodině.

Hledám-li proto odpověď na otázku: Proč je tak málo štěstí a radosti? — nalézám ji jedině ve zkušenosti, že nemáme šťastných a radostných rodin.

Někdo snad řekne, že je zde nespravedlivý sociální řád, že je mnoho sobectví a chamtivosti, hříchu a nepravosti. Ano, ale všechno to vyplývá ze základního přesvědčení, že naše rodiny nejsou přístavy štěstí a radosti.

A jaké jsou toho příčiny?

Mnohé. Již uzavírání manželství založeno je na zcela falešném předpokladu. Mladí lidé běrou se k uspokojení pohlavního pudu. A když je uspokojen, kouzlo přehá. Nebo se běrou k vůli penězům. Vždy se ale ukáže, že jedna strana se při tom přepočítala, anebo byla ošizena. Někdy se běrou ze sobectví, aby muž získal lacinou služku a žena zaopatření v stáří. Tito lidé se ještě nejsnadněji shodnou; zvyk utuží i nepohodlné pouto.

Jsou ale i jiné příčiny. Tak nepořádek v bytě vyhání přímo muže z domu. Naše průměrné domácnosti nejsou tím, co zpíváme v lidové písni:

*»Vystavím si pěknou chaloupku,
všechno čisté, jako na sloupku —«*

Šetříme příliš mýdla, vody a koštěte, nemáme vkus na příklad anglické domácnosti, kde je vše jednoduché, ale čisté a srovnané. Mnohé ženy neustále naříkají, co mají práce a aby se jim věřilo, chodí stále špinavé a roztrhané. Ale i mnohý muž neumí udržeti pořádek, který žena udělá. Nezabavili jsme se dosud názoru, že práce špiní, a že proto musíme zůstat špinaví, aby se neřeklo, že nepracujeme. Nemusí tak býti. Anglického dělníka by ani nenapadlo, aby vešel po práci do světnice neumytý a v pracovním obleku. Již v předsíni svlékne všechn prach všednosti a s rodinou slaví denně svátek. Nemohlo by tak býti i u nás?

Pravé štěstí a radost mají však hlubší podmínky, než správné uzavření manželství a spořádaný domov. Radost přýští ze štěstí a to sídlí v nitru člověka. Nelze ho proto koupit, ono se musí najít. Je škoda, že bylo špatně pochopeno učení první církve křesťanské o nerozlučitelnosti manželství, uzavřeného v nebi. Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj! To ovšem neznamená, že Bůh spojil to, co spojila církev. Mnohdy ani žádný třetí neví o tom, co spojil Bůh-Láska. Je to hluboký cit přátelský, který pojí dvě duše a plní je štěstím i v poměrech nepříznivých, vzdoruje všem bídám a otřesům životním, měnivosti nálad a tvoří hlavní pramen spokojenosti.

Je nám potřebí ujasnit si, co je pravé štěstí a pravá radost. Žádný člověk nemůže býti trvale šťasten, je-li jeho okamžitá radost vykoupena zármutkem jiných. Proto nejsou požehnané peníze, na nichž lpí slzy a krev ubožáků. Přes klid a štěstí jiného nelze dojít vlastního štěstí! Ježíš si přál, aby všichni lidé žili šťastně a radostně. Až do své smrti mluvil o radosti a sám se radosti nevyhýbal. Užival moudře darů životních; nebyl mu žádným ideálem život klášterní. Jeho radost pramenila ovšem z vědomí, že je

za jedno s Bohem. Kdo jako on může směle říci: »Kdo z vás obviní mne z hříchu?« — ten má svůj vnitřní život čistý jako jasnou oblohu.

A kde je klid duše, tam je i radost a štěstí. Nezakrývejte si, že hřích, nepokojné svědomí, je příčinou všeho zla a neštěstí. Lidé nebyli by zlí, kdyby nebyli nešťastní. Pro vnitřní rozervanost stávají se zlosyny, pro vnitřní nepokoj rozsévají zlobu. Aby zabili v sobě boží hlas, vrhají se v náruč satana, slibujícího jim nezměněný ráj. Jsou jako ti v pohádce, kteří se krví duše zapsali ďáblu. Kdo zná, že v pohádce skryta je hluboká pravda? Pohádka dětem, pravda dospělým.

Proto vedle snahy po příznivých podmínkách životních, hledejme v sobě pramen štěstí, prýšticího z klidného svědomí, a uvidíme pak, co radosti je kolem nás!

N. V. XI. 1921.

Několik zrnek pravdy.

Kristus prý byl socialistou. — Ale ne takovým, jak si to představují dnešní socialisté. Jeho socialism byl věcí srdce, ne žaludku. Bud' nejprve dobrým člověkem, konej řádně svoji povinnost a sociální ráj přijde sám. Špatný člověk i v těch nejlepších poměrech hospodářských zůstane špatným člověkem.

V zdravém těle je prý zdravý duch. — Není to pravda. Zkušenost nás učí, že právě lidé s tělem nejvýše vyvinutým mohou býti duševními mrzáky; na druhé straně lidé zdánlivě slabí bývají silní duchem. Jistě podporuje zdravé tělo vývoj ducha lidského, ale nelze rozuměti zdravím silné svaly a obratné pohyby. Kult těla může mrzačit duši a takový duševní mrzák je společenskému vývoji nebezpečnější, než mrzák tělesný.

V práci a věděni je prý naše spasení. — Nebylo proneseno na světě větší nepravdy, než je tato. Práce je dosud kletbou a věděni nadýmá pýchou. Na světě není lépe proto, že se mnoho pracuje a mnoho ví.

Jsme prý všichni bratři. — Ale když bratři, tedy kde je náš otec? A jaký pořádek je v naší velké rodině? Tedy nejprve mějme otce a pak mluvmе o bratrství.

Divadlo je prý školou kultury. — Prosím vás, jaká je to kultura, v níž bují sobectví, intrikářství, pomlouvačnost a jiné nemravnosti? Nadává se na křesťanství, že má nemravné vůdce a odvozuje se z toho jeho slabost; z jakého důvodu nezachází se podobně s divadlem?

Naše mládež je prý zkažená. — Jistě; ale kdo je toho vinen? Člověk je tím, co z něho udělají jiní: něco si přinese na svět jako dědičnou vlastnost a ostatní dodělá společností. Kdo seje vítr, klidí bouři. Naši vychovatelé měli by zpytovat svědomí, jak daleko jsou oni vinni na zkaženosti mládeže

N. V. XII. 1922.

Čemu nás učí katastrofa Japonska.

Země květů — nádherné Japonsko, je na mnoha místech zříceninou. Téměř zázračné úsilí pilných Japončků dostává bolestnou ránu. A na mnoho let bude tu zastaven jakýkoliv pokrok — ano, dá se očekávat, že opravdoví vlastenci, hlavně pak národní kněžstvo, využije toho pro své plány a bude mluvit o pomstě bohů, že se Japonsko odvrátilo od starých tradic k cizímu Západu, k cizím bohům.

Jsou dvě theorie, které vysvětlují onu hroznou katastrofu: jedna praví, že vinu na tom má sopečný útvar země, který počal pracovat, druhí zase, že pohnuly se mocné nánosy písku, které sem byly staletími dopravovány řekami. Ale ať je tomu jakkoliv: Jako každá katastrofa a každý děj vůbec, má i tato tragedie své příčiny a není v ní nic zázračného, žádná pomsta bohů. Nám je jen potvrzením oné tisícileté pravdy, že všechno má své následky a nic se nedá potlačit — ani rozumem, ani moudrostí, ani technikou a vynálezy, ani kulturou. Všechno jednou propukne a to tím hůře, čím více a čím déle bylo potlačováno.

Je známo z psychologie, že člověk má určité pudy, jimiž býval ovládán v době své rajske prostoty, kdy neznal ještě pout ethiky, společnosti, dobrého tónu, kdy žil v souzvuku s přírodou, kterou si zvolna podmaňoval,

jako nejvyšší boží tvor. Pak přišla kultura a začala rozumově tyto jeho pudy vázat. Dařilo se jí to, ale ne dlouho: čas od času probudí se ono bojovné zvíře a natropí pak v několika chvílích více škody, než by bylo způsobilo prostým pudovým životem. Moderní psycholog učí, že lidské pudy nemají se potlačovat, ale správně řídit, aby se projeví dobrým způsobem.

Je možno potlačit násilím v lidské společnosti touhu po radostném životě, je možno přenést smysl života za hrob, do neznáma, aby se zapomnělo na bídu života přítomného. Činilo se tak hlavně za starých dob a tu a tam činí se tak dosud. Ale nezadrží to přirozený sklon lidský a vybuchne to jednou jako sopka, která zničí tyto nepsmyšlné staré řády. Že se dnes mnoho lidí zbavuje církevních pout a že tato skutečnost bude čím dále hroživější, je jen důkazem, že se zde shromažďovaly příčiny, které se projeví dnes v hnutí téměř katastrofální.

Bylo možno po tisíciletí utiskovati ruského člověka, šlapati po něm a považovati jej za pouhou věc. Ale nebylo pak již možno zadržeti onen rudý požár, který přirozeným vývojem věcí vzplanul a byl téměř zázračně živen lidmi, kteří ještě krátce před tím nebyli schopni oplatiti šlehnutí bičikem. Sopka se probudila, jako kdysi ve francouzské revoluci, aby svojí žhavou lávou zaplavila vinné i nevinné.

Máte dítě a ono má vrozený sklon po samostatnosti a podnikání smělých věcí. Vy můžete rozumně vésti toto dítě k tomu, že se stane jednou slavným, budete-li tento jeho sklon moudře uváděti do pravých kolejí a dáte-li mu možnost projevu. Ale vy můžete také stálým okřikováním toto dítě zraditi a učiniti je tichým beránkem. To však

neznamená, že je v něm ticho. Ani se nenadějete a potlačená energie projeví se najednou tam, kde byste si nejméně přáli a vaše dítě stane se geniálním zločincem.

Jsou to nezvratné zákony přírodní, které se odrážejí v tak zvaných příkazech Božích, jak nám byly ukázány Kristem. Mluví se tu o zlu a dobru, o hříchu a cnoti, jež obé má své následky. Ale ani takové katastrofy, jako byla japonská, nenaučí dnešní svět, aby si shromažďoval jen dobré příčiny a nemusel se pak báti zlých následků.

N. V. VIII. 1923.

Víc klidu – méně nervosity.

Žádná doba nemůže se honositi větší nervositou, než dnešní. Ať kamkoliv pohlédnete, uvidíte lidi v nervovém rozčilení: Jeden má strach, že mu vlak ujede, druhý, že akcie klesnou, třetí, že je mu žena nevěrná, čtvrtý chce všechny ostatní přesvědčiti, že jen jeho politická strana je nejsprávnější, pátý se chvěje, že přijde o zaměstnání, šestý zmirá hladem už dnes, ač má před sebou plné mísy, atd. Je nervosita politická, vlastenecká, náboženská, třídní, stavovská, nervosita nadutých lidí, kteří si pořídili pěkný kabát a mají obavu, že jim ho bolševici vezmou atd.

Až do války byla nervosa výhradním majetkem přecitlivělých žen a přeučенých profesorů. Dnes je nervosním už dítě v peřince a slabý člověk nad hrobem skoro také se už obává, že snad smrt naň zapomene.

Jsou ubozí všichni ti, kteří propadli tomuto zlu! Není to sice zlo sociální, je příliš ubohé a směšné, než aby mělo dlouhé trvání, ale je zde a na nás je, abychom mu čelili.

Svět se točí stejně kolem své osy a obíhá kolem slunce, ať je tvá nervosita, příteli, sebe větší. Myslíš, že se republika rozpadne, až ty zde nebudeš? Neboj se! Myslíš, že rodina tvá zahyne, až ty zemřeš? Neboj se! Jen trochu více klidu a méně nervosity, a také tvé poměry se zlepší.

Vzpomínám si, jak na tyhle věci hleděl Kristus. On mluví proti přílišnému pečování a dává za příklad ptactvo nebeské a kvítí polní. To je život, že? A přec žádný z nás není lepším, ani horším. Co prospěje boháči hro-

madění zlata a stavění obilnic? Dnes v noci zemře a to, co nastřádal, či bude?

Běh života není odvislým od našeho pečování. Je pravdou, my svojí prací razíme si dráhu životem a dle své námahy a schopností užíváme pak ovoce své práce; ale sebe větším, nervosním pečováním nepřidáme ani puntík k tomu; co jsme měli vykonati a docíliti. Je zbytečno, abych se staral o modré s nebe; nikdy jej nedosáhnu — mohu ale svojí prací učiniti si spokojeným život na zemi. Samou nervositou jen zatemní se můj zrak a já budu neschopným jasného úsudku — a to i tehdy, budu-li znáti moudrost celého světa.

Ve shonu života je třeba postaviti se trochu stranou, pozorovati ten moderní blázinec a netočiti se v něm. Lidé povrchní jsou dnes rychlí v úsudku; sami blázni, dle svého bláznovství posuzují jiné. Člověk chytrý raději mlčí a pronáší úsudek, až když se o všem dokonale přesvědčil. Nervosita je výsledek povrchního pozorování a ukvapeného úsudku: My vidíme poměry s jednoho hlediska a nedáme si času, abychom je pozorovali také s druhého. Tak docházíme k závěru, který není správným a nás klame. Pokud zde jde o sebeklam, nelze nic namítati. Ale trpí-li tím také naše okolí, přenášíme-li své neklidné a disharmonické nitro do ostatní společnosti, konáme stejné zlo, jako bychom šířili zárodky tělesné choroby. Neboť také nervosita může se jednou státi zlem společenským, an je konec konců duševní chorobou, která se přenáší na osoby jiné, k ní již náchylné. Dík výchově posledních let, je jich 90%.

Trochu více důvěry v Prozřetelnost, trochu více důvěry v jiné lidi, trochu stíšení pod velkými křídly Věčnosti — to je lék proti moderní nervositě, která nic sice nevytvořila, ale dovede otrávit život mnohým lidem.

N. V. XI. 1923.

Zrcadlo dnešního lidstva.

**Korupce! — Aféry lihové a benzinové! — Vraždy!
Defraudace! — Krádeže! Atd.**

Nikdo neupřel, že se dnes vesele žije. Kdo byl hlasatelem naprosté demokracie, kdo pomáhal odpoutávat se od každé autority, kdo vystavil právo člověka nad povinnost, ten se může radovat ze svého úspěchu. A také přičíst si všechny doprovody.

Jsme v 6. roce trvání vlastního státu, máme vlastní lidi v úřadech, energicky bojujeme proti cizáctví. To je dobře. Ale oč jsou ti naši lidé lepší, než cizí?

Vidíme korupci ve všech úřadech a společenských organizacích. Není už jen korupce v církvích, nelze mluvit už jen o farských kuchařkách, máme korupce v politických stranách, v kulturních sdruženích a všude jinde, kde je »člověk«. Jedna aféra stihá druhou a nejhorší je, že se vždy najdou její obháječi, an mnohý se chce přiživit. Máme ministerské rady a redaktory, inteligentní důstojníky a úředníky, kteří jsou zloději vyššího druhu, máme osvětové pracovníky, kteří dřív nebo později budou vládní bahnem své vlastní neřesti. Máme muže a ženy, kteří se pasou na soudním přelíčení s vrahy, opíjejí se špatností a bolem jiných. Bylo by dosti dřeva na šibenice, abychom pověsili všechny ty ženské a mužské »Hildy«,

kteří přímo či nepřímo utracují život jiných proto, že chtějí pohodlně a pěkně žít? Čteme o úžasných obnosech, které se utratí v kabaretech, barech, nočních vinárnách — ale my ty vinárny musíme mít, to je živnost — a každý chce být živ, i pohodlný a kat. Čteme o tom, že děti školní kradou doma a jinde peníze, zboží atd.; ovšem ty děti se už nebojí hříchu, nebojí se pekla, a kdo jim smí co udělat? Ženatý muž vyhraje mnoho peněz, utratí je s nevěstkami a pak se zastřelí. Jiný dělá úpadek za úpadkem, poškodí mnoho lidí, a na konec se utopí. Dnešní svět je blázinec. A dobře tak. Musí být ještě hůře, aby bylo zas dobře. Musí padnout naše učená pýcha a nadutost, naše zakládání si na kulturu a umění. Musíme se vrátit tam, odkud jsme vypadli, k Bohu — k poctivému svědomí — k pravdě — k strachu před hříchem. —

Zní to nemoderně? Ano, tomu, kdo sám je schopen korupce, úplatku, vraždy, lupičství, násilí. To nejsou ale lidé, kteří tvoří společnost. Ti ji rozkládají. 1924.

Prázdniny dětí velkoměstských.

Kouzlo prázdnin, kouzlo doby celý rok očekávané! Sotva že bujará mládež opustila školní škamny, sotva že v letu pochlubila se — více méně radostně — svým vysvědčením, již sestřásá se sebe všechny starosti dosa- vadní a má jen jednu starost, živou a radostnou: »Ven, do přírody!«

A není to jen naše mládež, jež tak spěchá z těsných zdí města. I my velcí rádi ji následujeme a třeba někdy příroda skrbí trochu svými dary, přece jen za ni rádi zaměníme všední nám, byť i krásné, město. Celé jaro kuli jsme plány, kdy, kam a jak, a prázdné obydlí, zastřená a zalepená okna svědčí dnes o tom, že plány nebyly vždy vzdušnými vidinami. Řady vlaků chrlí spousty bledých tváří na maličkých nádražích venkovských, naše městyse a vesničky ožívají výletníky, »luftáky«. Vábí nás modré naše hory Šumava, Krkonoše, Rudohoří i Orlické, oživne i ta chudá naše, ale krásná pahorkatina českomo- ravská, leckdo z nás i na Moravu zajede, na luzné Slo- vensko, bloudí v Tatrách i Alpách, a snad i dále v Krasu a na březích Adrie.

Jé krásně venku, krásně i tehdy, kdy pro rozmar po- časí není nám na okamžik dovoleno bloudit ve stinných lesích s bohatstvím ozonu, kochati se pohledem na pestré koberece luk, procházeti se lány vlnících se zlatých klasů,

naslouchati trilkům ptactva, osvěžiti se koupeli v křišťá- lové říčce nebo za vlahé letní noci sníti na lodičce tichého jezírka. I v tom dešti a blýskání, větru a krupobití mluví k nám Kdosi, neznámý, nepochopený a nepředstavitelný, ale vždy dobrý a rozumný. Nemožno proto reptat.

Ale všechny ty krásy přírody nejsou jen pro nás dospělé, abychom po pilné práci na čas vypřáhli a nervy své osvěžili, ale i pro naše děti, a hlavně pak pro ty děti velkého města, jež den za dnem, po celý rok nevidí nic jiného, nežli šedé dláždění, velké domy, dusné ulice, jed- notvárné a plné prachu a kouře, a neslyší nic, než hluk povozův, automobilův, elektrických drah, kočárů. Pro ně po celý ostatní rok přírodou je kus městského parku, v němž nesmí se ale volně pohybovati; a ideálem zůstává jim zelený pažit, na němž možno se váletí, dělati kozelce, skákati, stavěti se na hlavu. Vše to je jim životní potře- bou, ale velmi, velmi nedostupnou.

Jsou ovšem děti, jimž majetkové poměry nebo pří- buzni na venku umožní, ztráviti nějaký týden na čerstvém vzduchu venkovském. Ale velká většina dětí, a jsou to hlavně děti proletářů, nemohou se tím těšiti. Jejich životní tužby smí rozvinouti se jen v těch těsných bytech sklep- ních, mansardách, přeplněných dětmi s dospělými. A pří- rodou je jim úzký dvoreček, táhlá ulice s modravou klen- bou nebes, a snad tu a tam nějaký ten akát nebo kaštan. Z vlhkých sklepů a parných podstřeší vyhlížejí žádostivě jich bledé tvářičky, svědčící o nedostatečné výživě a nedo- konalé výchově; dědictvím od rodičů je jim revoluční duch, zhořklost proti lépe postaveným a někdy třebas i zločinné zatížení. Rostou bez lásky, bez úsměvu a přátel- ství, v hříšné bezstarostnosti, a když dorostou, jsou namno- ze ostatní společnosti nepohodlnou, ano obávanou přítěží.

Také tyto děti mají své prázdniny. Ale jaký tu hluboký kontrast! Zatím co jiní rodiče těší se již dávno na chvíle, jež s dětmi svými v přírodě budou moci trávit, stává se dítě velkoměstského proletáře rodičům svým o prázdninách tím znatelnější starostí. A žádný div. Otec i matka jsou okolnostmi nuceni jíti za výdělkem, a dítě, jež po dobu školní chráněno bylo ve škole, je nyní doma na obtíž, anebo bez jakéhokoliv dohledu. A tak pohleďte jen na ulice čtvrtí dělnických o prázdninách, a uvidíte, jak dítě proletářovo, o něž společnost lidská se nestará, tráví své prázdniny!

A přece jen bylo by možno, také těmto dětem alespoň na čas připravit chvíle takové, aby vytrhly je z nevlídného ovzduší a popřály jim radost čistou, dětskou. Alespoň na čas vzdáliti je z prostředí věčné nespokojenosti, zášti a vášni, vytrhnouti je z okolí otráveného a popřáti jim hojně volnosti na čistém vzduchu, vydatné, prosté stravy venkovské, ušlechtilé zábavy. Jak blahodárně působilo by to na útlá jich tílka a jaký nesmírný vliv mělo by to na vnímavou jich duši. Je v tom kus sociální otázky, přivést i dítě velkoměsta ve styk s přírodou, ne hrubý a nepřirozený, ale zdravý a souladný.

Nutno si představit, jakých dojmů může si tam dítě nastrojovati. Místo ulic vidí krásné lesy, pole a luka, pozná život zvířat i ptactva, bohatství květeny, vidí silnice vroubené stinným stromoradím, bublavé potůčky, slyší cvrčka na mezi, skřehot žab v rybníce, tlukot křepelky. Vše, co znalo dříve jen z čítanky a co na mnohé bylo mu asi takovou představou, jako zamrzlý rybník obyvateľům rovníků, vidí nyní na vlastní oči. Smí proskočiti se na pažitě, brouzdati v potoce, položit se v lese do kyprého mechu. Nikdo mu nebrání natrhat kytičku květin a jahod, jež na městském trhu s laskominou si prohlíželo, smí

si tu do syta nasbírat. A když zdravě unaveno, opáleno a umazáno přilétne domů, tu krajíc černého chleba a krajáč mléka je mu vítanější lahůdkou, než mlsek nebo uzenina.

Co činí společnost naše, aby toto vše se stalo? Jak pamatuje na to, aby i děti chudé alespoň jednou za rok měly světlý okamžik ve svém životě, na něž vždy rády a s vděčností by vzpomínaly a který jistě ulomil by hrot hořkosti, v duši jejich klíčoví?

Jsou prázdniny! Celá řada dětí již byla, nebo jest, anebo bude na venku. Mnozí se svými rodiči, jiní u přátel. A jako každoročně vypravena je řada dětí péčí české feriální osady. Mimo to i některé spolky posílají svým nákladem jistý počet dětí na zdravý venkov. Ale co jest to na tak mnohé! Sta a sta dětí pobíhá ještě po žhavé dlažbě velkoměst a dýchá otrávený vzduch. Na ty se nedostalo. A je tu přece i stát, který po způsobu jiných zemí dobře mohl by vypraviti několik feriálních osad a jsou tu zámožní jedinci a korporace, jež neméně alespoň několika dětem mohli by prázdniny zpříjemniti. Při otevřeném srdci otevře se i kapsa, a dobrá duše zakusí tu pravdu slova biblického, že blahoslavenější je dáti, nežli bráti. Vždyť právě štěstí spočívá v tom, činiti jiné šťastnými. Kdo můžeš, učíš některé chudé dítě šťastno tím, že mu aspoň tři, čtyry neděle umožníš ztráviti příjemně jemu prázdniny na venku! N. P. VII. 1914.

Reforma manželství.

Zaostalé právní poměry v starém Rakousku nenatropily nikde tolik zla, jako v životě manželském. Vliv panující církve římsko-katolické šel tu tak daleko, že všechen mravní cit musel se vzpírat zákonům a nařízením, která byla těžkým jhem občanstva a jednotlivce vháněla přímo v náruč prostituce nebo zločinu. Má proto dalekosáhlý sociální i mravní význam návrh reformy zákona o právu manželském, projednávaný právě v Národním shromáždění československém a podepřený všemi poslaneckými i ministerskými kruhy, až na kruhy klerikální. O reformu usilují společně obě národnosti v Čechách a podaný návrh odpovídá všem požadavkům přítomné doby.

Dle znění dosavadního všeobecného obč. zák. § 111. mohl řádně uzavřený svazek manželský mezi osobami katolickými rozváznán býti jedině smrtí jednoho z nich. Stejně tomu bylo, byla-li jen jedna osoba při uzavření sňatku katolickou. Nekatolíkům bylo v § 115. dovoleno, aby při závažných důvodech o manželský rozvod mohli zažádati. Kdo by však násilím nebo zločinem uzpůsobil rozvod manželský, tomu § 119. brání v uzavření nového sňatku.

Podaný návrh má základem sňatek občanský. Pro řádné uspořádání lidské společnosti je nutno, aby i manželství uzavírána byla v mezích určitého řádu a zákona. A tu je nám jistě občanský zákon zárukou daleko bezpečnější, než zákon církevní. Moderně uspořádaná státní správa bude lépe působiti k zamezení různých zlořádů

a nesrovnalostí, jež dály se uzavíráním sňatku a pro něž zpravidla zrak církevního orgánu dal se dle potřeby upravití. Mravně pak znamená občanský sňatek zrušení všeobecného významu církve ve státní správě, zatím v tomto jednom bodě a je novým krokem k oboustranné svobodě. Komu záleží na církevním posvěcení manželství, může si je vždycky vyžádati ve sboru své církve a to je nám opět novou zárukou, že takovéto posvěcení svazku manželského nebude řemeslnou zvyklostí, nýbrž opravdovým aktem náboženského přesvědčení. Vždyť jinak je opravdu nesmyslem mluvit o posvátnosti stavu manželského, když vstup do něho dál se prázdňím obřadem, při němž duševní založení účastněných osob bylo vším možným, jen ne ničím posvátným.

Návrh nového zákona však dovoluje, aby z důvodů zvlášť závažných mohl svazek manželský býti i rozváznán a takto rozvedení mohli dle své vůle vstoupiti v jiné manželství. Zvláštním způsobem je tu pamatováno na neuzívání tohoto dovolení a hlavně ženám je zde zajištěna dalekosáhlá úřední ochrana, kdyby snad muž je bezdůvodně chtěl opustiti. Lhůta je tak dlouhá, že mezi vzájemným jednáním je stále dána manželům možnost, aby se smířili a v pokoji dále spolu žili.

Kruhy klerikální snaží se této reformy zákona o právu manželském využití k nejpustější agitaci protipokrokové a protirepublikánské. Ty nejnesmyslnější povídačky a hrozby mají odvrátiti veřejné mínění od souhlasu s provedením těchto reforem, které již v starém Rakousku několikrát předloženy byly parlamentu, ale vlivem katolíků nebyly nikdy provedeny. Církev cítí správně, že první průlom v její »svatá« práva znamená podražení celé její církevní budovy a chrání proto svoji pevnost i za cenu spokojenosti občanstva, jež ostatně nebylo jí nikdy k ji-

nému dobrým, než aby měla materiál pro své bezedné kapsy.

Jsme přesvědčeni, že reforma práva manželského bude uzákoněna i přes protesty kruhů klerikálních. Ale neodáváme se žádným illusím, že by tím zahojena byla otevřená rána na těle našeho sociálního života. Je v tom kus pravdy, řekneme-li obrazně, že řádná manželství jsou uzavírána v nebi a že jako taková jsou nerozlučitelná. Ale jejich pouto trvá pak vlastní silou, mocí vzájemné sympatie a přátelství, ne však mocí kouzla církevního obřadu. A tak záleží na tom, aby život lidský svým vnitřním uspořádáním šel v takový přístav manželský, který by byl spojením dvou duší harmonických, milujících se, sobě rozumějících. Je dosti manželství posvěcených církví a jsou to živá pekla, jež otravují nejenom život manželů, ale nepřiznivým vlivem působí i na vývoj dětí. Z těchto nepovedených manželství prýští pak všechna lidská nespokojenost, všechna sociální bída, všechno zlo světa. Manžel nespokojený se svojí rodinou vyhledává druhy sobě podobné, uzavírá se ve společnostech pochybné pověsti, utrácí své zdraví, čest i jmění. A žena s mužem svým nespokojená marně doma pláče a nevrlost svoji přenáší na děti. Hrozné ovzduší je v takto rozervaných rodinách.

Co však žádá zdravý rozum v pohledu na Nekonečno? Rodina je jediným přirozeným svazkem společenským a nemáme-li se proti přírodě prohřešovat, musíme mít jen taková manželství, jež mají v sobě všechny podmínky a známky zdravé přirozenosti. Ve světě zvířat, kde žije se bez vlivu zákonů umělých, neobstojí nic nedokonalého, jenom ve světě lidském se nedokonalost hýčká, je oblíbena, ano i posvěcena církevním zákonem. Jedná se snad církví o to, aby v degenerovaném lidstvu jako v kalné

vodě snadněji mohla lovit? Představme si jen, bylo-li by tak palčivé sociální otázky, bylo-li by válek a revolucí, kdybychom měli jen samé krásné, spokojené domácnosti, kdyby muž nehledal nikde osvěžení než v kruhu své rodiny a kdyby žena neměla jiné snahy, než muže svého vřidností a pořádkem k rodině připoutati. Nemáme mnoho takových rodin, máme ale tisíce rodin, jimž přijetí zákona o reformě práva manželského znamenati bude vysvobození z výhně pekelné, otevření dveří v svět nový, zdravý a spokojený. Těm při nutném obrození mravním bude možno započítí život zjasnělý a klidný, neutrávený — omylem a neporozuměním. To je pravá důstojnost lidské osobnosti, to je ono svobodné synovství boží, které církev katolická ovšem pochopiti nemůže.

Nutnost moderní reformy práva manželského lze však odůvodniti nejen všeobecnými zásadami zdravého rozumu a veřejné mravnosti, ale samými zásadami církevními, na něž se klerikální obhájci starého řádu rádi odvolávají. Kristus řekl: »Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj.« Může ale někdo tak směle tvrditi, že sňatek knězem uzavřený spojil Bůh? — Má na to kněz nějaké potvrzení? Neučí naopak sama církev katolická, že obřad knězem vykonaný nemá ceny, není-li v tom okamžiku kněz v milosti a v dobrém úmyslu? A kdo zaručí nám, že naši kněží jsou v takové milosti u Boha, aby jeho jménem mohli vázati duše? A dále: Kristus dovolil rozloučení manželství z příčin cizoložstva. Cizoložstvem bylo mu pak již pouhé pohlédnutí na ženu. Nuže, řádné manželství, opravdu Bohem uzavřené, nebude schopno takového cizoložství; je-li však jedna strana nespokojena, ohlíží-li se jinam, pak je tu důkaz, že toto manželství nebylo právě Bohem uzavřeno a že i v duchu názoru Kristova má býti rozloučeno a učiniti manžele tak svobodnými, jako byli před

sňatkem. Kdo odvolává se na zásady církevní, nechť uváží jen klidně slova Kristova. (Mat. 19, 3.—14.; Mat. 5, 27, 28, 31, 32). — Klamou lid ti, kteří učí něčemu jinému.

Č. H. 13. II. 1919.

*

K reformě manželství. Kdyby naše ženy nebyly zvyklé otrockému poměru v manželství a nad zdánlivou pohodlnost daly svoji svobodu, urovnal by se poměr mezi mužem a ženou následovně:

Žena má právo zvoliti si kohokoliv za manžela a býti s ním tak dlouho, pokud si toho oba přejí.

Žena neztrácí tím svého dívčího jména, ale může k němu přidati jméno svého manžela.

Všechny děti jmenují se po matce, bez ohledu na to, kdo je jim otcem.

Muž nemá oproti ženě žádných právních závazků; zodpovědnost za děti má pouze žena.

Zemře-li muž nebo žena, připadá majetek tomu, s kým naposledy sdíleli společnou domácnost, pakli nebylo učiněno před smrtí jiného pořízení. Dědická práva dětí se neuznávají, nebylo-li na ně v poslední vůli výslovně pamatováno.

Vysvětlení: Všechny jiné reformy manželství narazí v prvé řadě na odpor žen. Dnešní žena podá se každému muži, od něhož čeká hmotný prospěch. Mítí děti je často páskou k udržení muže a získání dědických práv. Dívka se podává muži v touze, aby si ji vzal a zbavil ji zodpovědnosti za život. V tom okamžiku ale, kdy jí z toho nebude kynouti prospěch, bude-li mít s některým mužem děti, kdy ale naopak děti budou jí znamenati vlastní starost, bude žena sama řídití pohlavní pud muže, nepodá se mu tak snadno a bude osvobozena z otroctví. N. V. I. 1924.

Vidíte kolem sebe tu povodeň?

Jsme všichni ohroženi záplavou jedu, rozlévajícího se naší krásnou zemí. Byl to výtečný člověk a dobrý znalec poměrů, spisovatel Kálal, který napsal, že se nebojí tak německého moře, jako českého piva a slovenské pálenky. Uvažovali jsme o tom a jsme přesvědčeni, že má pravdu. Jsme sice malým národem a kolem nás jako moře rozprostírá se lid jiných národností; ale nebojíme se o svoji budoucnost, pokud věrni bychom byli slově velkému státníka: »Budoucnost patří střízlivým!«

Nemůžeme však říci o svém národě, že by opravdu byl národem střízlivým. Jedni se opíjejí vzájemnou nenávisť, jiní alkoholem, jiní zase nikotinem nebo požitkářstvím. Nevidíme zde mnoho lidí střízlivých.

Je nám třeba chladné rozvahy a vypočítanosti. Máme málo vyvinutý smysl pro logické uvažování a správné chápání věcí. V žilách našich koluje krev snadno sice rozpálená, ale brzo chladnoucí, jako ono zrádné, vnitřnosti spalující, teplo alkoholu. Ba šumí to v nás, vzkypí, zpění se — — — a pojednou uklidní bezmocně, jakoby vysílono. A to všechno proto, že jsme očkovaní jedem alkoholem, který pomalu, ale jistě činí si z nás své otroky.

Můžeme klidně říci, že všechno zlé, co nás kdy v životě potkalo a co se nám i nyní nelíbí, je následek otravy alkoholové. Alkohol zatemňuje mysl lidí, že nedovedou

pochopti správný stav věcí a nemají síly, učiniti nápravu, alkohol působí v hospodářském životě jednotlivců i národa nesmírné škody. My respektujeme sice právo člověka k svobodnému životu, ale přes to pravíme, že naším největším dobrodiním byl by energický boj proti alkoholu. V Rusku byl v r. 1919—1920 zastřelen každý komunista, který se opíjel a kdo nebyl komunistou, byl odsouzen k těžké práci na mnoho let, byl-li přistižen při pití lihových nápojů. Zpátečnické Turecko vede energický boj proti-alkoholní a dává nemilosrdně 30 ran tomu, kdo pije. Naše falešná humanita rozčiluje se nad trestem smrti pro zločince a staví fešácké kriminály lupičům, dbá úzkostlivě, jestli snad nebyl proveden zločin v nepřítčtenosti a má to za polehčující okolnost, ale klidně přihlíží k tomu, jak jed alkoholu zaplavuje naše kraje a působí nemoce, tuberkulosu, pohlavní choroby z prostitute, bídu, nezaměstnanost, rozervané rodiny. Staráme se o to, jak lidé plivají, jak zametají místnosti, spí-li při otevřených oknech — — ale necháme je klidně otravovati se alkoholem a spokojíme se akademickým horováním pro abstinenci. Náš boj proti tuberkulose a pohlavním chorobám bude tak dlouho bezvýsledným, dokud dovolíme alkoholu se slabovati naše těla oproti účinkům bacilů a vzrušovati pohlavní pud k výstřednostem. Nezachrání nás zdravotní plivátka a chytače prachu, nýbrž vražení zátky do zdroje alkoholismu! — — — —

Víme, že to bude znamenati hospodářský převrat. Náš pivovarský průmysl bude tím ohrožen. Ať zajde! Však závody samy nezaniknou, jen se přemění na výrobu jinou. Nezanikly ani v Americe, kde jim byl učiněn konec. Přemění se, jako formani se přeměnili, když začaly železnice, jako tkalci se přeměnili, když vznikaly textilní továrny. Svět je podroben stálé změně. Žilo se a nebyly pivovary,

a bude se zase žíti, když nebudou! Byli jsme před pivovary a lihovary, budeme i po nich. Pokrok jest změna.

Byly doby, kdy bylo příkazem povinnosti hlásati a vyznávat správnou víru, správné náboženství. A lidé se proto i bili. Dnes je příkazem povinnosti pracovati k ozdravení společenského života, »hojiti rány lidu mého«, jak praví prorok. Kristus by dnes mluvil jedině proti zalkoholisované a zprostitutované společnosti a hledal by lék pro její dnešní choroby, křísil z mrtvých ty, kteří zlu dokonale propadli. Býti křesťanem, znamená dnes ne se modliti a v Boha věřiti — ač i to má svůj význam — ale v prvé řadě držeti sám sebe čistým a se zlem se nestotožňovati. Kdo může klidně utápěti sebe i jiné v záplavě dnešního moru alkoholového, ten není křesťanem.

Je ovšem pohodlnější míti »správnou« víru a hádati se s jinověrci, než pracovati o lepší společnost bojem proti zlu.

N. V. VII. 1923.

K boji proti prostituci.

Za podpory ministerstva zdravotnictví vydána byla právě velice cenná studie sociálně-lékařská: »O pohlavních chorobách v republice československé«, v níž šestá část jedná o prostituci. Poslední zprávy časopisecké dotkly se opět této sociální choroby dnešní doby a volaly zodpovědné činitele, hlavně v Praze, aby se postarali o nápravu.

Opravdu jest prostituce u nás problémem. Ne snad horším, než v jiných státech, snad dokonce méně palčivým, ale přec jen tolik vážným, abychom pracovali k jeho řešení. Zlo je však v tom, že prostituce je podkladem pohlavních chorob a ty nás dnes ohrožují všechny, ať vinné i nevinné. Proto boj proti pohlavním chorobám musí být v první řadě bojem proti prostituci. Moderní zákon nemluví o prostituci jako o zločinu, tak jako moderní vychovatel nenazývá pohlavní pud hříchem, ale chrání občanstvo před pohlavní nákazou a právem volá k přísné zodpovědnosti toho, kdo pohlavní choroby šíří.

Z method boje prostitučního sluší se zmíniti o třech:

1. všeobecné poučování veřejnosti a hlavně mladých lidí,
2. preventivní opatření k záchraně osob ohrožených, a
3. zařízení pro polepšování prostitutek.

K prvému bodu udává příručka nástin všeho, co vykonáno státem, zeměmi, obcemi a soukromými spolky —

a to tiskem, přednáškami, diapositivy, filmy atd. k popularisování boje proti pohlavním chorobám a tím i boje protiprostitučního. Předmět protiprostituční je sice populární, ale ne v tom směru, jak by měl být. Je třeba uznati jej jako zlo společenské, jež stejně může postihnouti všechny lidi a pracovati proto proti němu aspoň tak, jak bychom se chránili moru a cholery.

Z opatření preventivních je tu několik útulků dívek a žen, které v dnešní bytové nouzi daleko nestačí potřebě. Každé velké město má mít v první řadě nádražní misii, jež by byla ihned nápomoena cizím ženám a dívkám, a pak ženskou noclehárnu. K preventivním opatřením boje proti prostituci řadil bych ovšem i lepší úpravu manželského zákona, zlepšení bytových poměrů, boj proti alkoholismu, energické potlačování tuláctví a zákaz pouliční žebroty. Všechno to souvisí tak úzce s pohlavními výstřednostmi a je jim častou oporou. Preventivních opatření je u nás málo — a to je právě hlavním nedostatkem našeho boje. Jako je mnohem důležitějším uchrániti si zdraví, než se potom správně léčiti, nebo zabrániti zločinu, než zločin pak trestati, tak je daleko významnějším pracovati o takové společenské poměry, aby nebylo třeba tolik záchranných opatření pro osoby zlu prostituce propadlé a pohlavními chorobami otrávené.

Zařízení pro polepšování prostitutek uvádí naše studie dvě: Útulky »Záchrany« v Praze VII. a domovinu »Armády spásy« v Krči. První je vedena odborně a pokrokově, druhá po způsobu Armády spásy. V každém je místa pro 20—30 dívek — je to zrnko písku v moři špatnosti. Zdá se, že není dosti peněz na zřízení dalších, aneb snad jsou úřady přesvědčeny, že tento druh sociální práce je poměrně nákladný a má nevalné výsledky. Záleží ovšem na správě podniku; tak na př. vidíme ze zprávy,

že náklad na jednu chovanku denně činí v útulku »Záchraný« jen 6 Kč, kdežto v útulku »Armády spásy« 11 Kč, tedy skoro dvakrát tolik. Na 20 chovank v »Záchraně« jsou 3 pracovnice, na 26 chovank v »Armádě spásy« je jich 8. A při tom výsledky posledního ústavu nejsou o nic lepší: samy pracovnice »A. S.« odhadují případy polepšení na 7%, ačkoliv při zřizování ústavu slíbvala »Armáda spásy« výsledky 80% (viz Nár. Politiku 11. II. 1921 a Nár. Listy 12. II. 1921). Zasloučenci v »úspěchy« »Armády spásy« pochybují ovšem i o těchto 7%.

Ať je tomu již jakkoliv, zkušenost nás učí, že snaha pro polepšování prostitutek je z nejdražších a nejméně úspěšných snah sociální péče. Polepší se obyčejně jen taková osoba, která je tělesně i mravně zničena a lze pak ovšem zachránit jen tu její duši, což je konečně pokusem dosti problematickým. Ale co to stálo námahy a peněz, za to mohlo řádnou preventivní činností býti zachráněno před prostitucí a onemocněním mnohem více osob.

To chápe správně i autor naší studie, a je na úředních činitelích, aby nyní jednali. Přenechávat boj proti prostituci z větší části soukromým společnostem, spokojiti se tím, že je jim dána k tomu malá subvence a žádati od nich, aby ony samy si potřebný na to náklad opatřily, brzdi všechmu činnost a vede k ochablosti, ne-li k zanechání práce. Opravdový pracovník musí tu míti dosti zkušenosti a lásky, aby dovedl pozvednouti duši postižených z bahna k slunci, aby vlídností a porozuměním jim pomohl. Ale žádati od něho, aby žil v této náladě a v ní úspěšně pracoval a k tomu snad hledal si i prostředky k vlastní obživě — je přec jen trochu nepraktické. U prázdné mísy také ideály vyprchají, to platí i v boji proti prostituci.

Také v tomto boji je třeba peněz na zřízení a udržování útulků a v nich pracovníků, kteří by se této práci věnovali z lásky a nadšení. A peníze na tuto práci nutno opatřiti stejnou cestou, jakou opatřujeme peníze na vězení, soudy, stráže a četnictvo. Buď je prostituce společenským zlem, před nímž nutno občany chránit jako před jinými zločiny a pak je povinností státní formy společenské boj tento vydržovat, anebo zde toho přesvědčení není, a pak je zbytečna i péče dobrovolná.

Jako každé město má svůj chudobinec, sirotčinec, nemocnici, vězení a policii, tak má míti svého sociálního pracovníka a útulek pro ženy a dívky, útulky vydržované z nákladů obecních v zájmu všeho obecnstva. Zametá-li město na vlastní náklad ulice, stará-li se o veřejné sady a kanalisaci, nevím, proč by se nemělo starati o ty, které obtěžují obecnstvo, hyzdí parky a ulice a jsou mravní stokou zhýralým mužům. Náš boj proti prostituci nebyl a není dosud tak opravdovým, aby náprava byla zjednána.

N. P. 19. IX. 1923.

Socialism a křesťanství.

Není třeba dnes zdůrazňovati, že socialism a křesťanství budují současně na jednom názoru a sledují stejný cíl. Rozdíl je pouze v methodě, používané různými socialistickými stranami a různými náboženskými společnostmi. Je všeobecným přesvědčení, že člověk od narození není tak špatný, aby se nedala zbudovat společnost, kde by dobré stránky lidské se rozvinuly a špatné potlačovaly. Každý člověk má právo na štěstí a požitky, jež život sebou přináší, proto i každý člověk po štěstí touží a je jen třeba, aby si uvědomil, že podmínkou k němu je řádná úprava lidské společnosti, kde by jeden druhého neutiskoval a v životě mu nepřekážel. Proto hlásali první průkopníci socialismu zcela ve smyslu zásad Kristových rovnost všech lidí, odstranění soukromého majetku, který činí z lidí sobce, a povinnost všech jednotlivců pracovat pro blaho celku. Má-li každý člověk právo na existenci, musí také vykonávat povinnosti, lidstvem mu uložené. Rovnost a blaho lze zachovati jen spoluprací všech; v řádně uspořádané společnosti mohou být sice rozdíly, podmíněné růzností individuální, různou potřebou jednotlivce, ale přese vše má se každému dostati tolik, aby jeho životní potřeby byly zdravě ukojeny, a nesmí proto zde býti ani krajně bohatých, ani krajně chudých.

Cílem je tedy štěstí člověka a k jeho uskutečnění má společnost lidská býti vhodně uspořádána. A tu ovšem vídíme, že jiným způsobem pracuje k němu socialism, jiným pak křesťanství. První praví: všechny zlořády nutno odstraniti revolucí, proti organisovanému kapitálu nutno organisovati práci. — Tedy násilí za násilí: — Naproti tomu hlásá Kristus: »Hleďte nejprve království božího a všechno ostatní bude vám přidáno«. — Tedy neodpíratí zlému.

Válka přehodnotila různé pojmy a názory a jde nyní o to, kterým způsobem dojdou lidé štěstí. Zda cestou sociální revoluce, nebo cestou království božího. A čím toužebněji hledáme dnes štěstí a klidu, tím více stojí za úvahu, kterou cestou spíše je dojdeme.

Je nepopíratelnou vadou socialismu, že pluje jen na povrchu lidství a nehledí v duši člověka. Proto nemůže ani viděti, že příčina všeho zla a neřádů na světě netkví ani tak v zevním uspořádání lidské společnosti, jako spíše v duševním založení všech jednotlivců. Čili jak to praví Kristus: »Ze srdce vychází všechno zlé, co poskvrňuje člověka.« Nad tím třeba se zamysleti. První příčinou neštěstí je zlá, nepřirozená žádost, a je úplně lhotejno, vznikla-li v srdci boháčově, či v srdci proletáře. Již sama sebou přináší nepokoj a lomcuje člověkem tak dlouho, až jako nahromaděná elektřina jiného bleskem udeří. Je příčinou závisti, hlodající jako červ a sžírající sílu v kostech. A když dosáhla, po čem prvé zatoužila, tu v bezmezné žádostivosti vytýčí nový požadavek a nikdy není spokojena.

Tuto stránku života socialism dnešní nezná. On prostě hledí jen na to, co je před očima a tu vidí správně, že obrovské massy lidí jsou otroky několika dobře založených jednotlivců, že jsou vykořisťovány kapitálem, že hlady potácejí se ulicemi, žijí ve špinavých brlozích, rodí děti

se znamením bídy na čele a nemají ani tolik práva ve společnosti, aby — třeba v zoufalství — mohly se zlu vzepřít. Vidí, že dnešní dělník je přímým dědicem bývalého robotníka a žije o málo lépe, než kdysi otrok. Vidí hospodářský boj silných proti slabým, a organizuje proto tyto slabé pod zvučnými hesly, zakládá ústavy a zařízení jim ku pomoci, násilnými stávkami domáhá se pro ně práv. Ale i kapitál se tím organizuje a proti stávce klade vyluku, takže konec konců je dělník přece jen vydán na milost a nemilost svého zaměstnavatele, musí konat práci, již mu uloží a vzítí mzdu, kterou mu dá.

Více než sto let trvá již tento opovředný boj mezi kapitálem a prací, a dosud nikde nebyl vyřízen k úplné spokojenosti. Ano my vidíme, že poměry se bojem jenom přiosťřily a přes velkou francouzskou revoluci dospěli jsme k dnešnímu společenskému rozvratu, v němž otroctví lidstva vyniklo nejvíce.

Pohlédneme ale zpět na křesťanství. Prvním krokem k štěstí člověka je Kristu znovuzrození, tedy také jakási revoluce, ale revoluce ducha. Člověk, který dosud bez zájmu a štěstí jiných hledal jen svých věcí, svého dobra, který pro toto dobro byl ochoten obětovati štěstí a blaho jiných, a který měl zvláštní zvířecí radost nad pokořením lidí ostatních, tento člověk musí se vnitřně proměnit. To ovšem je možným jen tehdy, uzná-li sám svoji nicotnost a slabost, uzná-li ale i onu jiskru božské lásky v sobě, jež mu umožní, svoji nicotnost a slabost překonat a rozvíjeti v sobě jen dobré, čisté myšlenky. Kristu jistě nešlo o to, aby svým požadavkem »znovuzrození« dal církvím podnět k zřízení svátosti a teologii předmět tučného sporu. A jen proto, že znovuzrození tímto směrem bylo využíváno, ztratilo svůj obrovský význam mravní a nemohlo se v lidstvu náležitě uplatnit. A přece jen, kdo se

nenarodí znovu, nemůže viděti království božího. To není náboženská mystika, nýbrž hluboká sociální pravda, jejíž obsah má býti osobním zažitkem každého jednotlivce a hlavním předmětem církevní práce.

Prvotní církev křesťanská, která žila v očekávání bezprostředního příchodu Kristova, tedy tváří v tvář věčnosti, měla v sobě všechny podmínky dokazující znovuzrození svých příslušníků. A když pak časem a sesvětštěním církve ono první nadšení vyprchalo a smysl pro království boží byl tak porušen, že v neztenčené míře bujely opět staré sociální neřády, tu hnutí reformační oživilo opět Kristovy zásady společenské a některé hloučky náboženské uvedly je i vpraktický život. Ano husitství šlo tak daleko, že celý veřejný život vůbec podřizovalo Kristovu učení a Žižkův boj za zákon boží byl nejen bojem o národní samostatnost, ale i o lepší uspořádání sociálních poměrů!

Každá věc a každá myšlenka má svoji dobu vývoje, podřízenou daným okolnostem. Také i sociální prvek v křesťanství mu podléhal, ale ať již se rozvíjel v prostředí římské a řecké morálky a činil otroka i patricia syny božími, anebo v duchu středověku dával z jednoho kalicha bratrsky pít šlechtě i lidu obecnému, všude působil k smíru mezi těmi, kdož se mu oddali, působil v nich i vnitřní pokoj a vyrovnával společenské rozdíly. Není možno si představit, že by »znovuzrozený« člověk utiskoval svého bližního, přál mu zlé a na jeho úkor se obohacoval, ale je dokázáno zkušenostmi, že nejhorlivější zastanci sociální revoluce jsou ihned lačnými tyrany, jakmile se z proletářů stali mocnými. Žádná hmotná snaha po úspěchu není chráněna vůči sobeckosti a v tom okamžiku, kdy tato sobeckost stává se příčinou snahy, je nebezpečí pro kohosi jiného, který pochopitelně postaví se jí na odpor.

V bouři života nemohlo míti dlouhého trvání první křesťanství, hledící neustále vzhůru do nebe a snášejíci resignovaně odpor světových živlů. Ale i reformační obroda musila projíti ohněm zkoušek, aby dnešní době připravila novou směrnicí k úpravě společenských poměrů. A že volá se po zduchovení snah sociálních a po socialisaci snah duchovních, je jen důkazem, že oba směry jsou na nejlepší cestě sejít se a společně pracovati pro dobro svých lidí. Musíme již jednou odvrhnouti skrytou nechuť vůči věcem náboženským a učiniti opětě čisté náboženství nutnou složkou našeho života a ne pouhým předmětem církevního učení. Není rozdíl mezi křesťanstvím a socialismem, pokud se týče cíle a snah; za to v cestě za tímto cílem má křesťanství tu výhodu, že svým požadavkem duševní revoluce u každého jednotlivce zbavuje svět sobectví a nepřirozené žádostivosti po cizím, že činí ze všech lidí bratry a sestry před Bohem, který jediný je pánem všeho majetku, dává všem na něj stejné právo, ukládá ale i všem stejné povinnosti. Tím je zárukou štěstí a pokoje, bez něho ale každé násilí zplodí opět jen násilí a zčeřené vlny života nikdy se neuklidní.

Dokazujeme-li však mravní výhodu živého křesťanství nad methodami socialistickými, neznamená to ještě, že by tyto byly naprosto zbytečny nebo zavržitelné. Dokud bude míti ve světě zlo převahu nad dobrem, musí mu všemi prostředky stavěna býti hráz, třeba to byly i prostředky zdánlivě násilné. Jen o to se opět jedná, aby prostředek nestal se cílem a socialism neznamenal pouhé štvání tříd proti třídě. A chybovaly-li církve tím, že příliš zdůrazňovaly poslušnost a poddanství vrchnosti, jako Bohem zřízené, nesmí socialism buditi v širokých massách názor, že dnešní poměr pána k dělníkovi zvrátí se tak, že páni budou

dělníkům cítiti boty a ministři stanou se posluhy. K nápravě poměrů musí se přičiniti obě strany, ale poněvadž právě slevením se svých požadavků dle lidského měřítka každá strana utrpí zdánlivě škodu, musí obě strany vychovány býti k tomu, aby hleděly na život s vyššího hlediska duchovnosti a dle něho upravily svůj vzájemný poměr k oboustrannému štěstí a spokojenosti. A to už bude křesťanstvím, které uzpůsobí na zemi království boží.

Č. H. 20. VIII. 1918.

Křesťanství a socialism.

Kdo pozoruje duchovní vývoj lidstva, spatří dnes, že prožíváme mohutný převrat od starého názoru k novému. Jen málo je lidí, jimž by stačilo dosavadní myšlení; a ve věcech náboženských vůbec platí pravidlo, že vše živé se musí měnit, poněvadž změna je podmínkou a projevem života. Žádáme dnes všeobecné náboženství činu, místo pouhých řečí a snů, žádáme rozhodnou nápravu zla, místo planého almužnictví. Nemá pro nás významu středověký způsob dobročinnosti; my si přejeme takové uspořádání poměrů lidstva, aby dosavadní dobročinnost stala se zbytečnou. Nemůžeme dnes rozuměti starému, chytráckému dogmatu církevnímu o požehnání chudoby a hanbíme se za to, že chudoba zde dosud je, ač již devatenáct set let hlásá se vznešené učení Kristovo o bratrství všech lidí. Chápeme plně předsudek socialismu, že křesťanství pomáhá utlačovati chudé a nedivíme se Napoleonovi, když prohlásil, že »náboženství je zákonitě upravená pověra, která chrání bohaté od toho, aby nebyli povražděni chudými«. Dosavadní prakse velkých církví dává tomu plně za pravdu, a stává-li se dnes socialism náhražkou náboženství, je to jen vinou tak zvaných »křesťanů«, že k tomu došlo. Byli špatnou solí světa a urychlili svým životem a učením hnilobu společnosti.

Jsme vděční socialismu, že lépe pochopil potřebu společnosti; a třeba nedovedl plně uspokojiti potřebu jednotlivých lidí, poněvadž stojí na nezdravém stanovisku třídním, probudil přec svojí existenci z neplodného snění řadu jiných, kteří si ujasňují svůj poměr k lidstvu. Vždy jasněji pozoruje se v křesťanstvu, že požadavky socialismu nejsou ničím jiným, než praktickým křesťanstvím. Zdálo-li se dříve důležitým, že »ne samým chlebem živ bude člověk, ale každým slovem z úst Božích«, neznamená to dnes, že člověk chleba vůbec nepotřebuje, nebo snad jen tolik, aby nezemřel hladu.

Minuly doby pouhých slov, třeba to i slova byla, jakoby z úst Božích. Jde o skutky. Viděli jsme lidi, kteří byli plni víry, ale při tom byli darebáky. Viděli jsme lidi, kteří nadšeně hájili vyznání své církve, ale ani prstem nehnu k nápravě věcí. Museli přijíti teprve nevěrečtí socialisté, kteří si ujasnili hrozný dosah dosavadního řádu a myšlení, aby křesťanům ukázali nové cesty. Chce-li křesťanství opět získati starý svůj význam, nesmí se vyhýbati žádné sociální nebo hospodářské otázce. »Všecko je vaše«, toto slovo apoštola Pavla musí se opět stát vůdčí hvězdou jeho snažení. Právě křesťanství, jako náboženství lásky, je povoláno, aby plným porozuměním řešilo palčivé otázky společnosti. Ve spojení se základními ideami socialismu může Kristovo učení lásky pak teprve vytvořiti jedině platné zásady čisté pravdy a pravé spravedlnosti. Pravda je věc velice jednoduchá, ale cesta k ní složitá. Jsou tu vždy jednotlivci, kteří mají svůj osobní názor, a nedovedou-li tyto různosti překlenouti láskou, nedojdou nikdy k cíli. Nejedná se přec o skutečnění určitých ideálů, nýbrž o vítězství šťastného života. Nejde o učení určité církevní společnosti, nýbrž o spokojené, spravedlivě žijící lidstvo.

Ježíš měl na mysli jediné tento ideál. On neznal společenských tříd, on viděl bratra ve všech lidech, kteří plní vůli Otce jeho, ať již mají roucho boháče, nebo halenu dělníka. Učil nás, že boží slunce svítí na všechny lidi, spravedlivé a nespravedlivé. Kde nalezneme větší rovnost a bratrství? Celým svým životem stará se nejen o duše lidí, ale i o jejich těla; sytí hladové, napájí žíznivé, odívá nahé, léčí nemocné, navštěvuje opuštěné. A žádá, aby totéž činili i jeho následovníci. Praví jim, že ne ten, kdo říká Pane!, Pane!, ale kdo činí vůli Boží, vejde do království Božího. Co by řekl nyní těm, kteří utěšují jen lid posmrtným nebem, ale nestarají se o jeho životní peklo? Kteří mluví o křesťanské trpělivosti lidem, jichž žaludek se svírá hlady a duše starostí o zítřek, zatím co kazatelé sami při pohodlné práci žijí v poměrném blahobytu?

Ovšem i organisace socialismu dopouští se zde stejné chyby, jako organisace křesťanství. Stará-li se tato jen o duše lidí, stará se socialism jen o tělo člověka; obě je ale jednostranné. — Není pravdou, že k nápravě věcí stačí změna společenského pořádku; my jsme poznali, že ani krásná státní forma nestačí, tam, kde není dotčena duše člověka. A viděli jsme příklad v zemích sousedních, že ani nová forma společenská nemohla způsobiti v zemi ráj.

Síla křesťanství pravého i socialismu opravdového je v jich příkazu zodpovědnosti všech členů navzájem. Konec konců musí se jen o to jednati, aby každý člověk spoléhal sám na sebe, na své lepší, božské já, aby pochopil, že je zodpovědným nejen svědomí, že je zodpovědným nejen svědomí celé společnosti, ale i svědomí vlastnímu. Řád společenský bude takový, jakými jsou jeho jednotliví členové. Je-li špatný, jsou i lidé špatní, a chceme-li míti

společenský řád dobrý, musíme i my býti dobří. Všichni bez rozdílu, bohatí i chudí. A čím více kdo má, tím musí býti lepší.

Jak to ale dokážeme? Není to opět jen pěkná fráze, která však nic neznamená?

V mravním styku se zásadami Ježíšovými přetvořuje se náš charakter a my se stáváme pravdivými, sociálními a silnými. Je nám třeba vnitřního přerodu, znovuzrození, abychom byli křesťany i socialisty. N. V. X. 1921.

Třídní boj.

Nákladem Českosl. strany sociálně-demokratické vydán byl r. 1906 informační spisek Šmeralův, kde čteme úvodem: »Socialismus jest souhrn snah pracující třídy směřujících k tomu, aby dnešní kapitalistická společnost byla cestou třídního boje ve svých základech přeměněna ve společnost kolektivistickou.« Společností kolektivistickou neboli socialistickou je míněn stát naprosto demokratický, sociální republika, ve které výrobní prostředky, t. j. stroje, továrny, doly, železnice, pole, lesy a domy by nebyly soukromým majetkem jednotlivců — kapitalistů jako dnes, nýbrž majetkem celé společnosti. Jakmile tento stát, vyvlastniv ty, kteří dosud vykořisťovali široké vrstvy obyvatelstva, převezme všechnu výrobu a stane se jediným podnikatelem, budou i dělníci zřízenci státu, ale svoji vládou i pány státu, a jejich vůle bude pak rozhodovat o tom, mnoho-li se má vyrábět, jaké mají být podmínky pracovní, jak se mají zhotovené výrobky rozdělovat. Stát bude tak proměněn v jeden ohromný výrobní spolek, v němž budou všichni státní příslušníci zaměstnaní, ale jehož budou zároveň podílníky a o němž budou následkem toho rozhodovat. Bez práce nebude žádného důchodu, ale každý, kdo bude pracovat, dostane plný výtěžek své práce, tedy nejen dosavadní mzdu, ale i část zisku, který dříve plynul do kapsy zaměstnavatele. Náběh k takové

kolektivistické společnosti učinili první křesťané, u nás pak Táborité v prvních svých dobách.

K tomuto kolektivismu dozrává dle Šmerala dnešní kapitalistická společnost sama sebou, ale socialism má za úkol, aby tento vývoj dál se vědomě, co možno nejpřímější cestou a co možno za nejmenších společenských otřesů a bolestí, organisováním a vychováváním dělnictva k třídnímu boji. Na rozdíl od teorií socialistů utopických, kteří považovali každého člověka za přirozeně dobrého a chtěli vývoje k socialisaci společnosti dojít cestou pokojného poučování a výchovy, nevěří moderní vědecký socialismus na přirozeně dobrou povahu, naopak vychází ze zásady, že základem lidské povahy je sobectví. Každý chce, aby co možná při nejmenším namáhání mohl co nejpohodlněji žít a bylo by proto marným spoléhat na dobrou vůli ať třídy kapitalistické, nebo třídy dělnické. Neboť to i Šmeral uznává, že jako je sobectví kapitalistické, tak je i sobectví u dělníků, také dělník chce při co možno nejmenší námaze co nejlépe se mít. Tak vzniká ale rozpor zájmů, který nemůže být urovnán než bojem, ve kterém zvítězí ten, kdo má větší moc. A proto vydal Karel Marx v »Komunistickém manifestě« bojovné heslo dělnictva: »Proletáři všech zemí, spojte se!«. Takový je stručný pojem a cíl třídního boje, který právě nyní se vlivem bolševismu rozpoutal v plné své hrůze. Konečným cílem proletariátu, který v bolševismu viděl stělesnění svých snah, je radikální přeměna společnosti kapitalistické ve společnost kolektivistickou, a to cestou násilného převratu světového, když dosavadní jednání parlamentní postupovalo příliš zvolna. Jde o sboření starého světa, na jehož troskách má být postaven nový socialistický stát budoucnosti.

Nebylo dosud žádného hnutí obrozujícího a žádné nové myšlenky, jež by se byla uplatnila bez jistých obětí. Téměř

vždy tekla i krev a my tak rozumíme, že bez krve prolití není odpuštění vin. Ale je naší povinností rozsuzovati, zda boj podniknutý pro novou ideu je hoden, aby byl bojován, zda idea sama stojí za to, aby jí v oběť prolita byla krev a přinášena obrovská strádání vinných i nevinných. V možnosti zdravého úsudku tkví právě význam lidské bytosti.

Nezapíráme si, že dosavadní řád společenský nebyl právě vzorný, a že bylo v něm mnoho příčin, jež nutně vedly k jitrění. Boj třídy pracující s kapitálem není novým a jeho organisování »vědeckým« socialismem Marxovým nebylo věcí těžkou. Ano Marx jistě viděl, že jeho plánům stane se třídní boj prostředkem nejúčinnějším a proto kol něho sprádal nitky svého systému. Snadno se mu pak podařilo organisování proletariátu, snadným bylo vyvolání konfliktů mezi prací a kapitálem; ale co se Marxovi nepodařilo, bylo uspokojiti proletariát tak dokonale, aby život nebyl mu obtíží a spor mezi dělníkem a prací vyřešen byl v klidu. Neboť my nevidíme jenom propast mezi prací a kapitálem, mezi dělníkem a pánem, my vidíme nemensší propast mezi prací a dělníkem, poněvadž i dělník byl ovládán sobectvím a snaha jeho nesla se po klidném životě bez těžké práce. Jen tak si můžeme vysvětliti, že dělník opouštěl svoji rodnou hroudu, na níž v potu tváře dobýval si chléb, a plnil svými těly továrny, kde u stroje a mechanismu viděl život daleko lepší, život bez zodpovědnosti a těžké práce, kde nebylo mu třeba čekati celý rok na úrodu, nebo v maloživnosti starati se o potřeby denního života, nýbrž kde mzdou zaručen mu byl život tak pravidelný, jako chod jeho stroje. Proletářem stal se dělník většinou dobrovolně, z vlastní své vůle.

Abý tudíž třídní boj vybojován byl vítězstvím proletariátu, musí bezpodmínečně dojiti prvé ku změně jeho názorů, a revoluci socialistickou musí předcházeti revo-

luce duševní. V tom směru měli pravdu socialističtí reformátoři — utopisté, že odvolávali se na rozum a cit lidstva a nápravu společnosti hledali v jejím mravním obrození, v návratu k zásadám náboženských učitelů, a ne ve fyzické síle hrubého násilí. Za dnešního založení osob všech tříd lidových není nám zárukou spravedlnosti, bude-li v podniku místo jednoho vykořisťovatele — kapitalisty, tucet vykořisťovatelů — dělníků, kteří stejně jako on ovládání jsou sobectvím a snahou jejich bude, aby při pohodlné práci co nejvíce vydělali a sobě i známým svým zajistili lehký život. Ano my máme právo se obávat, že měl-li tento jeden zaměstnavatel bezprostřední zájem na dobré prosperitě svého podniku, poněvadž v tom jedině viděl hmotné zabezpečení své i své rodiny, bude nový aparát správní jednati mnohdy bezohledně na budoucí vývoj, poněvadž celý závod nemá proň jiného významu, než aby pro tuto chvíli poskytl mu co největší zisk.

Zdůrazňujeme tedy znovu: Starý řád společenský nebyl zdravý a jeho dnešní rozvrat je přirozeným následkem jeho nedokonalosti. Ale třídní boj není schopným, aby na troskách tohoto starého světa vybudoval svět nový, dokonale, poněvadž lepší život proletariátu není odvislým od toho, kolik lidí spravovati bude naše zevní věci, nýbrž jaká bude mravní jakost lidstva. A jen proto působí bolševism, který je vyvrcholením třídního boje, tolik bídy a zla, že slučuje v sobě osoby nízkých mravních kvalit, že podstatou jeho snah není zvýšení duševní úrovně lidstva, nýbrž prostý hmotný prospěch osob v boji účastněných. O politickém zákulisí bolševismu zatím nemluvíme.

Třídní boj Marxův odpovídá darwinistickému boji o život. Jenže Darwin šel dále a správně chápal, že nejen silný, ale i nejdokonalejší tu vítězí a zachovává druh,

nebo tvoří druhy jiné. Dokonalost není však nikdy jednostranou, za to třídní boj jest vždy jednostranný. Jeho stoupenci připouštějí, že všichni lidé jsou zlí, poněvadž sobečtí, ale právo k tomu má jen třída pracující, kdežto druhá má být dobrá a nesobecká. Třídní boj zahrhuje vyluku, jako násilí, ale dovoluje stávkou, jako sebeobranu. A tak chceme-li být upřímnými vidíme, že je dalek Kristova názoru: »Cožkoliv nechcete, aby vám lidé činili, nečinite vy jim«.

Došlo-li však k třídnímu boji pro nezdravé uspořádání lidské společnosti, musí nyní z boje toho vyjítí společnost lidská všestranně obrozená. Je dobré svěřiti velké podniky státní správě a postaviti malé i velké podniky pod dozor třídy pracující. Je dobré připoutati dělníka k závodu určitým podílem na zisku a je dobré hlavně, přidržeti k práci tělesné nebo duševní každého, kdo chce být živ. Je konečně dobré i to, že půda vrácena bude lidu a užitek z ní rozdělen těm, kteří ji obdělávají. Ale to všechno nestačí, aby stalo se hodným krve prolité pod heslem třídního boje. Je potřeba, aby naši lidé obrodili se vnitřně, aby potlačili v sobě sobectví, aby v úřadech, které spravovati budou socialistickou společnost a ostatní podniky, nebyli prospěcháři a pohodlní byrokraté, třeba vyšli z řad dělnických, aby v správních radách a delegacích závodů nezasedali lidé zistní, jimž by úřad jejich byl dojnou krávou. To dokázati je věcí daleko nesnadnější, než rozpoutati vášnivý třídní boj. Lidé jsou vždy ochotni k znásilnění jiných, fysicky slabších, ale nesnadno ovládají v sobě pudy sobecké. A tu je na místě spořádati poměr svůj k Věčnosti; zdravý třídní boj je vlastně vývoj v božskou dokonalost, která bližnímu zle nečiní.

Pojem socialismu je přec jen trochu jiný, než jak mu rozumí Šmeral a s ním ona část socialistů, která slepě

vyznává revoluční theorie Marxovy, z nichž theorie o třídním boji se líbí nejvíce, poněvadž podněcuje demagogicky nejnižší pudy v člověku. Francouzská akademie, tedy ústav nad jiné povoláný, nazývá socialismus politickou doktrínou, směřující za sociálními reformami. Sociální, čili společenskou reformu potřebují však všechny třídy lidu a poněvadž tedy jde o reformu celé společnosti, nesmí tu žádná třída osobovati si jakékoliv výhody, ani výhody násilí. Stejně není praktickým chtítí reforem těchto dojiti bojem; dnes není doba, v níž by se dal někdo znásilňovati a každý terror vyvolává nevyhnutelně odboj protichůdný. Dnes lze impovnovati jediné vážnou prací a odzbrojovati důstojným chováním. Proto i zde platí, že všecken pokrok se na cestě rozumové a bez násilí nejlépe děje. »Kdykoliv jsme zvítězili, bylo to vždy spíše převahou ducha, než mocí fysickou«. Dělník uvědomělý, znalý své ceny a hodnoty své práce, dojde za ní patřičné odměny, za to lenoch bude příživníkem i ve státě socialistickém.

Zkušenost posledních let mohla nás naučiti, jak snadno lze vyvolati urputný boj, ale jak těžko sjednotí se i přátelé na podmínkách mírových. A to mělo by nás jednou přivésti k tomu, abychom k sociálním reformám špli ne cestou třídního boje, nýbrž třídním vyrovnáním, kde základem podmínky životní byla by poctivá práce všech pro dobro všech, kde každý by nalezl radost ze života a bratrsky uznával rovnost práv i povinností stejně pro všechny lidi. Ale to předpokládá rozhodnou změnu našeho života, zanechání hrubých požitků a zbytečných potřeb, za to ale zvykání si na čisté požitky rázu duševního, čili — aby sobectví vymizelo nejen z třídy »pánů«, ale i z třídy »proletářů«.

Č. H. 24. IV. 1919.

Církev a proletariát.

Rozumíme-li proletariátem onu zápasící třídu lidu, dobývající si denní chléb prací rukou svých v krámech, dílnách, továrnách a skladištích, a tísnící se v nevlídných anebo aspoň málo pohodlných příbytcích, kam zřídka vnikne paprsek jasu, pak musíme říci, že tento proletariát a církev měli dosud k sobě dalekou cestu a žádná strana nebyla při tom ochotna, vyjítí si vstříc a podati si přátelsky ruce. Jednotliví členové z řad proletariátu cítili snad potřebu opřítí svůj život o církevní formy, jiní snad z pohodlnosti zůstávali členy církvi, ale v celku vzato velká většina nepovažovala za povinnost žítí nábožensky, byla lhostejna oproti církevním zvyklostem a o věci duchovní se nestarala. Na druhé straně církev neprojevovala nad těmito svými ovečkami lítost a až na všeobecné odsuzování »socialistické nevěry« nevěnovala jim více pozornosti.

Hledáme-li příčinu tohoto stavu, seznáme, že odpor dělnictva vůči církvi tkví v přesvědčení, že dělník z církve nemá žádný prospěch, že naopak církevní požadavky omezují volnost jeho jednání a s hlediska finančního jsou proto drahým luxusem. Peníze církvi dané jsou považovány za ztracené a církevní zřízcenci by zemřeli hlady, kdyby stát všeobecným daňovým rozpočtem na ně nepamatoval. A poněvadž tíhu berního šroubu opět jen dělník nejvíce pocítoval, bylo snahou všech socialistických

reformátorů, aby státní pokladna byla této položky zbavena. To také je hlavním důvodem, že se dnes kruhy klérkální tak houževnatě bránějí odluce církve a státu; cítí dobře, že v nových poměrech nebude o ně tak pěkně postaráno.

Toto hmotné zabezpečení církve státem bylo i příčinou, že si církev řad proletariátu nevšímala. Jí stačilo, měla-li je zapsány jako své členy a mohla-li určitým číslem odvodniti svoji oprávněnost. Jinak starala se jen o ty, z nichž kynul jí zvláštní hmotný zisk a rozmnožoval tak její soukromý majetek. — V kapitálu viděla i církev své jediné bezpečí a byla proto proletariátu hlavním nepřitelem.

Vzrůstající odpor proletariátu k církvi lze nazvati pokrokem, netečnost církve úpadkem. Pokrokem proto, že od dob duševní i tělesné poroby až k uvědomění si své důstojnosti a práv bylo dělnictvu prodělati několik stupňů vývoje, úpadek církve tkví pak v tom, že ztratila s očí — (ač-li jej tam vůbec kdy měla) — ideál Kristova království, jež značí bratrství, rovnost, obětavost a spravedlnost. Železným důsledkem obou těchto směrů musí býti úplné odpadnutí osvěceného proletariátu od církve a mocný církevní převrat k základům Kristova učení.

Pod jménem »církev« máme rozuměti křesťanské smýšlení a křesťanské jednání, jež se nachází pod vlivem ducha Kristova. Prvotní církev byla ryze náboženská, teprve sestátněním stala se politickou a pak zase, zánikem státu papežského, dala v popředí své snahy hospodářské. Za dnešních poměrů nelze ovšem vytvořiti na zemi společnost pravých, dokonalých křesťanů, an by jeden jediný úskočný člověk ze společnosti této učinil sbor otroků, kteří dle svého názoru by se mu bez odporu vydali. Ale církev může a má býti svědectvím o synovství Božím, o duchovním

přirozenosti člověka, a žádati, aby celý jeho život společenský založen byl na této pravdě. Všechno zlo světa, jímž je stížen hlavně proletariát a které ho nyní nutí, aby se vymstil na svých utiskovatelích, leží v tom, že hleděli jsme na člověka jako na tvora živočišného, jehož účelem je uspokojiti tělesné smysle, nabytí hmotného zisku a upravit si pohodlný život. Politické a odborové organizace nemohly však vyhověti touze duševní ani tak, jako spokojiti mohly požadavky těla.

Tento mylný názor je jen etapou v celkovém vývoji lidstva. Byl zrozen francouzskou revolucí a již tehdy prošel křtem krví. Revoluce změnila sice vládu, ale staré obyčeje a zlořády vrátily se brzy ve společnost s novými osobami a my dnes nemůžeme říci, že by byl dělník spokojenějším než byl před revolucí. — Také v dnešních převratech jde nám o zlepšení společenského pořádku a utvoření lepší budoucnosti; ale dojdeme smutného zklamání, založíme-li své blaho na věcech tohoto světa. Pravdu tuto chápali již první průkopníci moderního socialismu; zlepšení poměrů nezpůsobí změna vnější formy, není-li s ní spojena i změna nás samých.

Jedině na tomto poli lze smířiti proletariát s církví. Nejde-li dnešní dělník si do kostela pro poučení, může duchovní přijít s poučením k němu, do jeho tmavého příbytku, do ulic přeplněných bídou, ale ne v povýšené pose mravokárce, nýbrž s opravdovým zájmem o jeho blaho, o blaho jeho rodiny a to opět nejenom blaho duševní, ale i blaho pozemské. Aby pak dělník věřil v jeho upřímnost, musí jeho církev prokázati, že sestoupila na lidový stupeň, zhostila se nahromaděného bohatství ve prospěch lidu a je dále ochotna urovnávati jeho cestu životní i oproti nespravedlivostem mocných tohoto světa. A konajíc takto ve svém obnoveném životě své poslání

křesťanské, učiní lidstvo způsobilejším k poznání své duchovní přirozenosti a urychlí tak jeho vývoj v pravé bratrství národů a sociální vyrovnání.

Leč naskytá se nám otázka, je-li toho schopna některá z dnešních církví?

Katolicism sám o sobě je založen na moci a násilí, stmelěn autoritou papežství a vylučuje proto předem jakékoliv porozumění potřebám proletariátu. Jedině jeho neuvědomělým vrstvám může hověti svoji romantičností a okázalostí, čímž poskytuje jim poměrně levný požitek duševní. — Jakmile ale se s očí ztratí kouzlo formality, zaniká i její význam, poněvadž není v ní obsahu, jemuž by prostý lid mohl rozuměti a filosofického výkladu není schopen.

Náboženství, jež uvádí tak člověka v odpor k sobě samému, jež dává mu dva vládce, dva zákonodárce a ukládá morálku sobě si odporující, je pro lid bezcenné. Konečně i proto, že uvádí lid v omyl, činí jej pověřivým a božské pravdy zastírá obřadnostmi, není dobrým prostředkem výchovným a nelze mu vstoupiti na cestu zdravého vývoje k dokonalosti, která, třeba by nebylo lze zde na zemi jí dosáhnouti, má přec býti cílem všeho našeho jednání. — Formální překážky, jež jsou hradbou mezi církví katolickou a proletariátem, padnou samy sebou, jakmile provedena bude odluka a znárodněno církevní jmění; uvedené však překážky mravní jsou jasným důkazem, že není dáno církvi katolické, aby v četných životních otázkách proletariátu mohla zaujati roli prostředníka, jak by jí dle příkazu Kristova patřila. Veliké usmíření diti se může jen v duchu a v pravdě, ne však na základě živočišné přirozenosti a církev, má-li tu konati svůj úkol, musí dříve toho ducha a pravdu v sobě míti.

Zbývá nám proto jedině úsilí reformační, jak bylo u nás zaniceno Husem a vyvrcholilo v Jednotě Bratří. Zde byla dokonalá harmonie a proletariátu nebylo obtíž, hlásiti se otevřeně k náboženskému názoru. Ovšem dnes jsou poměry jiné, a my proto i jinak nahlížíme na věci náboženské. Má-li však býti proletariát získán pro nový názor duchovní, má-li uznati svojí duchovní přirozenost i při značných požadavcích svých smyslů, musí býti veden církví lidovou, demokraticky řízenou, jež by mu dávala prosté, srozumitelné články náboženské, přesné, bez výkladů filosofického objasňování, sjednocovala jej v jednu rodinu s proletariátem celého světa, učila snášenlivosti občanské, měla porozumění pro jeho boly a nemoce, a těm, pro něž musí pracovati, mluvila nejenom o právech, ale i o povinnostech. Tak došla by církev svého určení a proletariátu bylo by poslouženo; tehdy se ukáže, že nábožensství pravé a čisté má svůj význam i pro živel tak revoluční, jako je dnešní hlas ulice. —

Přerod církve z hmotařství, v němž až dosud vězela, k názoru duchovnímu, který by objektivně chápal touhu proletariátu po spokojeném životě a byl mu k němu nápomocen, musí si lid vynutit sám. Jako v prvních dobách husitských kácel se před hlasem božích bojovníků starý církevní útvar a na jeho troskách vyrůstal nový řád společenský, tak i dnes hlas ulice, hlas lidu porazití musí silné zdi Jericha a dát průchod zákonu Božimu, jak je zapsán v svědomí lidstva a v řádu přírodním. Ve světě není již místa pro autority, Kristus nezná panujících a utlačovaných. Všichni jsou si bratřími, všichni stejným zákonům, stejným právům a povinnostem podřízeni. Proletariát může proto přikloniti se pouze k takovému útvaru, který hlásí se opravdově k těmto sociálním zásadám Kristovým, jemuž jde o dobro všech lidí, který se nedá kou-

piti hmotnými výhodami a jehož representanti netvoří nad ostatním lidem povýšenou třídu společenskou.

Církev a proletariát byly až dosud dvě protivy, z nichž každá šla svojí cestou a žádná nenalezla trvalého prospěchu. Církev sloužila vládám a kapitálu, domnívající se, že meč a zlato zabezpečí ji budoucnost. Proletariát pak viděl toto pomýlení církve a ohradil se proti ní třídním bojem, zapomínaje na duchovní založení své přirozenosti. Církev bude nyní zklamána a omyl svůj trpce bude želeť. Proletariát prochází však novým křtem krve a bolu, který je tím trapnější, že nepřinese očekávaného výsledku. Jedině v pochopení významu křesťanské morálky lze dojíti spásy, jen sblížením obrozené církve s probudilým proletariátem přijde na svět mír. Znovuzrozené massy lidu nebude již lze ovládati ani kapitálem, ani chytráky, ale musí to býti znovuzrození založené ne na mystice církevního učení, nýbrž na správně chápaných přirozených řádech společenských, jež by představeny byly moderní, lidovou církví křesťanskou.

Č. H. 19. XII. 1918.

Otázka církevní.

Nová republika československá stojí před vážným problémem poměru církve k státu a ostatní společnosti. Socialistické strany žádají správně radikální odluku církve od státu a konfiskaci církevního jmění, živly opatrně bojí se však hnouti touto otázkou, aby snad nebyly pohoršeny kruhy klerikální a nezpůsobily pak mladému útvaru státnímu vážné obtíže. A kdo zná mstivost našich klerikálů a jejich mělké založení národnostní, dá těmto opatrným hlasům za pravdu. Je ale otázkou, má-li se z obavy před možnými potížemi upustiti od řešení tohoto problému, či má-li jeho urovnání býti ponecháno náhodě dané budoucností. Jedná se zde o otázku eminentně důležitou, jež má pro každého jednotlivce význam neméně takový, jako daný útvar státní anebo jde o věc zcela podřadnou, jež může sice býti kritisována a reformována, ale která může konečně zůstatí tak, jak jest? To si nutno zodpověděti.

Od Bílé Hory šlo panující církvi římsko-katolické o to, aby si náš lid přizpůsobila svým potřebám. Kristus hlásal své učení, aby lidé o něm přemýšleli, oblíbili si ho, učinili je částí svého života a tak omezili v sobě nízké pudy, které jsou příčinou všeho zla a nepokojů lidského života. Tím se stal Kristus naším spasitelem. To není církevní pojem, to je výraz pro skutečnou věc. Jako průkopníci socialismu stali se spasiteli lidu pracujícího ve věcech

hmotných, stal se Kristus naším spasitelem ve věcech duševních, poněvadž náš myšlenkový svět postavil na zcela jiné základy, než bylo dříve. Morálka židovská, římská a řecká, nemohly již stačiti v proudu nového vývoje. Nezapadá nás ale, abychom socialistické theorie učili předmětem nějakých ceremonií a socialistické reformátory, byť byli i mučedníky své idee, předmětem božské úcty. Cítíme všichni, že to vše je pro praktický život a ne tiché snění, a činíme to součástí svého životního názoru a dobových požadavků. Církev ale učinila Krista, a jeho učení předmětem obřadů a uctívání a tím docela zakryla jeho praktický význam. Podstatu křesťanského života přenesla v život posmrtný, pěkně ho rozdělila na tři stupně a ideálem dle ní je naprosté odloučení se od světa, život klášterní. Dle toho je nejkrásnější doba církve dobou rozkvětu klášterů a vzrůstu církevního jmění od světa odloučeného. Pojem »církev« je tudíž něco zvláštního, lepšího, svatého, odděleného, a ne »obec věřících«, sobě rovných, jak bylo původně určeno a jak první sbory křesťanské »církvi« rozuměli. Církev je sbor kardinálů a kněží s papežem v čele, zastupující Krista na zemi, udržující s ním na nebi spojení a proto jediným prostředníkem mezi Bohem-Kristem a lidmi, společnost posvěcená, od světa odlišná, již nutno vzdávati zvláštní úctu a pro níž platí i jiné zákony. Církev katolická představuje svět ve světě a vyhrazuje si pro sebe právo úplné volnosti jednání, ano jako přední suverén staví se i nad státy jako Bohem daný vládce nad vládami.

Aby tuto odlišnost lid lépe chápal a nikdy na ni nezapomněl, tomu slouží všechna ta důmyslně sestavená a filosoficky chytře odůvodněná uniformita, formalita, svátky, obřady a církevní úkony. Všecko liší se tak výrazně od všedního života, všecko má ráz povznesený, po-

svátný, duchovní. Jenom jednu vadu to má: není to právě nic duchovního a nemá to vlivu na lidský život. Ale to náš lid rozsuzovat neumí, poněvadž se od Bílé Hory učil viděti náboženství pouze v tom, co vjímati může zrakem a sluchem, ne však v tom, co působiti má na jeho mysl a srdce. Kristovo učení je mu zakryto pláštěm církevních zvyklostí a církev svojí existencí mu nedovoluje, aby o něm přemýšlel, aby se v ně vžil, asi jako přemýšlí a vžívá se v theorie socialistické, politické a národohospodářské, jedny podřizuje druhým a dle nich upravuje své životní touhy, řídí své plány, dělá zákony a státy, aby tak vésti mohl na zemi šťastný život. Snad na okamžik se nadechne církevním obřadem, ale jeho ukončením ztratí i jeho kouzlo.

A nyní si ujasněme, kam jsme se dostali touto církevní praxí a kam bychom byli přišli, kdyby místo církve vládl v nás duch Kristův. Zda by byla možná ona obrovská mravní bída, bylo-li by možné ono zlodějství a útisk mocných tohoto světa, ona z něho plynoucí zlotřilost vrstev spodních, všecka ta zášť, nenávisť, vraždy, války, pohlavní mor, krádeže, národnostní třenice, monarchistické rejdy, a hlavně ono hrozné napětí mezi prací a kapitálem, mezi porobou a sobectvím, jež hrozí zničití nás revolucí. Řekněme si jen poctivě, jaký význam měly všechny ty církevní oběti, mše, modlitby, svěcení, svatí a svěťice, poutě a zázraky, ostatky svatých, papežské žehnání, procesie a vystavování monstrancí, náboženské vzdechy a zoufalé plazení se po kolenou, líbání kříže atd., atd. — když ani na okamžik nedovedly zabránití rozpoutání války, nemohly ji zkrátití ani učinití lidštější, ano když neměly ani v moci, aby vedena byla předpisy práva mezinárodního? Řekněme si dále poctivě, jaký mravní význam měla církev, když lidé nejcirkevnější a pobožní v jejím duchu byli

lichváři, zadržovali lidu chléb, brali nám poslední šat s těla pro trochu shnilých brambor, bez milosti dívali se, jak děti naše umíraly nám hlady v náručí... Kde byla moc církve, kde její hromy a blesky, jichž měla vždy dosti na kacíře, kde její prokletí a zažehnání? A řekněme si konečně poctivě, jakou cenu má církev, která ochotně žehnala krvavým zbraním, byla přítomna popravám a jejíž páni kuráti pomáhali živiti ve vojsku bojovného ducha, místo aby se vši mocí opřeli hromadnému vraždění, třeba za cenu vlastního života? Můžeme dnes poslouchati na kazatelně toho, který posílal bratry naše v boj a můžeme přijímati tělo Páně z ruky, na níž lpí krev spoluviny? Kristus volal k lásce, hlásal mírnost a bratrství, obětoval život svůj za své idee — a jeho stoupenci a moderní apoštolé z bázně o vlastní život tyto jeho idee zapřeli.

Taková je válečná bilance církvi. A že církve jsou si její ubohosti vědomy, toho nejlepší důkaz jejich smělý křik a hájení církevních zájmů. Jestli však křičí klerikální žurnalista, horují-li klerikální vůdcové na schůzích a kazatelkách, to ještě neznamena, že mají za sebou lid, neboť nelze věřiti, že by ještě dnes, po tolikém utrpení, byl náš lid tak otupělý a zabeďněný, aby neprohlédl církevní hru a neviděl všechnu tu šalbu a klam, v němž až dosud byl církvi držán. Že budou klásti odpor lidé, kteří právě tímto klamem a šalbou měli dobré živobyť, je pochopitelným. Ale jako byl marným odpor římských, řeckých a židovských kněží, chrámových kramářů a nevěstek proti křesťanství, marným bude i dnešní protest církevních sluhů vůči rostoucímu žvlu proticírkevnímu. Na ráz padne všecko, jakmile podrazíme tomu sloupy hmotné, jako domek s karet svalí se celá ta budova církevní, prohmilá od

základů až po hřeben střechy. Co reformátoři naši započali a surovou protireformací bylo přerušeno, dokončí dnešní vlna demokratická.

Poznání nicotnosti dosavadních církví musí nás však vésti k náboženství, an jen tak máme záruku, že reforma provedena bude dokonale. Je potřeba uznati a viděti, že čisté náboženství Kristovo má dosud nesporný význam pro náš život společenský, že jen na základě učení Kristova lze vytvořiti pravou demokracii a žiti opravdu socialisticky. Jedině duch Kristův může dáti zdravé zákony naší mladé republice, jako právě tento duch Kristův přeje pokojný vývoj republikám švýcarské a severoamerické. A tak není bez významu otázka církevní a musí býti řešena bez ohledu na přání církve panující, která jsou jiná, než přání lidu. Církev předpokládá poslušnost bez rozsuzování, slepé věření církevnímu učení a nucené plnění církevních předpisů. Naproti tomu moderní duch žádá svobodu, rovnost, bratrství a to vše mu církev nedává a dáti nemůže. Boj autority s demokracií bude nyní dobojován a marně by se tomu bránili hlasové opatrní. O církevní otázce rozhodne lid a živlové rozvážní neměli by se proto stavěti k ní odmítavě. — Husité bojovali proti papežství a byli původci jeho první porážky, jež navždy ochromila jeho autoritu, ale nejkrásnějším ovocem husitství byla mírná Jednota Bratrská a jejím duchovním otcem Chelčický, který usprostřed husitských válek volal k míru a nechtěl míti s nimi nic společného. Mohutné revoluce socialistické byly prováděny řadami utlačovaného proletariátu, ale nové řády společenské byly z nich tvořeny osobnostmi, které nevyšly přímo z řad utlačovaných. Silou své vůle a převahou fysickou dovedou massy lidu poraziti nevhodný systém vládní, ale nový způsob spoluzití musí

býti vytvořen duchy, kteří přes chaos přítomnosti vidí jasně i potřeby budoucnosti a tak dají lidu nové theorie.

Řešení naší otázky církevní nemusí tudíž býti spojeno s potížemi, bude-li vedle boření starých zlořádů budován současně řád nový, postavíme-li nad padajícími církevními formami nové, duchovní křesťanství, založené na starých zásadách volnosti, rovnosti a bratrství a umožníme-li slušnou, lidskou existenci těm duchovním, kteří svobodni od vlivu Říma, chtějí býti řádnými rádci a příteli všemu lidu. Náboženství stane se osobní věcí každého jednotlivce a každý svým způsobem může si je vykonávat zcela ve smyslu křesťanství, jež činí všechny lidi syny božími, knězi Hospodinovými, a nezná prostředníků mezi lidmi a Bohem. Takto nábožensky volní jednotlivci mohou se dle své individuality shromažďovat v sbory, které si budou zcela rovny na základě Kristova učení, jemuž všichni lidé a národové stejnými byli bratřími. Tak nastane bratrství v národě, poněvadž nebude jeden druhého kaceřovati a jeden nad druhým se vynášeti. Zevně pak budiž tato jednota ověřena a posílena spojením hmotných potřeb a požadavků sborů, jakož i organisováním duchovních učitelů v jednu národní českou církev, jejíž úkolem bylo by ne posilování moci papežské a rozmnožování církevních statků, ale vzdělání lidu našeho v duchu zásad Kristových, práce pro jeho duchovní i hmotné dobro, aby tak těžiště našeho života nebylo v mystickém Neznámu, ale v zdravé a šťastné přítomnosti, jež nám bude i zárukou bezpečného vývoje v budoucnosti.

S. 15. I. 1919.

Sjednocovací snahy církevní a příští česká církev.

Události posledních dnů dokázaly znovu, že svět stojí před novým uspořádáním svých věcí. Je pak znatelným pokrokem, že reforma společnosti nespokojí se změnou vlád, hranic a zákonů hospodářských, nýbrž že jde dále, a žádá vyjasnění třídního poměru sociálního a duševního názoru světového. Co včera bylo ještě utopií, je dnes realizováno jako věc, bez níž zdravá a dobrá budoucnost lidstva je nemožná.

Nás zajímá v prvé řadě zjasnění duševního názoru světového, poněvadž jsme přesvědčeni o mravní převaze duchovní přirozenosti člověka nad jeho přirozeností fyzickou. Všechn pokrok zevní nemá v sobě moci, aby dobrým vlivem působil na běh života všech tříd společenských. Fysická potence prospívá jedincům nebo určitým třídám; ale pro blaho celku je škodlivou právě svojí vyslovenou výlučností. Za to mravní síla vedla jedince všech tříd k poznání družnosti a opírajíc se o jednotné zákony přírodní, vyrovnávala jejich život a sbližovala zneprátelené protivy.

Je-li fysická síla materialistickou, je mravní síla náboženskou. Pojem náboženský splýval až dosud s pojmem církevním, a my jsme již seznali, jaký byl význam a jaký

je dnešní stav těchto církví. Žijeme ve světodějně hodině, kdy sestárlá vyznání náboženská ve svých základech slábnou, poněvadž ztrnula ve svých dogmatech a nebyla více mravní silou. Ale my vidíme dále, že ani materialistická a rozumová moc fysická nemůže být ideálem dobrého života. A tak obě tyto síly, až dosud nepřátelské a porušující jak jednotlivě, tak i ve vzájemném poměru míru a klidu světa, musejí se vyrovnati. Dávno připravované filosofické, politické a sociální obrození rozvíjí se dnes v plné míře a jeho výsledkem bude to, co Kristus nazval královstvím božím a socialističtí utopisté státem budoucnosti. Kristus ovšem věřil, že k výsledku tomu dojdou lidé dobrovolně vlivem jeho učení, ale církvím, které učení toto měly vykládati, zdál se postup tento pomalým a proto násilím chtěly k němu lid přinutiti. Také socialističtí utopisté chtěli výchovou uskutečniti své ideály, ale jejich následovníci s použitím moci fysické sjednotiti chtějí příslušníky jedné kasty, která by pak násilím ovládla kasty druhou a sobě připravila ráj na zemi. To je utopie dneška, jež bude krvavější utopie staré církve.

Zduchovnití dnešní život lidstva je proto mravním příkazem přítomné doby. Naučiti dnešního člověka, materialisticky založeného a hotového vždy k bránění osobního zisku, při tom ale hrozícího se všech důsledků materialistického založení svého souseda, aby myslil a jednal v pohledu na celý svět, nahraditi jeho sobectví altruismem (láskou k bližnímu), je věcí významnější, než dáti mu nejdokonalejší formu státní, nebo nejlepší zákony sociální.

Bylo povinností církví křesťanských, aby učily tomuto altruismu: Jeden za všechny, všichni za jednoho! A je to jejich povinností i dnes. Jedná-li se nám o reformu církevní, pak účelem této reformy nesmí být snad úprava zevního rázu církve nebo vnitřní úprava jejího učení,

nýbrž schopnost církve, aby výchovou svojí spěla k onomu všeobecnému obrození lidstva, k sbratření a uklidnění. To je ono ovoce ducha božího, které je zkušebním kamenem pravosti církve.

Že církve sešly s této cesty, o níž učili reformátoři všech dob a zakladatelé všech nauk náboženských, je příčinou, že klesl význam náboženství vůbec a církvi zvláště, že dnes jeví se oproti náboženství lhostejnost a vůči církvim odpor, třeba tento odpor vlivem zvyku a pohodlnosti neprojevuje dosud lid všeobecně. Je ale jen otázkou zítřka, jaké tu bude účtování.

Náboženský život středověku vedl k vytvoření různých církví. Materialistické založení dneška vede lid od těchto církví a tu je jen přirozeno, že církve ohledávají své řády a učení, a přizpůsobují se dnešní době. Nemálo přispívá k tomu i rostoucí vzdělání a uvědomělost občanská, kdy znám je jednotný pramen všech soustav náboženských a kdy stykem mezinárodním ulamují se hroty různosti. Obě tedy, jak toto vzdělání, tak i obava před úplnou ztrátou vlivu, vedou zpět v ona místa, kde se církve rozešly. Před našima očima sjednocují se církve evangelické, v Anglii a Americe dochází k sjednocení směru orthodoxního i liberálního, věřících i pokrokových, církev anglikánská prostředkuje spojení mezi protestantismem a pravoslavím, a konečně i tuhé papežství projevuje souhlas s všekřesťanským kongresem, který jednati má o možnosti federace všech církví. Jednání k tomu zahájena byla již před válkou a s příchodem míru dojde k realizaci toho, co před několika lety bylo utopií několika fantastů. Ve výměně názorů platně působí i stará náboženství asijská, hlavně buddhismus; jím otevírá se nám nový svět náboženský, příbuzný světu křesťanskému, a my v něm

poznáváme jednotný plán Boží. Známost jeho musí pak nutně vésti k snášenlivosti.

Zmnohonásobnělé sobectví vedlo k dnešní válce a je příčinou vši současné bídy. Sesfílený mravní život musí přirozeně býti tomu protikladem. Má-li národ náš býti baštou a hrází proti valícímu se zlu, musí tento mravní život býti v něm zvláště pěstován. Bylo tomu tak již jednou na rozhraní středověku a novověku, má tomu býti i nyní. Dle proroctví L. Tolstého má na sklonku světové vojny, která byla roku 1914 rozpoutána, vzejítí světu roku 1920 ze Slovanstva nový Mesiáš. My víme, že Mesiášem nemusí býti vždy člověk, že jím může býti i idea. — Jednotná Česká církev má býti Mesiášem dnešní doby a jako kdysi husitství vedlo středověké nevolnictví ducha v novověkou svobodu, má Česká církev vésti z dnešního sobeckého materialismu v altruistický stát budoucnosti!

Pěstovati mravní život není však věci snadnou dnes, kdy je mravnost věcí sice žádanou, ale málo známou. Jde tedy v první řadě o učitele mravnosti.

Českému národu se znechutilo církevnictví a hlavně papežství není mu mnoho sympatickým. Ale český národ žije při tom nábožensky a jen tato okolnost je příčinou, že i při svém vysloveném odporu proti církvi katolické nemůže se s ní rozloučiti, třeba místo zásad mravnosti učil se v ní obřadnictví, jemuž buď nerozumí, nebo nevěří. Církev je mu ale formou náboženství a to jej jaksi uspokojuje. Bylo by chybou, kdybychom se dali myšliti ojedinelými přestupy k jiným církvím, anebo hnutím náboženským. Dnešní lid není vychován k samostatnému životu duševnímu a nedovede sám sobě býti mravním zákonem. V ruchu denního boje o chléb nelze mu filosofovati o věcech nadsmyslných a mravní pravdy duševní musí mu podávány býti jako žáku ve škole. Ovšem záleží

na tom, aby pravdy tyto nebyly nestravitelnými poučkami, nýbrž snadno chápatelnou pravdou ze životní zkušenosti.

Učitel moderní české církve musí se svému povolání věnovati s nadšením, ne pro zajištění svého bytí, musí býti člověkem širokého rozhledu, značných vědomostí a míti porozumění pro strasti života. Katolické kněžstvo žádá pro sebe zrušení nadvlády cizí hierarchie, zrušení bezženství, možnost přizpůsobení se ostatním občanům odstraněním límečku a nosením vousu. Kněžstvo myslí tím na sebe, aby se mu snadněji žilo. Je to přirozené, ale učitel mravnosti musí dáti záruku, že prospěch z něho míti budou i jeho žáci. A to bude jen tehdy, až výchova kněží bude stejná s výchovou učitelů, ne jednotlivě církevní, aby kněží nebyli podněcovateli stranické zášti a nevraživosti, nýbrž vůdci k jednotné mravní Pravdě.

Zajistiti si řadu dobrých učitelů mravnosti je sice problémem v dnešní době, ale ne tak těžko řešitelným. Jedná se nám o svobodu církví, o svobodu přesvědčení, o svobodu občanskou, když dosáhli jsme svobody politické. Byly doby, kdy zdálo se i toto býti utopií a my jsme se mohli naučiti, že jako lze žíti bez nadvlády cizí dynastie, právě tak budeme žíti bez nadvlády papeže. Náboženský učitel, podřízený církevnímu zákonu a zodpovědný svému biskupu, má ruce svázané a při nejlepší vůli nesmí vybočiti z daných mu kolejí. Utvořme však církev takovou, aby učiti v ní mohl dle svého osobního přesvědčení, aby směl mluvit tak, jak je v nitru svém ujištěn, a jednati k tomu dle dané potřeby a ne vyššího rozkazu a učiníme jej svobodným. Dnes duchovní všech církví jsou otroky církevních zákonů, poněvadž protivení se jim znamená ztrátu existence. Oprostiti je útvaru, s nímž vlastně mravně již dávno se rozpadli, znamená

učiniti krok k umravnění společenského života. Jmění mrtvé ruky, z něhož zisk plyne dnes do kapes několika církevních hodnostářů anebo do bezedné pokladnice papežské, by stačilo, aby zajistilo kněžstvu příjem aspoň takový, jako jiným učitelům, zbavilo je obav o budoucnost, závislosti na představených a ponižujícího vybírání štůly a jiných církevních poplatků.

Tvrdím, že jediné tato starost o život je příčinou dnešních náboženských a ostatně i jiných stranických půtek. Je to zápas, vedený v zásadách práva pěstního. K tomu pak přistupuje často i osobní ješitnost: Lidé, kteří v obyčejném životě žijí stejně jako jiní lidé, mají stejné slabosti a přednosti, vynášejí ihned svůj názor jako jediné správný a dobrý, jen aby nemuseli přiznati správnost názoru druhému. A víme často, že mezi sobě rovnými sesměšňují i svůj názor vlastní. Tak se vychovává pokrytectví a nenávisť, a tento vliv pozorujeme i v celém společenském životě. Lidé se přou o určité věci, ne že by byli přesvědčeni o jejich pravdě, o tom často z pohodlnosti ani nepřemýšleli, nýbrž prostě proto, že druhý člověk má názor jiný. A tak to, co u církve je podmínkou její existence, založené na určitém svérázu, stává se lidem ostatním zvykem u vzájemném obcování. Nelze se pak diviti, že svět, stranicky církvemi vychovávaný, libuje si ve vyhledávání sporů, které vedou pak až ke krvavým válkám, a že tak těžko lze vytvořiti nyní mír často z malicherných, ješitných příčin, že popud k němu dán byl z té a ne oné strany. Všechny dnešní církve pěstovaly v lidstvu stranictví, tvořily třídy, nabádaly k vzájemnému boji; úkol nové církve musí proto býti naprosto opačný, jednotící, nevyhledávat nadále, co lid rozdvojuje, nýbrž co jej spojuje.

Aby tato nová církev byla úplně svobodnou, musí život v ní určován býti jejími členy, kteří mají na ní zájem. A tu zase je přední podmínkou, aby k církvi patřil jen ten, kdo chce v ní žítí nábožensky. Je nemravným, jsou-li v církvi lidé, kteří nevěří v její zásady, je nesprávným, jsou-li v církvi děti, které nemohou zásady ony chápat a rozsuzovat a je konečně protizákonným, podporuje-li stát církev z daní, do nichž přispívají lidé, kteří církve nepotřebují. Zde se poutá zákonem, co má býti plně svobodno. Druhá podmínka vyplývá ze svobody duchovních učitelů: žádný papež a žádný biskup nemá práva určovati život v církvi. První církve křesťanské tvořily jednotlivé sbory, z nichž každý skoro měl jiný názor, dle toho, v jakém prostředí vznikl a kdo byl jeho učitelem, ale každý tento sbor byl úplně samostatný. Nová česká církev musí mítí samé samostatné sbory. Každý občan, který dovršil 14. rok, chce-li, ať se přihlásí k jakémukoliv směru náboženskému, ať se seskupí s druhy stejně smýšlejícími ve sbor, který by se shromažďoval v určité budově, měl svůj vlastní výbor, zvolil si učitele dle svého názoru; a tyto sbory dle počtu členů ať na základě přímého a tajného hlasovacího práva zvolí si určitý počet delegátů na každoroční církevní sněm, který je nejvyšší hlavou církve. Tento sněm zvolí ze svého středu užší výbor, Radu, jež by byla výkonným orgánem sněmu, vedla dozor nad výchovou učitelů, doporučovala je sborům, nehodné navrhovala sněmu k propuštění, spravovala jmění církvi, jež by bylo společné všem církvím, vybírala od příslušníků církvi daň a řídila větší podniky církevní, hlavně podniky sociální péče. Zde by hlavně žena mohla své schopnosti uplatnit a na poli humanity prokazovala by nejen církve své pravé poslání, ale našla by i vděčné zaměstnání pro součinnost

všech členů. Jestli až dosud spokojily se církve povýšeným stanoviskem učitele a lid trpně poslouchal, třeba bez patrného zájmu, našla by se zde cesta k srdcím těch, kteří zklamáni světem a ponořeni v svoji bídu, jsou nešťěstím sobě i celé společnosti.

Odluka státu a církve povede k vyloučení náboženství ze škol. Byl-li však klerikalism školní jednou krajností, byla by nenáboženská škola krajností druhou a to horší. Také o náboženství mají mítí děti všeobecný pojem. Vyučovat je náboženským dějinám celého světa, srovnávati význam všech náboženství na život národů, seznamovati je s naukami náboženských reformátorů a ušlechťovati je ethickými jejich pravdami bude ovšem jinak působiti na mysl dětskou, než pohádkové legendy a články katechismu, jimž měly se učiti z trestu nazpaměť.

V životě českého národa lze sledovati trvalé úsilí po lepší životě náboženském. Doby vystupňovaného zájmu o svobodné náboženství jsou i dobou svobody národa, jednotlivci opravdu duchovně založení jsou nejlepšími občany demokratického státu. Naproti tomu lidé nespolehliví byli vždy loutkami panovačného ducha církvi a lidmi nebezpečnými byli takoví, v nichž uhasl mravní zákon. Přední průkopníci našeho národa byli lidé náboženští; a mezi posledními byl to Havlíček, který usiloval o reformu církevní na základě veliké tolerance. Jeho zásady mohou dnes aspoň pro začátek býti vzorem pro stav přechodný ze starého církevnictví v pravou náboženskou svobodu. Dnes neposlouží lidstvu, bude-li v něm posílen kterýkoliv jednotný názor a je také nemožným, získati svět pro jednu formu. Horovati o českou národní církve katolickou, která by měla svého patriarchu, jejíž kněží by se ženili, nenosili kolárek a nosili za to vousy, která by ale zůstala v starém duševním otroctví a živila zde

nadále středověké názory, je činem nejenom nečeským, ale i pro pokrok národa škodlivým. Na tom přec málo záleží, má-li kněz vous nebo nemá, je-li mše česká nebo latinská, je-li arcibiskupem Čech nebo Němec, když oba konají jen vůli papeže. Na tom však záleží, učí-li se lid nábožensky myslet a jsou-li mu vůdci lidé opravdoví, široce vzdělaní, aby vedli ho k snášenlivosti.

Zdravou reformu církevní nelze proto čekat od kněží nebo úřadů církevních, nemá-li sám lid o ni zájmu. A tu právě je obava, že lidu jen povrchně informovanému bude církvi upravena reforma, která pro jeho život nebude vlastně znamenati nic, která ho ale ukolébá u vědomí spokojenosti, že má už svoji novou reformaci a nepotřebuje proto reformy jiné. Taková národní církev po způsobu bulharském byla by sice pohodlná kněžím, papeži by také neuškodila, ale lid sám neměl by z ní nic než vědomí, že farská kuchařka stala se paní farářovou a na stolecích arcibiskupských že tisícové příjmy bere Čech. Snad by i přídavkem dostal z Říma prohlášení Husa blahoslaveným a tím by byl s papežem vyrovnán! A vedle takto znárodněného klerikalismu, který by ovšem papežem svým dále sloužil mocným tohoto světa, byly by zde hloučky evangeliků, bezvěrců a jiných a mezi nimi trval by dále kulturní boj bez konce, rozděloval by dále rodiny, obce a národ a činil nás zralými pro nové Lipany a Bílou Horu. Odstraniti otázku církevní nelze dnes jinak, než zdůrazněním největší snášenlivosti na základě jednotného významu všech náboženství, oceňováním duševní přirozenosti člověka a jejího mravního vzdělávání učiteli třeba různých filosofických názorů, ale svobodných uprostřed samostatných sborů, finančně neovdvislých od papeže i státu a sjednocených ku prospěchu všech trpících.

N. L. červenec 1919.

Republika a církev.

Jakmile urovnány budou naléhavé záležitosti politické a hospodářské, musí republika československá neprodleně přikročiti k řešení otázky církevní, neboť je nemyslitelné, že by v novém útvaru státním trvati mohl starý poměr církve ku státu. Bude pak důkazem naší kulturní vyspělosti, jakým způsobem si tento poměr urovnáme, aby tradice našeho národa uspokojil a odpovídal při tom moderním směrům.

Od dob protireformace je národ československý z obrovské části římsko-katolický. Před dobou husitskou byl sice také ovládán Římem, ale toto katolictví předreformační bylo tak promíšeno staroslovanským pohanstvím a sympatickým cyrilomethodějstvím, že o katolicismu, jako tehdejším lidovém náboženství nelze vůbec mluvit. Čistým byl katolicism pouze v kruzích šlechty, zde ale byl opět mravně porušen, že šlechta sama toužila po jeho nápravě.

Dnešní katolicism je tedy plodem protireformace a také dogmaticky ustálen byl pozdějšími církevními sněmy. Že pak právě u nás byl lidu násilím vnucen, následkem toho trvalý odpor proti němu a vzrůst evangelictví, jakmile svoboda náboženská jen trochu to dovolila. Ovšem nelze popřít, že široké vrstvy lidu kulturně nevyspělého sprátelily se s ním tak, že představuje jim celý názor ži-

votní a dává jediné duchovní potravu. Ale rozhodně není to jeho podstata, co se lidu líbí, nýbrž onen náboženský, duchovní mythus, který vše nejasně podává a jistě i ona pestrost obřadů, parády církevní, jež se širokým vrstvám lidovým zamlouvá. V celku však nutno si ujasnit, že celá tato záliba pro ritus římsko-katolický nevychází z vnitřního přesvědčení a duševní potřeby, nýbrž z pohnutek naprosto zevních, sobeckých a hlavně pak z vlivu státních zákonů starého Rakouska, jimiž byli lidé do církve římské přímo vhnáni — volný projev osobního přesvědčení všelijak jim znemožňován. Pohodlně žilo se jediné v katolicismu.

Tyto okolnosti byly příčinou, že dnes mezi 13 miliony obyvatel československé republiky čítati budeme na 11½ milionů římských katolíků vedle ¼ mil. evangelíků. Otázku církevní nutno proto řešiti v poměru k oběma těmto církevním skupinám, poněvadž několik tisíc starokatol. a bezkonfesních nepadá zde na váhu.

Vlivným kruhům v širokých vrstvách proletariátu je jasno, že s římským systémem nutno jednou doučtovat. V demokracii nelze ponechati zřízení hierarchické ani tehdy, kdyby nebylo ovládáno cizím ústředím. Papežský trůn, jako poslední v řadě trůnů světových a pro svoji zvláštní výlučnost nebezpečnější, než padlé trůny králů a císařů, padne sice sám sebou v přívalu vlny demokratické, ale československý národ má již vzhledem k své minulosti plno příčin, aby již nyní vypověděl mu poslušnost a jednal dle slov Havlíčkových: Nevěřte jim, nic jim nedávejte!

Je naprosto nemožno vychovati náš lid v duchu zásad lidové republiky a zameziti v něm předem možnost vzrůstu revolučních snah monarchistických, kdyby při tom zachováván byl starý směr církevní výchovy, která bez-

podmínečně nutí podrobiti se svrchované autoritě kněžské. Již Rousseau upozorňoval, že kněžstvo není poutáno v jedno těleso nějakými formalitami, nýbrž spíše společenstvím církve, jež je smlouvou kněžstva, kterou vládne národům a krajům. Všude, kde kněží tvoří těleso, jsou pány a zákonodárci vlasti. Kdyby ovšem toto jejich panství neslo se v duchu sociálních zásad Kristových, jak se projevíly u nás v husitství, nemohlo by se proti němu nic namítati, an by samo sebou bylo lidovou republikou, založenou na vzájemné lásce, rovnosti a bratrství. Ale že má na mysli jediné posílení moci církve a zajištění jejího vlivu v otázkách politických, nutno toto kněžské panství jako nemravné zcela zavrhnouti.

Na druhé straně nelze ale přehlédnouti potřebu velké části lidu, žiti nábožensky a dáti tomuto náboženskému citu určitou formu. Přes všechny snahy proticírkevní nedá se z života člověka vyloučiti pud duchovní a bude se proto tato stránka lidství odrážeti i v naší demokratické republice. A náboženství jediné může dáti našim novým kulturním snahám pravý smysl a soustřediti je harmonicky pro dobro a spravedlnost. Ve spojení s vědou sociální může moderní věda náboženská vytvořiti u nás to, co socialisté nazývají státem budoucnosti a křesťanství královstvím božím. Je proto třeba, jak již prof. Masaryk v jedné své přednášce poznamenal, vedle kritiky a negace náboženské, již je dnes hojně, pamatovati už na organické pokračování, na stavění, přivedení daného náboženství na stupeň vyšší a dokonalejší. K tomu pak je doba dnešních všeobecných převratů nejvhodnější a příležitost nejsnazší.

Je třeba si v prvé řadě uvědomiti, že právě náboženství má dosud svůj význam výchovný pro značnou část lidu, že ale toto náboženství bylo v katolicismu zatlačeno

formou, jež namnoze vedla k fanatické pověře. Chceme-li proto přivést náboženství na cestu dokonalosti, nesmíme šetřit církev, jako jeho nevhodného obalu. Republikánský stát sám o sobě nemá s církví nic společného, proto odluka církve od státu byla by krokem nejsnadnějším. Rozhodně ale nestačí. Bojujeme-li proti církvi a proti papežství, nemůžeme shodit přes palubu ony tisíce kněží, z nichž mnozí s lidem cítí, jeho duševním potřebám rozumí a jen pro svoji existenci nesli jeho církve, v jejíž dogmata z devadesáti procent nevěří. Sáhnutí jim na zajištěné živobytí, znamená rozpoutat domácí válku, jež by počátkům republiky nepřinesla nic dobrého a ukončila možná smírem s Římem, jehož vliv byl by pak větší, než je nyní. Stát upravil by svůj poměr k církvi konkordátem, v Praze jmenován by byl papežskou kurií nunciatus, naproti tomu jmenovali bychom my vyslance u dvora papežského a obtížili tak státní rozpočet o ročních asi 200.000 franků. Za to možná povolil by nám Řím českou bohoslužbu a provedl i revisi Husova procesu. Měl by za to u nás pevnou půdu a časem by tyto reformy zase odvolal, jak to již nejednou učinil.

Správná úprava poměru církve k republice musí jít jinou cestou. Poněvadž se potřeba náboženského života projevuje hlavně různými směry církevními a filosofickými, hlavně v církvi evangelické a konečně i theosofii a spiritualismu, na jejich odstranění nelze pomýšlet, ano které naopak náboženskou svobodou a čilejším stykem se zahraničím budou ještě několikanásobně rozmnoženy, je třeba tyto různé směry spojit pod jeden útvar České církve, v níž by sice každému směru byl zajištěn volný vývoj, ale kde by hmotné zájmy kněžstva byly státem tak upraveny, že všechny směry cítily by svoji spojitost a nebylo jim třeba práce konkurenční k přebírání přísluš-

níků. To dalo by se docílit tím jednoduchým způsobem, že stát zabavil by všechno dnešní jmění církevní, učinil z něho církevní fond, jeho správu svěřil Radě české církve, tato pak by pečovala o to, aby církev její pozůstávající ze samostatných sborů různých nábožensko-filosofických zabarvení, žily opravdu v duchu učení Kristova, nemařily čas bezúčelnými ceremoniami a bohosloveckými hádkami, za to ale všímaly si sociálních potřeb lidových a mravní výchovy v duchu moderních zásad paedagogických. Tak by měl národ československý první národní církev, samostatnou, na Římu nezávislou, zbavil by se vysilujících sporů mezicírkevních a těm, kteří chtějí žít nábožensky, poskytl by možnost zdravého duchovního vývoje. Ve snahách kulturně-církevních dali bychom tím opětně vzor národům ostatním.

S. P. 6. I. 1919.

Boží bojovník – Jan Žižka z Trocnova.

Každoročně v říjnu vzpomínáme tohoto neohroženého bojovníka za Pravdu boží. Za dva roky bude tomu 500 let, co pod Přibyslaví vypustil svoji duši a s ním zároveň zašla hvězda Božích bojovníků.

Ať již názory na Žižku jsou jakékoliv, to jedno bylo vždy jistým jeho přátelům i nepřátelům: Byl do posledního okamžiku důsledným obhájcem poznání pravdy a pracoval nesobecky, bez nároků na zisk. Svědectví toto vydávají o něm dějepisci a národ náš toužil po tom, »aby tak tatík Žižka vstal —«

Žižka toužil po novém společenském řádu. Nemohl se spokojit s tím, co zde bylo. Byl jistě velice radikálním v odstraňování špatnosti a my dnes nemohli bychom jej v tom následovat tak, jak on to dělal. Ale jednomu měli bychom se od Žižky naučit a býti tak opravdovými jeho dětmi: Nadšení pro nový, lepší život, i za cenu špatného života starého. Vyhladit všechnu faleš a neupřímnost, třeba měla plášť konvenční mravnosti, pracovat důsledně proti pokryteckému životu společenskému, ať již se jeví v náboženství, politice, umění nebo ve vzdělávání. Žižka neznal snášenlivosti a shovívavosti, jež jsou dnes podušskou mnohým nepravostem. Žižka nebál se až s kořenem vyhladit všechno zlo, jež hlodalo na tehdejších společenském životě. My jsme dnes snášenlivými tam, kde by na

místě byl rozhodný odpor, a za to jsme nesnášenlivými až do krajnosti, kde je třeba vlídného porozumění. Palacký píše o Žižkovi, že chtěl míti v Čechách jen samé lidi upřímné, odhodlané a pevné, třeba jich málo bylo a proto téměř zuřil proti všem, kteří měli býti světlem ostatním a místo toho byli pokrytci, hříšníci a podvodníci.

Své názory čerpal Žižka ze zákona Božího, který mu byl směrodatným pro všechny otázky denního života. Aby tento zákon byl respektován, podnikl nerovný boj s celým světem — a vítězil. Za ním stála družina Božích bojovníků, kteří až fanaticky byli ochotni dáti vše, co měli, i životy své v boji za Pravdu, jak ji sami poznali.

Dovedeme i my dnes rozeznati Pravdu od Lži, jsme ochotni Pravdu přijati a proti Lži bojovati?

Stojíme na prahu nové doby. Národní osvobození před čtyřmi roky zavazuje nás dokonati také osvobození mravní. Nic nám nepomůže politická samostatnost, nebude-li doložena samostatností duševní. A naše duše, náš intelekt, je opět spoután, jako byl v době Žižkově. Tenkrát to byla autorita mocných, dnes je to autorita tělesných choutek jednotlivce. Pod nimi úpí celý svět a proto v celém světě vidíme červánky nové doby, toužící po svržení tohoto duchovního tyranství. Dokonce i krásné ideály životní jsou znešvařeny sobeckými choutkami jednotlivých tyranů, takže se namnoze nebijeme o lepší budoucnost všech, ale o hmotný prospěch několika lidí.

Opřeme své snahy obrodné o Krista, jako to činil Žižka, o Boží zákon, pro který bojoval a který mu byl základem Pravdy a zvítězíme, jako on kdysi vítězil!

N. V. IX. 1922.

Zpět nebo ku předu?

Na rozhraní dějin, kdy revoluční síly působí značné kvašení a rozklad, aniž by při tom tvořily nový život, dochází vždy k třídění duchů. Zpět — nebo kupředu? Je náš ideál v minulosti nebo v budoucnosti? Máme se řídit dle minulosti a dle sil, jež jí dávaly pořádek a pevnost, nebo vrhnouti se směle do proudu a učiniti rozlomením skok v neznámo?

Jsme mimořádnými poměry přinuceni i v tomto se rozhodnouti. Jedná se přec o náš život, o život našich dětí, o život našeho národa. Silná vlna revoluční postavila nás ve zcela nové poměry, jež nemají dosud pevných forem a tvoří často jen pestrou směs. A to dává protivníkům do ruky zbraň. Nehotovost, nejistota, nepevnost v rozhodování a ovládání situace vytváří přímo otázku, neleží-li naše spása v částečném nebo úplném návratu k podmínkám starého pořádku.

V celé otázce jde v zásadě o věci velice vážné: o svobodu, pokrok, vlastní osobnost. Tento moderní individualismus vedl vlastně k celé krisi; sbořil staré řády, ale sám stojí již v krisi a nemůže dál. Nelze mu však vytrvati v dnešním stavu. A proto: zpět — nebo kupředu?

Bylo by pohodlnějším, vrátiti se zpět. Když židé na cestě z Egypta narazili na první obtíže, byli ihned ochotni vrátiti se v staré otroctví. Jak se jim stýskalo po hrncích

masa v Egyptě a jak snadno zapomněli na švihy karabáčem! A přece i tyto obtíže musely se překonati, měli-li dojíti země zaslíbené. A trvalo to 40 let, než do ní přišli!

Život nelze opravovat. Život nezná kroku zpět. Kristus pravil toužícímu mládenci: Žádný, kdo vztáhna ruku svou k pluhu (k nové práci), ohlížel by se nazpět, není způsobilý pro království Boží. — Všechno volá na nás: Kupředu! — Rozlomit se vším polovičatým, co tvoří dnešní krisi. Zbavit se všeho starého, co brání novému. Žádný nemůže nové víno lít do starých nádob, jinak tyto prasknou a víno vyteče. Nové víno do nových nádob, nové idee do nových lidí. Moderní ideály svobody a osobnosti jsou správné. Ne to vedě k dnešní krisi, ale sobeckost těla, jež má tyto ideály nosit a jež je plno reakčních myšlenek. Sobeckost nedá se však překonati zákonem a nařízením, ani novou formou společenskou. Ta sídlí v nitru člověka.

A kdo má sílu dostati se tam? Kde je moc, jež by zlomila sobectví? Leží ta moc v minulosti nebo v budoucnosti?

Moc ta je zde. Pracuje od věků v duších lidí a provází lidstvo těmi nejhoršími krisemi. Pro ni není na světě otázky, na niž by nebyla odpověď. Jako křišťál stojí před ní duše lidská, tak záhadná často lidem ostatním.

A tato moc dovede změnni nitro člověka. Je to návrat v sebe, návrat k Bohu, ponoření se ve vlastní nitro a najítí v sobě Boží jiskru, jež by rozdmýchána mohla býti v svatě nadšení. Není žádné jiné cesty k překonání sobeckosti. Vše ostatní je krásnou záplatou na starém, vetším rouchu, jež konec konců nevydrží ani nový steh.

A tak, abychom mluvili jasně: Jen lidé zmocnění božským duchem mohou přes krisi dnešní doby jíti úspěšně

kupředu k nové budoucnosti. A toto zmocnění je údělem těch, kteří našli a poznali sama sebe, kteří jsou vyrovnáni se svojí minulostí tak, že netáhne je více k sobě zpět a jimž cílem životním není vlastní prospěch, nýbrž prospěch všech.

Nezdá se vám, že je podobných lidí dnes málo? Pak se ale nedivte, že pro mnohé je otázka: Zpět — nebo kupředu? těžko k zodpovědění. A co vy? — —

N. V. duben 1921.

Náš program.

Dnešní různé snahy o přeměnu lidské společnosti jsou nám jen důkazem, že není zde vše v pořádku a že plným právem usilují mnozí o nápravu. Je známkou zdraví, že strom lidstva vždy znovu a znovu prodělával tyto pokusy, které by neměly úspěchu všeobecného, přec jen nezůstaly bez dobrých následků. A právě okolnost, že snahy reformní mívají význam jen omezený, je nám druhým důkazem, že nejsou úplné, že se spokojují jen jednostranným řešením životních otázek a hlavně, že nejdou k jádru zla.

Kristus byl při nejmenším jistě největším reformátorem lidstva. Aspoň pro bílou rasu neznáme většího. Byl Synem Božím, poněvadž v něm se prvně projevil Bůh nejdokonaleji. A Jeho reformní činnost nespokojovala se pouhým zevním tvořením nové společnosti. Byl sice hotov léčit nemocné, sytiti hladové, těšiti zarmoucené, mluvil ostře proti boháčům nespravedlivým i proti pokryteckým kněžím, žádal si plnou svobodu pro všechny lid — ale především žádal nového člověka, změnu srdce, znovuzrození, poněvadž ze zlého srdce vychází všechno zlé: cizoložstvo, smilstvo, krádeže, rouhání, nezkcrocená žádost cizího, opilství, vraždy atd.

Jsme-li dnes nespokojeni s dosavadním řádem společenským, toužíme-li opravdově, aby se poměry na světě

změnily, musíme se změnit my sami! Viděli jsme na př. při našem převratu politickém 28. října 1918, že převrat sám o sobě nestačil k vytvoření nových poměrů životních. Bylo bláhovým očekávat, že kdo byl lichvářem před převratem, že se rázem stane dobrodincem, kdo byl pohodlným byrokratem, že se stane svědomitým úředníkem nového státu, kdo okrádal stát i spoluobčany, že bude vzorem cnosti. Ano, stal se dokonce pravý opak všeho a mnohý člověk pustil uzdu svým žádostem až do nemožnosti.

Vinu toho všeho neseme my sami. Byl příliš úzkým náš myšlenkový obzor a my se domnívali, že celý svět je stvořen pouze pro nás, pro každého jedince osobně. »Co já budu mít z toho neb onoho, co já na tom získám, jaký to má *pro mne* význam« — to určovalo naše jednání. Aby jednotlivec dosáhl určitých výhod, napial všechny síly, a přes štěstí a životy jiných lidí hnal se za svým osobním prospěchem.

Je nám proto povinností, abychom neustále upozorňovali na nesprávnost a nebezpečnost tohoto starého myšlenkového založení. Je to ono zlé, převrácené, lstivé srdce, které určuje jednání značné části dnešního lidstva a my nevěříme v upřímnost žádných snah obrodných, kde se nepočítá s touto skutečností. Nemá žádného smyslu, odívati člověka novým rouchem a stavěti jej do nových poměrů, zůstává-li v nitru jeho sklon ke zlému a lhostejnosti k potřebám jeho spoluobčanů. S bolem jsem uvěřil jednomu dělnickému vůdci, že konec konců bude jezdití přec jen první třídou ve vlaku, když má na to peníze, třeba byl přesvědčen, že je to nemravné a že by měl jeti třetí. Ale v první je více pohodlí.

Ruský myslitel Solovjev praví:

»Konečný úkol osobní i společenské mravnosti je ten, aby se Kristus — v němž přebývá všechna plnost Božství — obrazil ve všech a ve všem. Na každém z nás je spolupůsobiti ku dosažení tohoto cíle obrazením Krista ve své osobní i společenské působnosti.

Stojí to jen vyvolati před rozhodnutím se k nějakému činu, významnému pro osobní neb společenský život, v duši své obraz Krista, soustřediti se na něm a otázati sebe: mohl by On to učiniti, nebo — jinými slovy — schválí on to, či ne, požehná mi nebo ne k vykonání toho skutku? Doporučuji tuto kontrolu všem — «

Je naší zkušeností, že lze nitro člověka tak zladiti, aby nepostupoval vědomě proti hlasu svého svědomí; že lze žiti životem Kristu podobným a ne být rychlým ke každému darebáctví, z něhož nám právě kyne osobní zisk nebo chvilková rozkoš.

A takto zharmonisované nitro, obrozené srdce, bude zcela jinak hleděti na svět kolem. Trnul jsem hrůzou, s jakou lhostejností mnozí lidé snesou následky starého lidského založení! Vedeme boj proti alkoholismu a nemravnosti, ale kdo to běře vážně? Kolik obránců najdou obě tyto morové rány právě mezi těmi, kteří jsou zákonem i svým povoláním určeni, aby je potírali? Jaká to hanebnost a zákeřná vražda, nepraví-li se zde plná pravda a omlouvá-li se věc snad proto, že dotčený sám by bez ní býti nemohl, poněvadž se stal jejím otrokem. Ani učinnost, ani inteligence nemá zde moci, aby takový nebyl postaven na pranýř jako největší škůdce lidské společnosti. Lze se pak diviti, že veřejnost pohlíží na př. na zločinnost jako na geniálnost a že křičí jen ten, kdo byl osobně poškozen?

Za nezdravé výstřelky a následky dnešního společenského řádu jsme všichni zodpovědní. A je proto mravní povinností všech, aby pracovali k nápravě, anebo aby bez reptání vystavili se další nákaze. Žádná cesta není příliš nepatrná a nejde-li to rázným přelomem, půjde to od jednotlivce k jednotlivci. Humanita, jež má ve svém programu tuto práci, musí ovšem státi na stejně nových základech. Co až dosud se namnoze pod jejím pláštíkem skrývalo, bylo zločinem na lidství páchaným. Diletantské almužnictví, bezplánovité podporování řemeslné žebroty více škodí, než prospívá. Je to přežitek středověku, nehodící se naprosto jako mnohá jiná věc z oné doby do dnešní chytrosti a vypočítavosti. Pomoci jiným nutno tak, aby pomoc sama byla něčím přechodným a mostem k lepšímu, ne účelem.

Je proto v našem programu starati se o ty, kteří potřebují sociální péče, aby sami brzy stáli na pevné půdě a včlenili se v ostatní lidstvo. Dostal-li se kdo pomýlením nebo okolnostmi na plochu nakloněnou, chceme mu podati pomocnou ruku, uvésti jej do svého domova a vychovati z něho láskou člověka. To je něco, co nedá žádný zákon a co má trvalou cenu: vytrhnouti jej z bahna a očistiti tak, aby zapomněl na svoji minulost a v klidném pohledu na budoucnost žil šťastně přítomnosti. Věříme, že v každém je jiskra Božího ducha a nevzdáme se tak snadno naděje.

Jsme bojovníky a podnikáme zápas se zlem. Jako jiné společnosti a stát sám stará se o zdraví lidu a vede zápas s nemocemi, chceme pečovatí my o mravnost lidu a zápasiti se zločiny. Naše mravně výchovné působení počíná tam, kde končí zevní opatření zákona. Nad zákony zemské stojí nám zákon Boží, jehož cílem je nové obrození, nové myšlenkové založení lidstva.

Všechny veliké myšlenky vznikaly vždy v srdcích dobřých lidí, a z těchto myšlenek rostlo nové lidstvo. A jestli dnes svět je rozechvěn nepokojem a nejistotou, je-li společnost rozeštvána a lepší snahy jednotlivců násilím potlačovány, je to jen přechod k novým dobám. Hodina před svítáním je vždy nejtmavější a zlo před shroucením nejhorší. Z otroctví dneška vzejde svoboda všem a je pouze na nás, dovedeme-li to uspišiti. S reformováním zevních poměrů reformujeme i vnitřního člověka a touto cestou dojdeme nejlepšího zdaru. Musí padnouti všechny staré předsudky a zvyklosti, naše minulost musí býti vyrovnána a pak je naděje, že do nových poměrů půjde i nový člověk.

Kristus postavil tu jako vzor nového člověka sebe. Od té doby mělo lidstvo mnoho vzorů, ale žádný z nich nepřinesl něco nového nebo dokonce lepšího než On. Nevidíme proto, proč by směrnicí našeho života měl býti někdo jiný, proč bychom měli svoji svobodu synů Božích zadávati poddáním se autoritě člověka. »Ježíš — nebo César!« končí náš prezident své poslední filosofické dílo a my jsme spolu s ním přesvědčeni, že ne César, moc hrubého násilí, ovládajícího svět, ale Ježíš, zákon lásky a bratrství, zvítězí.

Zde je pole působnosti pro všechny, jimž blaho lidstva není lhostejno. Všichni mohou se státi staviteli chrámu Božího v člověku, všichni mají býti dělníky Božími a ne loutkami lidí. Ze vznešených myšlenek musí vzejíti dobré všem!

N. V. květen 1921.

Boží bojovníci ve dvacátém století.

Otisk prvního článku prvního čísla časopisu »Naše vítězství«.

»*Spravedlnost jde jako zahradník zahradami všech věků* — —« tato slova básníka Březiny jsou hudbou pramenů všech nových epoch lidstva. Zdává se sice, že násilí vítězí nad prostým rozumem, že spravedlnost je opravdu jako slepý na neznámé cestě; pojednou však mocným rozmachem křídel vzlétne jako orel nad chladnou zemí a my vidíme, že pod šumotem jeho křídel vane nový vítr, bořící vše, co nese pečeť pomíjitelnosti.

Jak tomu bylo před devatenácti sty léty, když na Golgathě potupnou smrtí zemřel Syn člověka? Hluboká tma rozestřela se nad zemí, všechny naděje v nový život jako by pohřbeny byly ve skalním hrobě. Zemřel Spravedlivý, zlo zvítězilo. Jako rozplašené stádo rozběhli se jeho věrní a při zavřených dveřích bolně vzpomínali, že dále bude jim trpěti pod samovládou mocných a chytrých tohoto světa.

Pojednou ale jako blesk s nebe přišlo jim světlo: »Ježíš žije! Spravedlivý nezůstal v hrobě!« A jdou ven ze svých skrýší, aby veřejně před králi a knížaty vydávali o Něm svědectví, aby bojovali nový boj víry. Pod tlakem tohoto božského nadšení praskaly ledy starého řádu světového, oné lživé morálky, založené na bezduché formě,

oné nespravedlnosti, která tvořila na jedné straně chytré, naduté požívače v nádherných rouších a při bohatých stolech, a na druhé straně bídné Lazary, jimž jedinou útěchou na smetišti života byli psi lízající jejich otevřené rány. Tisícové lidí si pojednou ujasnili svůj poměr k Tomu, jehož ukřižovali a byli ochotni jako On státi se všem bratřími a sestrami, prodávali majetek svůj, rozdělovali si jej navzájem a byli všichni spolu, nemajíce nadbytku ani nedostatku. To Spravedlnost šla zahradou onoho věku.

A jak bylo před pŕltisíciletím? Celý svět svírala nezdravá autorita; na místě svatém seděla ohavnost, prorokem předpověděná. Měla sílu svou, i trůn svůj i moc velikou, takže celá země v údivu šla za ní a volala: Kdo jest jí podobný? Kdo bude moci bojovati s ní? Ona sama bojovala s mnohými a přemáhala je, takže klaněli se jí všichni, kteří přebývali na zemi. A rozkazovala všem, malým i velkým, bohatým i chudým, aby měli znamení její na pravé ruce a na čelích.

Této šelmě postavil se na odpor syn české země a jako pohádkový rytíř šel potíratí saň sedmihlavou. Byl však přemožen a svoji odvahu zaplatil životem. A zase smutek byl v srdcích dobrých lidí a zdálo se jim, že není spravedlnosti.

Tu ale probouzí se v porobené české duši touha po svobodě. Zář hranice jakoby byla osvětila její rozum a jiskry z Kostnice zanítí v ní svaté nadšení. Nehledá dlouhých cest, nepotřebuje úvah k přípravám; chápe se prvního prostředku a staví se v boj za právo Boží. Na českém jihu rodí se první Boží bojovníci a brzy celá česká zem, ano i země okolní otrásají se při zvuku tábořské hymny. Bylo to mohutné probuzení k novému životu, návrat onoho nadšení prvních křesťanů a neslo i ovoce jim podobné. Z boje prvních Božích bojovníků

vzchází svoboda duševně ujařmeným národům a z této duševní svobody rodí se brzy svoboda fysická. To opět jde Spravedlnost zahradou onoho věku.

A dnes?

Nezdá se vám, že celý svět sténá jako rodička, že přímo křičí po nové Spravedlnosti? Nevidíte, jak opět spravedlnost jako slepá stojí na cestě života a nevidí ty, kteří zmírají pod útlakem chytrých a mocných? A při tom je ovzduší plné třaskavin, nervy napjaty do krajnosti, ano až k šílenství a vy s hrůzou hledíte, odkud přilétne jiskra, jež by mohla zapálit. — — —

Svět potřebuje nových Božích bojovníků. Lidí, kteří si ujasnili svůj poměr k Bohu, sobě a ostatním, a kteří jsou ochotni bojovatí proti všem šelmám, které hlídají v kámen začarovaná lidská srdce. Bojovníků odhodlaných chopiti se prvé zbraně, jež jim přijde do ruky a jíti s ní jako Samson s čelistí osličí pobíti tisíce Filištínských. — Bojovníků, kteří jako prostí čeští sedláci před pěti sty léty dovedou pouhými cepy a kosami potříti na tisíce moderně vyzbrojených železných rytířů. Svět potřebuje lidí s živým svědomím a srdcem masitým, na němž by zapsán byl Boží zákon o věčné Spravedlnosti, která jako zahradník prochází zahradami všech věků, aby stírala slzy nešťastných a pokořených, vyrovnávala protivy mezi mocnými a slabými, bohatými a chudými, která by nejen z naší krásné země, ale z celého světa učinila zahradu rajskou.

Je, pravda, mnoho lidí, jimž se Spravedlnost nelíbí. Je mnoho lidí, kteří zdánlivě dobře si žijou právě proto, že to je na světě takové a ne jiné. Je jich mnoho, kteří se hrozí při pomýšlení, že by se poměry mohly změnit. Ale daleko více je těch, kteří nemohou se již dočkati příchodu nové hvězdy betlémské, kteří touží po novém

Jerusalému, kteří si horečně přejí, aby pozemské peklo, v němž nyní žijí, změnilo se v nebe. A pro tyto duše utištěné, ano v životě ztroskotané, dáváme se v boj se všemi a se vším, co zdržuje rozvoj štěstí a blaha všem lidem volně přístupného. Nebojíme se žádné práce a žádných překážek, chceme vzdorovati všemu neporozumění i posměchu. Nemyslíme, že lid dvacátého století nerozumí více lásce bratrské, třeba se zdálo, že zemřely v něm všechny city lidskosti. Jako hvězda svítí nám velký Spravedlivý Kristus a v Jeho šlépějích chceme jíti dále životem. Vidíme v duchu ony řady starých Božích bojovníků, kteří v poměrech velice nepříznivých šli za Jeho sluncem. Není nám třeba žádných vzorů cizích, máme svůj vlastní vzor a k tomu cit pro vlastní národ.

V síle Boží, věřice svatému nadšení, jež On v srdce naše vložil, jdeme ku předu a naše bude vítězství.

Duben 1921.

Nebudete-li pokání činiti, vy všichni též zahynete!

Od několika měsíců jsou mysle dobrých lidí rozčilovány líčením hrůz v Rusku; miliony umírajících tam, hladomor, poušť a všechny ty strašné věci, jež si průměrný člověk stělesňuje ve jméno »bolševism«. jakoby rozdíraly hladinu našeho klidného života. A přec — — což nebylo nikdy v dějinách tragedie podobné?

Je třeba posuzovat celý život s hlediska nekonečnosti pod zorným úhlem věčnosti, jak praví náš prezident. V moři věků ukáží se nám pak i takové hrozné události, jako světová válka, ruská revoluce jen co prostředky k vyléčení nezdravého lidského organismu.

Bible mluví nám o potopě. Je možno věřit tomuto líčení nebo nevěřit, ale stojí za porovnání se současnou dobou. »Zlost lidská rozmohla se na světě a Bůh lituje, že učinil člověka k obrazu svému.« Chápete takovou božskou lítost nad nepodařeným dílem? Když člověk, stvořený k lásce, stane se bestií? A proto přichází potopa. Je možno Boha za to soudit? Bylo by spravedlivé, aby Bůh nechal tento zvířecí lid, nepodařený to svůj obraz, dále žítí a zatěžovatí příští generace? Nikdy! Je spravedlivé, že Bůh dopouští potopu.

Mojžíš vyvádí z Egypta ztročený národ a má nejlepší snahu učiniti jej národem svobodným. Slibuje mu zem blahobytu, ráj, ale tento lid netouží po novém blahobytu, je nespokojen se svým osvoboditelem, touží zpět v po-

hodlné otroctví. Jemu bylo dobře pod důtkami otrokáře, on byl šťasten, mohl-li po úmorné denní lopotě, kdy stavěl paláce pro své utlačovatele, sednouti si k hrnci masa a tiše nadávati. Je tedy nespravedlivé, když Bůh nechá tento lid na poušti zahynouti, nesplní svých slibů daných Mojžíšem?

A tak bychom mohli projíti dějinami všech národů a všude našli bychom i za hroznými událostmi stopy Velkého Spravedlivého, který odplatí jednomu každému podle skutků jeho.

To znal i Ježíš. Když přišli k němu, aby mu vyprávěli o hrozném vraždění Pilátově v Galilei, anebo k hrozném neštěstí v Siloe, měl pro to jen vyčítku k těm, kteří čekali politování nebo odsouzení jiných: »Nebudete-li pokání činiti, vy všichni též zahynete!« (Luk. 13, 1.—5.) Celým svým životem kázal Ježíš pokání, to jest změnu smýšlení, obrození. Viděl lidstvo veskrze prohnilé, chorobné, plné ďábelství. A když neposlechlo jeho slov lásky, láme nad ním hůl a praví svým učedníkům: »Toto zlé pokolení nevychází, nezajde jinak, než skrze modlitbu a půst, duševním pokořením se před Spravedlivým a tělesným utrpením.«

Je možno se rozčilovati nad hrůzami Ruska, je možno litovati jeho děti a je nutno pracovati o jejich záchranu. Ale při tom třeba nezapomínati: Stejný osud potká i nás, lhostejno, zda dnes, nebo za tisíc let, nebudeme-li pokání činiti, to jest, budeme-li nadále lidmi bestiálních povah, nepodařenými obrazy božími, otroky vlastních náruživostí. A bude to jen spravedlivým a přirozeným pochodem k ozdravení lidského organismu, který je dnes nemocný ve všech svých součástech. Nemáme práva ohrožovati našimi chorobami své děti! Nemáme práva překážeti pokroku.

N. V. V. 1922.

Křesťanství staré a nové.

Není sporu o tom: Coši nového rodí se v červácích nové doby. — Když opadalo listí svadlé a sežloutlé, když v tichém spánku příroda si odpočívá, tvoří se pod tuhou korou nová míza, klade se zárodek novému životu. A to nové přijde neodvolatelně. Je již přiložena sekera ke kořenu stromu a všeliká věc, která nenese dobrého ovoce, bude vyřazena a na oheň vržena.

Za chladné srpnové noci leželi jsme na kraji lesa u táborového ohně, který lačně stravoval suché větve a stromky, jež jsme mu předkládali. To je život. Nenapadlo nás dávat mu svěží zeleň, nebyl by ji přijal, ale nepotřebné, neplodné kletí bral žízlivě.

V ohni současných událostí stráveno bude všechno zvadlé a suché, třeba to kdysi bylo ozdobou a mělo svůj účel. Nelze udržeti to, co již vykonalo svůj úkol, co posloužilo své době. Na suchém dřevě nic kloudného nevyroste.

Tak tomu rozuměl Kristus, když mluvil o novém víně, které nutno vlévat do nových nádob, tak tomu rozuměl i velký filosof Tolstoj, když před mnoha léty připravoval nás na příchod nové doby. Nerozuměli mu tenkrát, nechtí mu rozuměti nyní, ale porozumí mu za 100 let, až pohlížeti budou na dnešní události s hlediska věčnosti.

Hledáme nové formy pro svůj náboženský život, poněvadž staré praskají pod vlivem mocného rozpjetí, jež je symbolem nové doby. Nemůžeme se spokojiti s pouhými teoriemi, které neměly síly, aby vytvářily si stejnou praxi. Náš starý duchovní život byl příliš sobecký, mnoho myslil jen na sebe a málo na jiné. Upokojit vlastní svědomí, potlačit vášní vzrušený cit, budít dojem člověka hodného — to bylo ideálem, předstíraným jako skutečnost. Pod ním ale byly všechny možné nepravosti, od rozervaných rodin až po válečné vydrhiduchy a svět úpěl, jako pod tíží hrozného pekla.

Nemělo by nové křesťanství zahrnouti v první řadě tuto starou, falešnou morálku, nemělo by otevřeně odhoditi všechno, co mu bylo v cestě a osvědčilo se leda k výchově idiotů nebo pokrytců? Nové myšlenky nedávejme více ve staré formy! Buďme upřímní a nestavme sobě a svým dětem chalupu rozviklanou, bez základů, jen pěkně olíčenou.

Také Boží bojovníci hledají nové formy náboženského života, zahrnující všechno, co nemá v sobě síly k opravdovosti a životu. Nové křesťanství musí založeno býti na Pravdě, aby nedospělo k stejným neblahým koncům, kde je nyní křesťanství staré, založené na lidském sobectví a samolibosti.

N. V. XI. 1922.

Vánoce.

Vánoční svátky jsou dobou zvláštní obětavosti a laskavosti. Tu i ten nejzarputilejší člověk stává se na okamžik prostým dítětem, touží po projevu lásky a snad i sám je schopen tuto lásku projevit. Ti největší zločinci jsou jemní a snadno dobrou přístupní o těchto dnech. Víte proč?

O vánocích je svět prozářen onou hvězdou betlémskou a proniknut hlasy andělů, volajících mír a pokoj na zemi! O vánocích rodí se vždy znovu a znovu Kristus v lidských srdcích a aspoň na okamžik je nutí jednat tak, jak by měli jednat po celý rok. Škoda, že mnohý člověk jej pak již ukřižuje a pohřbí v tmavém hrobě, bez vzkříšení —

Jsem často zarmoucen pohledem na tu lhostejnost lidskou. Co tu je bídy, zaviněné i nezaviněné, co tu smutných tváří a sevřených pěstí, co tu jest zbytečných marností a požitků, které ubírají lidem cit a jiným právo na stejný požitek. Kde je to naše mluvení o slušnosti a vzdělanosti, když jeden si může všechno koupit a druhý nemá ani to nejpotřebnější? Jaká pak vzdělanost tam, kde ne každý má k ní přístup a schopnosti a ten druhý, šťastnější, lichváří s bohatstvím ducha, které nashádal bez své viny?

Lhostejnost lidská je příčinou dnešní mizerie a já se jen divím, že lidé nejsou horšími za těchto poměrů, než ve skutečnosti vidíme. — — —

Je potřeba celých lidí a to takových, jimž bratrství lidstva není jen církevní vinětou, akademickým povídáním, ale vážným životním přesvědčením, které dovedou hájiti za všech okolností. Někdo si myslí, že opravdový život závisí jen na správném názoru nebo učení. Je v tom kus pravdy. Ale život není jen názor, nýbrž boj, a to boj sám sebou, boj s jinými, boj s celým světem. Kdo se tohoto boje bojí, kdo chce býti hezkým na všechny strany, ten zde brzy práce zanechá a vrátí se k domácímu pohodlí. Kdo ale dovede postavit na hlavu morálku celého dnešního světa, kdo dovede říci černému černé a bílému bílé, ať se to komu líbí nebo nelíbí, ten něco vykoná pro dobro lidí — neboť vězte, že dnešní svět spíše potřebuje hromových ran prorockých, než limonádového povídání o lásce a bratrství.

Kristus řekl, že přinesl na svět meč. Učme se dnes, kdy vzpomínáme jeho příchodu na svět, poznávati jej z této, tak málo vábné stránky.

Co to má znamenati, že přinesl na zem meč? Snad, že on je původcem válek a vraždění? Nikdy! Kristus války zavrhoval a učil milovati i své nepřátele. Kristus řekl, že kdo meč bere, od meče zahyne, kdo seje vítr, že sklídí bouři, kdo nenávidí, bude nenáviděn, kdo utiskuje, bude potrestán. A přec jen bylo ihned znát, co znamená příchod Krista na zem. Brzy počali se třásti mocní onoho světa, kněží a farizeové, knížata měla strach o své panství, pohodlní páni a dámy báli se o své živobytíčko. Bylo patrné, že je Kristus něco jiného, než dosavadní lidé. Již to, že se nešťítíl chudých a nuzných, že obcoval s vyvrheli lidstva, jedl a pil s opilci, trhany a nevěstkami, ruce jim podával a s nimi se přátelil, že dokonce z lidí od světa opovržených vybral si nositele své idee, své nástuce, už to bylo trnem v oku lidem uhlazených forem

a vybroušeného vkusu. To že je ten vykupitel? To že je očekávaný Messiáš? Kam pak s ním! Ale když začal mluvit proti falešné morálce těchto starozákonních umravňovatelů, když bouřil lid proti nim, když je nazval hroby zblíženými, na vrch pěknými a uvnitř plnými smrdutých kostí, když vzal na ně bič a docela nebratrsky je vypráskal z chrámu, když hněvem zasvitlo jeho jinak dobré oko při pohledu na tvrdost jejich srdce, schopného zničit člověka při veškeré jejich pobožné chvástivosti, tu se jejich pohrdání změnilo v nenávisť. Ano, snesli by proroka, který by mluvil o špatnostech davu, těch nižších tříd, které nenosí nádherných oděvů, nechodí do divadel a koncertů, nejlí u pěkně prostřených stolů, který by budil ve vyšších třídách ono blahé vědomí povýšenosti nad tou luzou, takového proroka by snesli a zahrnuli přízni. Ale proroka, který jedná naopak, toho musí odstranit.

A to je ten meč, který Kristus přinesl na svět: Rozdělit tmu od světla, pravdu od lži, život od umírání a nebrat při tom ohledu ani na pravo, ani na levo, ani na rodinu vlastní, ani na vlastní národ, ani na tužby jedné třídy lidu. Jít rozhodně za zákonem Božím, který je dobrý pro všechny lidi a nečiní mezi nimi žádných rozdílů, nikomu nedává právo k lepšímu životu a většímu pohodlí, než má jiný.

Jsme všichni bratři a meč Kristův rozráží všechny rozdíly, které mezi námi učinili lidé.

Do jemných melodií vánočních zní snad trochu tvrdě dnešní má slova o meči, který Kristus přinesl na svět. Ale jsou to slova života, slova pravdy a jak víte, pravda někdy i zabije člověka, který se proti ní provinil. I to je meč Kristův. Dnes není již doba plané sentimentality, dnes už se nemůžeme spokojit lhostejným pohlížením na potřeby lidstva. Bylo by zločinem nemluvit dnes o tom,

co je bolavého na těle společnosti a říkati slabošsky, že je všechno v pořádku. Jsou na světě lidé, kteří se bojí světla jako čert kříže, kterým se neustále musí říkat, jak jsou hodní, jaké to mají pěkné, jak jsou dobrotiví, jak lidumilní, jak pěkně vypadají atd. Ale i před takové stává Kristus svůj meč a ukazuje jim, jak jsou ubozí, bídní, nazí, schátralí a zlí. Proč by jim to neřekl? Z jeho úst nevyšla nikdy slova nepravdivá. Ovšem, i to jej přivedlo na šibenici, to mu připravilo trnovou korunu a kříž. Ale bylo to mocnou vzpruhou pro tisíce jeho následovníků, že stejně jako on nebáli se říci pravdu tam, kde toho bylo třeba. Takový Hus, Luther a jiní nebáli se dupnouti proti celému světu a dokázati tak, že ne tichošlápkově opatrní a úlisní budou něco znamenati v dějinách světa, ale lidé pevných cílů, pravdiví a obětaví. A takový Žižka zvedl dokonce meč skutečný, aby násilím odstranil, co stálo v cestě pokroku. Někdy se musí dříve sbořiti starý dům, aby na jeho místě mohl býti postaven nový. Proto také úloha bořitelů má svůj význam, jako úkol tvůrců. I to je meč Kristův, rozdělující staré od nového.

A tak dnešní vánoční doba ať nás nalezne připraveny a ochotny rozseknouti mečem Kristovým svoji starou minulost od lepší, nové budoucnosti, vysekati mečem tímto staré trní a bodláčí, abychom měli před sebou novou cestu života a pravdy. Buďme ochotni súčtovat se starým rokem a do nového roku vejíti s novými ideály, s novým odhodláním, že už se nebudeme opíjeti vínem zla a požitkářství, ale začneme život čistě, bratrské lásky. Buďme ale také ochotni chopiti se tohoto meče Kristova a vysekati všechno hloží, které zde překáží vývoji lepší budoucnosti. Jsme spolupracovníky božími, jsme zodpovědní za vývoj světa. Kristus přinesl na svět meč, aby jím poráženo bylo bezpráví a lidský hřích. N. V. 1923.

„Zásady Božích bojovníků“.

Společnost lidská je porušena špatnými návyky a činí proto lidi zlými. Jen ten, kdo se obrodil, je dobrým člověkem a ten nemůže býti spokojen se starými zvyklostmi. Je jiným v smýšlení a jednání, než ostatní lidé. Jeho povinností je pracovati pak pro všeobecné dobro a proti zlému.

*

Lidé jednoho jazyka jsou národem a mají tvořiti společnost, která by podporovala všeobecné dobro a bojovala proti zlu. To je úkolem státu. Jednotlivci jsou tomuto státu, pokud dobré koná, povinni poslušností.

*

Co je dobré a co zlé, o tom nám jasně mluví Kristus ve svém Novém zákoně. Seznámiti se s ním a dle něho zaříditi život jednotlivce a společnosti, je úkolem náboženství. Kdo tomu učí, je vůdcem lidu. Lid vůdců potřebuje a je povinen postarati se o to, aby mohli pracovati a žíti.

*

Církev měla původně tento účel a pokud jej správně konají, mají zde své oprávnění. Kde církev neučí a nevede k řádnému životu, nemá sama právo na život a je

lidstvu nebezpečna, poněvadž se stává slepým vůdcem slepých a všichni při tom zahynou. Tenkrát třeba před církví varovati jako před zlem.

*

Podstatou dobra je láska. Nutno milovati všechno, co není přímo zlem. V prvé řadě nutno milovati lidi, jako své spolubratry, a to bez rozdílu plémě, národnosti, stavu a náboženství. Lidé vlastního národa jsou ovšem bližší při potřebě pomoci, ale i lidé jiného národa jsou našimi bratřími.

*

Válka je porušením tohoto zákona lásky a je vždycky zlem. Je zlem i válka obranná, ač je nutno brániti se proti útokům na náš život. Pouhý majetek brániti je sobectví. Touha po válce je vrozena všem lidem, kteří neprožili své obrození duševní. Proto nutno pracovati o přerod lidí.

*

Majetek je vždy zlem. Vede k sobectví a brání bratrství. Každý člověk má právo na poměrně pohodlný život, ale nemá práva, aby se obohacoval na úkor jiných. Komu bylo dopřáno, ať rodem, nebo nadáním a příznivými okolnostmi, že vlastní víc, než potřebuje, má se považovat za správce všeho také pro jiné.

*

Zásady socialismu a komunismu jsou dobré, ale dnešní lidé, pokud neprožili svůj přerod, nejsou schopni je prováděti a učiní je zlem. Svět je horším od té doby, co tyto zásady byly hlášány lidmi špatnými vlivem všeobecné porušenosti. Socialism v duchu Kristově jest jedině možným a správným.

*

Demokracie znamená v první řadě pořádek, který má prospívat všem lidem bez rozdílu. Jeden je, který poroučí. Vůle lidu nemusí být vždy správná, poněvadž lid není vždy schopen jasného úsudku. Hlas lidu není hlas Boží. Kdo je lidem ale zvolen za vůdce, má lidu sloužiti, jej povznést, ne mu vládnouti.

*

Práce je nutnou pro každého člověka. Kdo nepracuje, ať nejlí a nerozhoduje. Každý má pracovat tak, aby sobě prospěl a jiným neškodil. Kdo vyrábí věci jiným škodlivé, je nepřitelem lidstva. Z práce má mít každý radost. Dosavadní způsob práce není dobrý. V práci není naše spasení, poněvadž většině lidí je dosud práce kletbou.

*

Vědění je dobré, ale není ho třeba k štěstí člověka. Mnohé vědění nadýmá k pýše a stává se zlem. Ani ve vědění není naše spasení. Vědění je stejně jako kapitál přístupné jen několika lidem a jeho poměr k společnosti je též, jako poměr kapitálu. Kdo zná víc, má tím sloužiti ostatním lidem. Totéž platí o umění.

*

Zákony lidské, ať psané, nebo odůvodňované zvykem, mají jen potud pravý význam, pokud prospívají všem lidem a činí je šťastnými. Je ale mnoho zvyků, jež nejsou dobré a zdravé. Zde musí jednati každý dle hlasu svého svědomí. Nad zákony lidské jsou zákony Boží, zapsané v náboženských knihách, přírodě a svědomí. Všechno, co je přirozené a co jinému zřejmě neškodí, je člověku dovoleno.

N. V. III. 1924.

Rok 1924.

Před 500 lety otráasaly se naše kraje hlaholem nadšených bratří a sester, hotových položiti život svůj za Pravdu.

Jak je tomu dnes?

Když jsem loni v létě stál prvně na českém jihu u prostého kamene pod dubem s nápisem: »Zde se narodil Jan Žižka z Trocnova«, zamyslel jsem se ne tak nad minulostí, jako nad přítomností. A když jsem pak na Konoopišti viděl druhý dub, kde Žižka kdysi jídával a vzpomněl si na třetí dub u Přibyslavi, kde v říjnu 1424 zemřel — maně vymanula se mi v mysli otázka: »Kde jsou dnes výhonky tohoto pevného dubu?«

Žižka byl prvním Božím bojovníkem. On první spojil řemeslo válečné s ideami čistého křesťanství — nejsme dnes oprávněni kritisovati, zda a jak se mu to zdařilo — a dovedl nadchnouti tisíce prostých i bohatých lidí, že všechno opustili a šli vpřed jako bojovníci nového lidství. Žižka pochopil, že idea čistého náboženství, jak ji měl na mysli Mistr Jan Hus, neobejde se bez průkopnické a obranné práce. Bylo nutno vysekati staré hloží, poraziti tupou nevěru i pověru, odstraniti překážky, sbořiti shnilé názory, naklepnouti trochu tvrdé lebky lidské a zatřásti udupaným svědomím, aby tak zorána byla půda a připravena pro nové sítě. A jen do takto zkyprěných duší mohli pak Čeští Bratři zasévatí své sítě lásky.

Vidím v duchu tábořské ženy, jak prvně přišly s Božími bojovníky z českého jihu do Prahy. Šly radostně, doufajíc najít v Praze výkvět nositelů ideí bratrských — a zatím našly na ulicích nastrojené pány a paničky, kteří se zřejmě posmívali prostě oblečeným ženám a mužům Táboritů. A nic se nedivím, že tyto české ženy v spravedlivém hněvu rozběhly se po pražských ulicích, aby na místě ztrestaly nafintěné »sestry«, strhaly s nich pestré cáry a ukázaly tak názorně, že mají jiný smysl pro potřeby současné chvíle. V době, kdy národ úpěl pod jařmem cizáctva, kdy kněžstvo jej vykořisťovalo duševně a panstvo hmotně, pochopili Táborité, Boží bojovníci, že k nápravě věcí nestačí akademické hádky university, kázání a řeči v kostelích, ale rozhodný čin, neúprosné odstranění starých přežitků, byť i krví a ohněm, aby tak bylo učiněno místo novým proudům duševním. Obětovali své osobní pohodlí. — —

Byl to čistý, křesťanský komunism. Bylo to totéž, co mnil Kristus, když mluvil o novém víně v nových nádobách, o nové záplatě na starém rouchu. Jaké pak dávání nových myšlenek do starých, zpuchřelých společenských zvyklostí, jaké pak záplaty a náplastě na starou lidskou bídu. Tím se jen prodlouží pozvolné umírání, tím se neposlouží Pravdě a Pokroku.

Před 500 lety zemřel první český Boží bojovník, zanechav své jako »Sirotky«. Za 10 let po něm padli i oni v bratrovražedné bitvě u Lipan, kde pohřbeny byly zásady demokracie. A my dosud jsme se nedostali tam, kde byl Jan Žižka z Trocnova, my jsme dosud nedokončili dílo, jím započaté. Vidíme kol sebe plno bídy a zla, vidíme lidstvo zmítané zlobou, vášní, zhýralostmi, opilstvím a nepoctivostí — — ale chodíme kol toho, jako

tehdejší pražské paničky a nastrojení páni, posmívající se prostým Božím bojovníkům, křičíce jen tehdy, když se zlo někoho osobně dotklo.

Letošní rok bude rokem vzpomínek na bratra Jana Žižku. Budeme mu stavěti pomníky, pořádati slavnosti, pouti a přednášky. Zda jsme ochotni přijmouti také jeho ducha, v síle té jíti a pracovati, bojovati a vítěziti, aby Pravda Boží, zákon Lásky a Bratrství zvítězil nad lidskou zlobou a sobectvím? My jsme k tomu ochotni!

Kdo půjde s námi?

N. V. I. 1924.

POZNÁMKY.

Autor těchto úvah vydává od r. 1921 list
Božích bojovníků v ČSR.

„Naše vítězství“.

Administrace Praha I.-219.

Na konci každého článku uvedená písmena a číslice značí
časopis a datum, kdy byl prvně článek otištěn.

- S. = »Svědomí« ve Vídni.
N. L. = »Nový Lid« v Brně.
K. J. = »Kostnické Jiskry« v Praze.
E. H. = »Evangelické Hlasy« v Pržně.
Č. H. = »Českoobrátské Hlasy« v Mor. Ostravě.
N. P. = »Národní Politika« v Praze.
S. P. = »Socialistické Proudny« na Žižkově.
N. V. = »Naše vítězství« v Praze.

Doporučujeme tyto spisy Jos. B. Nežáreckého:

- Z dějin otrokářství.
Židé v minulosti a přítomnosti.
K náboženské svobodě.

Tyto levné brožury vyšly v nakladatelství Fr. Švejdy
v Praze-Libni.

OBSAH :

Bez názvu. I. až XVI.	7
Vilém II.	39
Svaz národů	43
Věčný mír	47
Záruka světového míru	49
Analogie dějin	52
Moderní náboženství	56
Modlitba	63
Náboženství všedního života	68
Kacířské myšlenky pro praktický život	73
Občanská mravouka	76
Bezohlednost kuřáků	77
Málo štěstí	79
Několik zrnek Pravdy	83
Čemu nás učí katastrofa Japonska	85
Víc klidu — méně nervosity	88
Zrcadlo dnešního lidstva	90
Prázdniny dětí velkoměstských	92
Reforma manželství	96
Vidíte kolem sebe tu povoděň?	101
K boji proti prostituci	104
Socialism a křesťanství	108
Křesťanství a socialism	114
Třídní boj	118
Církev a proletariát	124
Otázka církevní	130
Sjednocovací snahy církevní a příští česká církev	136
Republika a církev	145
Boží bojovník — Jan Žižka z Trocnova	150
Zpět — nebo ku předu	152
Náš program	155
Boží bojovníci ve XX. století	160
Nebudete-li pokání činiti — všichni zahynete	164
Křesťanství staré a nové	166
Vánoce	168
Zásady Božích bojovníků	172
Rok 1924	175
Poznámky	178

Čtěte!

Čtěte!

Jan Dědina:

DUCH PRAVDY.

Díl I. a II. po Kč 6.—, poštou po Kč 6-60.

Je to krédo života známého našeho umělce, vypsání cest, po kterých šel a hledal, až konečně našel Pravdu v celé její vznešenosti. Dodatkem k I. svazku připojeny jsou tyto menší práce: Tři cesty života lidského. — Čím je člověk na zemi a proč žije. — Indická povídka. — V II. díle, v němž mistr malíř pokračuje v hledání pravdy, jsou tyto články: Materialismus a idealismus. — Jak lidé žijí a jak by měli žít. — Lihoviny. — Lidé masožraví. — Školství. — Staň se. — Svět. — Těm, kteří hynou.

Cyklus přednášek o lidské duši

pořádaný Jednotou Filosofickou v Praze

obsahuje těchto šest samostatných přednášek:

Dr. V. Forster: O duševním mechanismu	Kč 3-60
Dr. A. Klatovský: O poměru duše a těla	Kč 3-60
Dr. J. L. Fischer: O vědomí	Kč 3-—
Dr. B. Dratková: O stavech podvědomých a Freudově psychoanalýze	Kč 3-20
Dr. J. Pelikán: O intuíci	Kč 2-20
Prof. Dr. A. Heveroch: O osobní přesvědčenosti a jejích poruchách	Kč 2-70

Všech těchto šest přednášek vyšlo též brožováno pohromadě v jednom svazku za Kč 18.—. Všechny zde uvedené publikace

1

ÚK PrF MU Brno

V

3 1 2 9 5 0 1 4 5 0

D